

PRÍRUČKA

Opatrovníctvo pre deti bez rodičovskej starostlivosti

Príručka na posilnenie
opatrovníckych systémov
s cieľom uspokojiť osobitné
potreby detských obetí
obchodovania s ľuďmi

Veľké množstvo informácií o Agentúre Európskej únie pre základné práva (FRA) je dostupné na internete. Nájdete ich na webovom sídle FRA <http://fra.europa.eu>.

Tento dokument v žiadnom prípade nepredstavuje záväzný výklad citovaných právnych predpisov, ale má slúžiť ako ľahko použiteľný referenčný dokument. Ako celok, a ani žiadna jeho časť, nemusí nevyhnutne vyjadrovať postoj Európskej komisie.

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii.

**Bezplatné telefónne číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Foto (na obálke a vnútri): © Shutterstock

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete. Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2015

Paper	TK-01-15-636-SK-C	978-92-9239-983-2	10.2811/95609
PDF	TK-01-15-636-SK-N	978-92-9239-995-5	10.2811/309762

© Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2015

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja, s výnimkou komerčných účelov.

Printed in Luxembourg

VYTLAČENÉ NA PAPIERI RECYKLOVANOM BEZ POUŽITIA CHLÓRU (PCF)

Opatrovníctvo pre deti bez rodičovskej starostlivosti

Príručka na posilnenie opatrovníckych
systémov s cieľom uspokojiť
osobitné potreby detských obetí
obchodovania s ľuďmi

Predslov

Deti, ktoré sú bez sprievodu alebo odlúčené od svojho primárneho opatrovateľa, sú mimoriadne vystavené zneužívaniu a vykorisťovaniu. Majú nárok na osobitnú ochranu.

Opatrovníci sú jedným z najdôležitejších prvkov systému ochrany detí bez rodinného prostredia alebo detí, ktorých záujmy nemôžu zastupovať ich rodičia, napríklad v situáciách zneužívania alebo zanedbávania rodičmi.

V porovnávacej správe o obchodovaní s deťmi, ktorú uverejnila Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) v roku 2009, sa preukázali značné rozdiely medzi členskými štátmi Európskej únie (EÚ) v chápaní a uplatňovaní koncepcie opatrovníctva. Z rozhovorov uskutočnených agentúrou FRA v súvislosti s prípravou správy o odlúčených deťoch žiadajúcich o azyl uverejnenou v roku 2010 ďalej vyplynulo, že kvalita služieb a úroveň ochrany poskytovaná deťom v rámci existujúcich opatrovnických systémov sa môžu výrazne líšiť dokonca aj v rámci jedného štátu.

Vzhľadom na rôzne vnútroštátne postupy sa v smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) od členských štátov vyžaduje, aby pre detské obeť obchodovania s ľuďmi ustanovili opatrovníka alebo zástupcu ihneď, ako orgány identifikujú dieťa ako dieťa bez sprievodu, ako aj v prípadoch, keď nositelia rodičovských práv a povinností nemôžu zabezpečiť najlepší záujem dieťaťa a/alebo dieťa zastupovať. V *stratégii EÚ na roky 2012–2016 zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi* sa takisto uznáva, že komplexné systémy ochrany zohľadňujúce potreby detí, ktoré zabezpečujú medziagentúrnú a multidisciplinárnu koordináciu, sú rozhodujúce pri napĺňaní potrieb rôznych skupín detí vrátane detí, ktoré boli obeťami obchodovania s ľuďmi. Jedným z cieľov tejto stratégie EÚ preto bolo uverejnenie tejto príručky.

Účelom tejto príručky je posilniť ochranu detí prostredníctvom pomoci vnútroštátnym orgánom a ďalším zainteresovaným stranám v celej EÚ ďalej rozvíjať existujúce opatrovnícke systémy. Snaží sa objasniť úlohu opatrovníkov ako rozhodujúceho prvku integrovaného systému ochrany detí. Zdôrazňuje význam úlohy opatrovníkov a právnych zástupcov pri predchádzaní zneužívaniu a vykorisťovaniu detí a v reakcii na takéto situácie, a pri poskytovaní ochrany a pomoci detským obeťami obchodovania s ľuďmi. V príručke sa presadzuje spoločné chápanie hlavných zásad a prvkov opatrovníckeho systému. Predstavuje súbor základných spoločných zásad a kľúčových noriem s cieľom zlepšiť podmienky detí v opatrovníctve a podporovať dodržiavanie ich základných práv.

Chceli by sme sa poďakovať mnohým odborníkom za konštruktívne pripomienky, ktorými prispeli k príprave tejto príručky.

Cecilia Malmström

komisárka EÚ pre vnútorné záležitosti

Morten Kjaerum

riaditeľ agentúry FRA

Obsah

PREDSLOV	3
ZOZNAM SKRATIEK	7
AKO POUŽÍVAŤ TÚTO PRÍRUČKU	9
ÚVOD	15
1. Kto je opatrovník?	15
2. Opatrovníctvo ako základný prvok systémov ochrany detí	18
3. Čoho sa táto príručka týka?	22
4. Nadnárodná spolupráca v oblasti ochrany detí.....	24
ČASŤ I – POSILNENIE OPATROVNÍCKYCH SYSTÉMOV	27
1. Základné zásady opatrovníckych systémov.....	27
2. Opatrovnícke systémy: úvodné úvahy	30
2.1. Čo by malo byť stanovené v právnych predpisoch a/alebo politike?.....	30
2.2. Jeden jednotný opatrovnícky systém pre všetky deti?	31
2.3. Zamestnanecké postavenie opatrovníkov: profesionáli alebo dobrovoľníci?.....	33
2.4. Kto môže pôsobiť ako opatrovník?.....	35
2.5. Ustanovenie príbuzných ako opatrovníkov v prípade obchodovania s deťmi.....	39
2.6. Zástupcovia a/alebo právni zástupcovia.....	40
2.7. Právne poradenstvo a právna pomoc	41
3. Riadenie opatrovníkov	42
3.1. Orgán pre opatrovníctvo.....	42
3.2. Vypracovanie usmernení pre opatrovníkov	43
3.3. Koordinácia a spolupráca s inými agentúrami a orgánmi	44
3.4. Správa prípadov	46
3.5. Odborná príprava	48
3.6. Podpora opatrovníkov.....	53
3.7. Mechanizmy preskúmania a dohľadu.....	54

4.	Pridelenie opatrovníka dieťaťa	57
4.1.	Kedy by sa mal ustanoviť opatrovník?	57
4.2.	Aký je najlepší postup pridelenia opatrovníka dieťaťa?	59
4.3.	Kedy sa opatrovnictvo skončí?	63
4.4.	Kedy je potrebné opatrovníka zmeniť?	66

ČASŤ II – ÚLOHY OPATROVNÍKA..... 69

5.	Zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa	75
6.	Presadzovanie bezpečnosti a blaha dieťaťa	76
6.1.	Posúdenie rizika	77
6.2.	Posúdenie individuálnych potrieb	82
6.3.	Podpora dieťaťa pri udržiavaní rodinných väzieb	84
6.4.	Primeraná životná úroveň vrátane vhodného bývania a materiálnej pomoci	85
6.5.	Zdravotná starostlivosť	87
6.6.	Vzdelávanie a odborná príprava	89
7.	Uľahčenie účasti detí	90
8.	Funkcia sprostredkovateľa medzi dieťaťom a inými osobami	92
9.	Pomoc pri hľadaní trvalého riešenia v najlepšom záujme dieťaťa	94
9.1.	Repatriácia a návrat	96
9.2.	Integrácia v prijímajúcej krajine	99
10.	Výkon právneho zastúpenia a podpora dieťaťa v právnych konaniach	101
10.1.	Postupy posúdenia veku	102
10.2.	Postupy týkajúce sa povolení na pobyt	104
10.3.	Postupy medzinárodnej ochrany	105
10.4.	Odškodnenie a náhrada	108
10.5.	Občianskoprávne konanie	109
10.6.	Trestné konania	109
10.7.	Policajné vyšetrovanie	112

PRÍLOHA 1: PRÁVNE ZDROJE..... 113

PRÍLOHA 2: VYBRANÁ LITERATÚRA..... 115

Zoznam skratiek

- CRC** Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa (Dohovor o právach dieťaťa)
- EDĽP** Európsky dohovor o ľudských právach (Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd)
- OSN** Organizácia Spojených národov
- SCEP** Program pomoci odlúčeným deťom v Európe (Separated Children in Europe Programme)
- UNHCR** Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov
- UNICEF** Detský fond Organizácie Spojených národov

Ako používať túto príručku

Cieľom tejto príručky je poskytnúť podporu verejným činiteľom v členských štátoch Európskej únie (EÚ), ktorí majú na starosti opatrovníctvo a právne zastupovanie detí na vnútroštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni alebo sú do nich zapojení. Poskytuje usmernenia o tom, ako vytvoriť a riadiť vnútroštátne opatrovnícke systémy, a poukazuje sa v nej na hlavné úlohy, ktoré by mal opatrovník vykonávať. Príručka sa ďalej zameriava na posilňovanie spoločného chápania funkcie a úlohy opatrovníkov a právnych zástupcov v EÚ ako rozhodujúceho prvku systémov ochrany detí. Tým by mala prispieť k presadzovaniu spoločného chápania hlavných zásad a prvkov opatrovníckeho systému. Toto spoločné chápanie by malo pomôcť štandardizovať úroveň ochrany poskytovanej deťom v celej EÚ.

Uvedené usmernenia sú určené najmä úradníkom a opatrovníkom v členských štátoch EÚ. Do veľkej miery sa vzťahujú aj na systémy právneho zastupovania detí v osobitných konaniach (napr. v konaniach o azyle), hoci právny zástupca len dopĺňa obmedzenú právnu spôsobilosť dieťaťa na účely konkrétneho konania, a teda nie je zodpovedný za všetky úlohy, ktoré bežne vykonáva opatrovník.

Táto príručka sa nezaobera ustanovením advokátov, ktorí poskytujú bezplatnú právnu pomoc dieťaťu v konkrétnych občianskoprávných, trestných alebo správnych konaniach. Nezaobera sa ani osobami, ktoré sú zodpovedné za každodennú starostlivosť o dieťa.

Príručka je rozdelená do troch častí.

- V **úvode** sa poskytujú základné informácie o obsahu príručky a o celkovej úlohe opatrovníka. Zaoberá sa vnútroštátnymi systémami ochrany detí vytvorenými na uspokojovanie potrieb rôznych kategórií detí.
- V **časti I** príručky sú stanovené základné zásady opatrovníckych systémov a táto časť obsahuje aj usmernenia na riadenie a posilnenie opatrovníckych systémov. Je určená pre tvorcov politik, ktorí vytvárajú vnútroštátny rámec pre riadenie a posilnenie opatrovníckeho systému, a pre vnútroštátne orgány, ktorým boli pridelené opatrovnícke povinnosti. Ďalej sa v nej opisujú postupy ustanovenia a dĺžka trvania opatrovníctva.
- V **časti II** sú vysvetlené úlohy opatrovníka. Je určená predovšetkým pre opatrovníkov a osoby, ktoré sú zodpovedné za dohľad nad ich prácou.

Táto príručka, ktorú spoločne vypracovali Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) a Európska komisia, je odpoveďou na požiadavku uvedenú v *stratégii EÚ na roky 2012–2016 zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi*. Rôzne právne zdroje

EÚ vrátane smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ), *acquis* EÚ v oblasti azylu, smernice EÚ o obetiach (2012/29/EÚ) a smernice o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ) obsahujú ustanovenia o opatrovníctve alebo právnom zastupovaní detí bez rodičovskej starostlivosti. Všetky podrobnosti o týchto zdrojoch nájdete v prílohe 1. Tabuľky 1, 2 a 3 obsahujú prehľad používania týchto ustanovení v právnych predpisoch EÚ, ako aj v iných relevantných európskych alebo medzinárodných nástrojoch a dokumentoch. Tieto ustanovenia však neposkytujú komplexné usmernenia o tom, aký by mal byť opatrovník a čo by mal robiť. Táto príručka má tento nedostatok odstrániť.

V tejto príručke sa využíva integrovaný prístup zameraný na dieťa. Príručka vychádza z Dohovoru Organizácie Spojených národov (OSN) o právach dieťaťa, ktorého ustanovenia sa vzťahujú na všetky deti bez diskriminácie. Navrhuje sa v nej uspokojiť osobitné potreby a práva zistených alebo predpokladaných detských obetí obchodovania s ľuďmi tak, že podľa potreby sa prispôbia opatrovnícke systémy zavedené pre všetky deti, ktoré potrebujú opatrovníka. Veľká časť tejto príručky obsahuje návrhy, ktoré sú spoločné pre všetky opatrovnícke systémy bez ohľadu na to, či sa týkajú detských obetí obchodovania s ľuďmi alebo nie. Najlepším spôsobom presadzovania práv a blaha detskej obeť obchodovania s ľuďmi je dodržiavanie zásad a záruk, ktoré sú spoločné pre všetky opatrovnícke systémy (napríklad nezávislosť opatrovníka alebo neexistencia konfliktu záujmov), v kombinácii s poznatkami a zručnosťami potrebnými v boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Príručka teda odrádza od vytvárania oddelených opatrovníckych systémov len pre detské obeť obchodovania s ľuďmi. V [oddiele 3 úvodu](#) sa vysvetľuje, na aké prípady opatrení opatrovníctva sa príručka vzťahuje a na aké nie.

Ako východiskové body tejto príručky sa použili medzinárodné a európske normy v oblasti práv dieťaťa a ochrany a podpory detských obetí obchodovania s ľuďmi. Ustanovenia z právne záväzných dokumentov, ako je Dohovor OSN o právach dieťaťa a právne predpisy EÚ, sú uvedené spolu s nezáväznými textami, ktoré ponúkajú oficiálne usmernenia a odporúčania. Právne zdroje použité pri tvorbe príručky sú uvedené v prílohe 1. Príloha 2 obsahuje ďalšiu odporúčanú literatúru, ktorú si čitateľ môže prečítať. Pri zostavovaní príručky sa zohľadnili aj zistenia z predchádzajúceho výskumu agentúry FRA o odlúčených deťoch a o obchodovaní s deťmi. Po zhromaždení a porovnaní informácií získaných sekundárnym výskumom spôsobom, akými členské štáty EÚ riadia opatrovnícke systémy, sa existujúce právne normy premietli do praktických usmernení. Agentúra FRA uverejní samostatný porovnávací prehľad tohto výskumu, ktorý zahŕňa všetkých 28 členských štátov.

Na stretnutí, ktoré zorganizovala agentúra FRA vo svojich priestoroch v novembri 2013, diskutovala o návrhu príručky skupina expertov. Skupina sa skladala zo zástupcov

príslušných európskych a medzinárodných organizácií a mimovládnych organizácií (MVO), ako aj z vybraných odborníkov z praxe a predstaviteľov zodpovedných orgánov na vnútroštátnej úrovni. Tieto orgány boli vybrané tak, aby predstavovali rôzne vnútroštátne opatrovnícke systémy a rôzne situácie v praxi. Písomne sa konzultovali aj ďalšie zainteresované strany pôsobiace v oblasti ochrany detí a boja proti obchodovaniu s deťmi. Návrh sa napokon predložil zástupcom členských štátov na pripomienky prostredníctvom neformálnej skupiny expertov Európskej komisie pre práva detí.

Zdroje sú v príslušnom odseku uvedené hrubým modrým písmom, aby čitateľ ľahšie našiel príslušné právne zdroje týkajúce sa konkrétnej záležitosti, ktorou sa táto príručka zaoberá.

Príručka obsahuje aj príklady sľubných postupov identifikovaných v členských štátoch EÚ, ktoré poskytujú tvorcom politik a odborníkom z praxe nápady na riešenie konkrétnych problémov. Časť o úlohách opatrovníkov obsahuje kontrolné zoznamy možných opatrení, ktoré opatrovníci môžu prijať v záujme podpory najlepších záujmov dieťaťa v rôznych oblastiach jeho života.

V nasledujúcom rámečku sú objasnené pojmy použité v tejto príručke. Pre niektoré pojmy vrátane pojmu „opatrovník“ neexistuje spoločne dohodnuté vymedzenie.

KLÚČOVÉ POJMY

Obet obchodovania s ľuďmi: „Obet obchodovania s ľuďmi“ je fyzická osoba, ktorá sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi vymedzeného v článku 2 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ).

Obchodovanie s ľuďmi: V smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa „obchodovanie s ľuďmi“ vymedzuje ako „zlákание, preprava, presun, ukrývanie alebo prevzatie osôb vrátane výmeny alebo odovzdania kontroly nad týmito osobami na účely vykorisťovania, a to prostredníctvom hrozby alebo použitia násillia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia moci alebo zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania či prijímania platieb alebo výhod na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou“.

Vykorisťovanie: „Vykorisťovanie zahŕňa prinajmenšom zneužívanie iných osôb na prostitúciu alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby vrátane žobrania, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo zneužívanie na trestnú činnosť, alebo odobranie orgánov.“

Keď sa toto konanie „týka dieťaťa, považuje sa za trestný čin obchodovania s ľuďmi aj vtedy, ak nebola použitá žiadna zo spôsobov uvedených v odseku 1“.

Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ), článok 2

Dieťa: Dieťa znamená „osobu mladšiu ako 18 rokov“.

Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ), článok 2 ods. 6, pozri aj Dohovor OSN o právach dieťaťa, článok 1

„Ak vek [obete] nie je istý a existujú dôvody domnievať sa, že táto osoba je dieťaťom, takáto osoba sa [pokladá] za dieťa v záujme toho, aby sa jej mohla bezodkladne poskytnúť pomoc, podpora a ochrana.“

Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ), článok 13 ods. 2

Dieťa bez sprievodu: „Maloletý bez sprievodu“ je dieťa, ktoré „prichádza na územie členského štátu bez sprievodu dospelého zodpovedného za neho zo zákona alebo podľa vnútroštátnych postupov dotknutého členského štátu a pokým nie je skutočne [prevzaté] do starostlivosti takejto osoby; je to aj maloletý, ktorý zostal bez sprievodu po tom, ako vstúpil na územie členských štátov“.

Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ), článok 2 písm. l)

Odlúčené dieťa: „Odlúčené dieťa“ je dieťa odlúčené od oboch rodičov alebo od svojho predchádzajúceho zákonného alebo zvyčajného primárneho opatrovateľa, ale nie nevyhnutne od ostatných príbuzných. Môže preto ísť aj o deti v sprievode iných dospelých rodinných príslušníkov.

Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6 a Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti o deti A/HRC/11/L.13, odsek 8

Program pomoci odlúčeným deťom v Európe (SCEP) používa pojem „odlúčené“ namiesto „bez sprievodu“, lebo presnejšie vymedzuje základný problém týchto detí, teda že im chýba starostlivosť a ochrana zo strany rodičov alebo primárneho opatrovateľa, v dôsledku čoho týmto odlúčením spoločensky a duševne trpia. V tejto príručke sa pojem „bez sprievodu“ bude vzťahovať na deti bez sprievodu i odlúčené deti, aby sa zabezpečil súlad s pojmom „bez sprievodu“ používaným v právnych predpisoch EÚ a aby sa zabránilo možným nedorozumeniam a nezrovnalostiam.

Opatrovník: Opatrovník je nezávislá osoba, ktorá zabezpečuje najlepšie záujmy a všeobecné blaho dieťaťa a na tieto účely dopĺňa obmedzenú právnu spôsobilosť dieťaťa. Opatrovník koná ako zákonný zástupca dieťaťa vo všetkých konaniach rovnakým spôsobom, ako rodič zastupuje svoje dieťa.

Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6 a usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13

Zástupca (niekedy označovaný ako právny zástupca): Zástupca „je osoba alebo organizácia, ktorá bola príslušným orgánom ustanovená, aby pomáhala [dieťaťu] bez sprievodu a zastupovala [ho] v konaniach [týkajúcich sa medzinárodnej ochrany] s cieľom zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa, a v prípade potreby robiť za [dieťa] právne úkony“.

Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ), článok 2 písm. j)

Zástupcovia alebo právni zástupcovia sa líšia od kvalifikovaného advokáta alebo iného právnik, ktorý poskytuje právnu pomoc, vystupuje v mene dieťaťa a právne ho zastupuje v písomných vyhláseniach a osobne pred správnymi a súdnymi orgánmi v trestnom konaní, konaní o azyle alebo iných súdnych konaniach podľa vnútroštátneho práva.

Orgán pre opatrovníctvo: „Orgán pre opatrovníctvo“ je inštitúcia alebo organizácia alebo iný právny subjekt, ktorý zodpovedá za prijímanie, ustanovovanie, monitorovanie a odbornú prípravu opatrovníkov a za dohľad nad nimi. Úloha orgánu alebo organizácie pre opatrovníctvo by mala byť stanovená v právnych predpisoch.

Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13 a Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6

ÚVOD

1. Kto je opatrovník?

Členské štáty EÚ uplatňujú rozličné modely opatrovníctva a právneho zastupovania.

Zdroj: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Obchodovanie s deťmi v Európskej únii: výzvy, perspektívy a príklady dobrej praxe), dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

Neexistuje spoločne dohodnuté vymedzenie pojmu „opatrovník“. Hoci v právnych predpisoch EÚ sa uznáva význam opatrovníctva a právneho zastupovania s cieľom zabezpečiť najlepšie záujmy a blaho dieťaťa, nevymedzuje sa v nich pojem „opatrovník“ ani jeho funkcie. Okrem pojmu „opatrovník“ sa v právnych predpisoch EÚ používajú aj pojmy „právny alebo iný zástupca“ a „osobitný zástupca“, ktorými sa opisuje osoba ustanovená na poskytovanie pomoci a podpory deťom bez sprievodu alebo deťom, ktorých rodičia nemôžu vykonávať rodičovské práva. V rámci práva EÚ sa v *acquis* v oblasti azylu vymedzujú len právni zástupcovia (pozri tabuľku 1). Právni zástupcovia vykonávajú oveľa užšiu funkciu ako opatrovníci (pozri [oddiel 2.6](#)). Pojem „opatrovník“ nie je vymedzený ani v Dohovore Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005. Úloha a povinnosti opatrovníka boli vyčerpávajúco opísané na úrovni Organizácie Spojených národov v dokumente *Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti o deti* a Výborom OSN pre práva dieťaťa vo všeobecnom komentári č. 6.

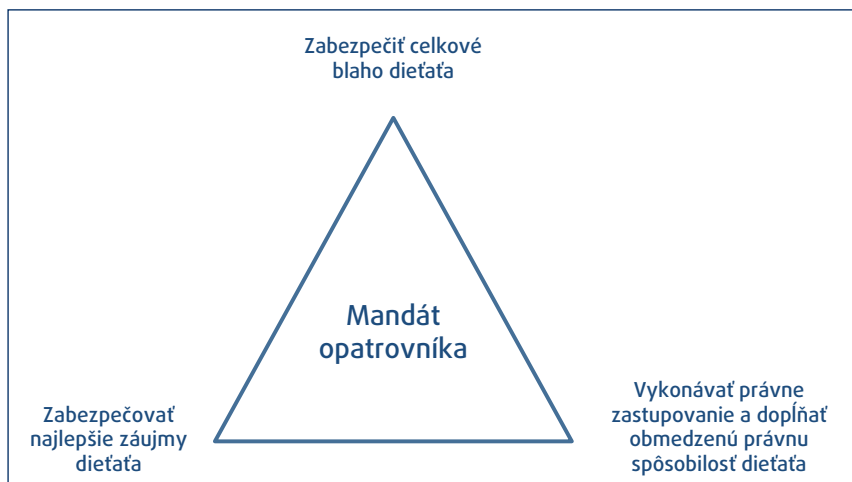
Tabuľka 1: Pojmy a vymedzenia použité v medzinárodných a európskych politických dokumentoch

Nástroj	Použité pojmy	Odkaz
Nástroje Organizácie Spojených národov a Rady Európy		
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6	Opatrovník Právny zástupca	Odsek 33
Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13	Zákonný opatrovník Uznaná zodpovedná dospelá osoba	Odsek 100
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005	Zákonný opatrovník	Článok 10 ods. 4 písm. a)
Nástroje Európskej únie		
Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Poručník Zástupca	Článok 14 ods. 2 Článok 16 ods. 3
Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)	Zástupca	Článok 2 písm. j)
Smernica o konaniach o azyle (2013/32/EÚ)	Zástupca	Článok 2 písm. n)
Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)	Zákonný opatrovník Zástupca	Článok 31 ods. 1 Článok 31 ods. 2
Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)	Opatrovník Osobitný/právny zástupca	Článok 24 písm. b) Preambula (60)
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	Osobitný/právny zástupca	Článok 20
Dublinské nariadenie (604/2013/EÚ)	Zástupca	Článok 2 písm. k)

Používanie pojmov „opatrovník“, „poručník“, „zástupca“ a „právny zástupca“ je nejednotné a líši sa aj vnútroštátna terminológia, preto by sa dôraz mal klást' na funkcie ustanovenej osoby, nie na názov či použitú terminológiu.

Na účely tejto príručky pojem „opatrovník“ v tomto celom dokumente odkazuje na nezávislú osobu, ktorá zabezpečuje najlepšie záujmy a všeobecné blaho dieťaťa a na tieto účely podľa potreby dopĺňa obmedzenú právnu spôsobilosť dieťaťa rovnakým spôsobom ako rodičia. Vykonáva tri rôzne funkcie, ktoré sú znázornené na obrázku 1. Pri odkazoch na právne predpisy EÚ sa používa oficiálny preklad podľa tabuľky 1.

Obrázok 1: Mandát opatrovníka

Zdroj: FRA.

Opatrovník sa odlišuje od kvalifikovaného advokáta alebo iného právnik, ktorý poskytuje právnu pomoc, vystupuje v mene dieťaťa a právne ho zastupuje v písomných vyhláseniach a osobne pred správnyimi a súdnymi orgánmi v trestnom konaní, konaní o migrácii alebo iných súdnych konaniach podľa vnútroštátneho práva.

Opatrovník sa takisto musí odlíšiť od sociálnych pracovníkov a iných opatrovateľov zodpovedných za materiálne potreby dieťaťa. Sociálni pracovníci alebo iní opatrovatelia a osoby, ktoré poskytujú každodennú starostlivosť o dieťa, nie sú opatrovníci, pokiaľ v súlade s právnymi predpismi nenesú zodpovednosť za blaho dieťaťa a nedoplňajú obmedzenú právnu spôsobilosť dieťaťa.

Zodpovednosť za právne zastupovanie dieťaťa počas konkrétnych súdnych alebo správnych konaní možno oddeliť od ďalších dvoch funkcií opatrovníka. V tomto prípade je táto zodpovednosť pridelená výlučne nezávislej osobe alebo inštitúcii, ktorá sa zvyčajne nazýva „právny zástupca“ alebo „zástupca“. Zástupcovia majú na rozdiel od opatrovníkov obmedzený mandát, ktorý je často presne vymedzený pri ich ustanovení: zastupovať dieťa v konkrétnom konaní.

Preto je vždy, keď dieťaťu chýba rodičovská starostlivosť, potrebné ustanoviť opatrovníka, ktorý dokáže vykonávať všetky tri funkcie uvedené na obrázku 1. To pomôže zaistiť ochranu a zabezpečiť najlepšie záujmy a celkové blaho dieťaťa. Táto funkcia

výrazne presahuje samotné zastupovanie v danom konaní alebo doplnenie obmedzenej právnej spôsobilosti dieťaťa, ak je potrebné.

2. Opatrovníctvo ako základný prvok systémov ochrany detí

V akčnom pláne EÚ týkajúcom sa maloletých bez sprievodu (2010–2014) sa konštatuje, že ústredným prvkom všetkých opatrení týkajúcich sa maloletých bez sprievodu sú normy stanovené v Dohovore OSN o právach dieťaťa. V článku 19 Dohovoru OSN o právach dieťaťa sa zmluvné štáty vyzývajú, aby prijali potrebné opatrenia na predchádzanie všetkým formám násillia voči deťom vrátane zneužívania a zanedbávania, ako aj na ochranu a podporu detských obetí. V článku 20 Dohovoru OSN o právach dieťaťa sa od zmluvných štátov vyžaduje, aby poskytovali osobitnú ochranu a pomoc všetkým deťom, ktoré sú dočasne alebo trvalo bez rodinného prostredia. Výbor pre práva dieťaťa vo svojom **všeobecnom komentári č. 13 (2011) o práve dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násillia** zdôrazňuje význam integrovaného systému ochrany a podpory detí zameraného na práva detí. Rýchle ustanovenie opatrovníka, ak je to potrebné, je preto jedným z najdôležitejších praktických opatrení, ktoré sa majú prijať na ochranu detí (Výbor pre práva dieťaťa, **všeobecný komentár č. 6**).

V článku 16 **smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)** sa stanovuje, že členské štáty musia prijať potrebné opatrenia, ktorými sa zabezpečí, aby sa v prípade potreby detským obetiam obchodovania s ľuďmi bez sprievodu ustanovil opatrovník. V článku 14 sa navyše stanovuje, že členské štáty ustanovia opatrovníka alebo zástupcu detskej obete obchodovania s ľuďmi hneď, ako orgány identifikujú dieťa ako takúto obeť, a „v prípade, ak podľa vnútroštátnych právnych predpisov nositeľa rodičovskej zodpovednosti nemôžu v dôsledku konfliktu záujmov medzi nimi a detskou obeťou zaručiť najlepší záujem dieťaťa a/ani dieťa zastupovať“. Opatrovník by mal sprevádzať dieťa počas celého procesu až do nájdenia trvalého riešenia.

„Násillie páchané na deťoch si vyžaduje integrovaný (systémový, holistický) prístup. [...] Znamená to, že všetky programy a opatrenia zamerané na prevenciu a ochranu detí pred násillím v širokom kontexte presadzovania práv dieťaťa by mali fungovať v rámci širokej škály disciplín a odvetví.“

Zdroj: Rada Európy (2009), Politické usmernenia Rady Európy pre integrované národné stratégie na ochranu detí pred násillím, Štrasburg, dostupné na: <http://www.employment.gov.sk/files/ministerstvo/usmernenia-integrovaných-narodných-strategiach-ochranu-deti-pred-nasillim.pdf>.

Z historického hľadiska sa ochrana detí zameriavala na konkrétne otázky alebo na osobitné skupiny zraniteľných detí. Hoci tento prístup môže byť účinný pri uspokojovaní potrieb konkrétnej cieľovej skupiny, má aj výrazné obmedzenia. Mnoho detí vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi môže naraz čeliť

viacerým problémom ochrany detí. Čiastkové reakcie v oblasti ochrany detí môžu poskytnúť riešenie jedného z týchto problémov, ale nezabezpečia komplexné riešenie. Dôraz len na určité problémy alebo konkrétne skupiny detí nie je udržateľný ani účinný. V prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi môže k identifikácii detskej obete alebo dieťaťa ohrozeného obchodovaním s ľuďmi dôjsť v rôznych časových úsekoch priebehu uspokojovania individuálnych potrieb dieťaťa v oblasti ochrany. Na európskej a celosvetovej úrovni sa preto čoraz viac prechádza od čiastkových prístupov zameraných na konkrétne problémy na systémový prístup k ochrane dieťaťa.

Detský fond Organizácie Spojených národov (UNICEF) vymedzuje systém ochrany dieťaťa ako:

„súbor zákonov, politík, právnych predpisov a služieb potrebných vo všetkých sociálnych oblastiach – najmä v oblasti sociálneho zabezpečenia, vzdelávania, zdravia, bezpečnosti a spravodlivosti – na podporu prechádzania rizikám súvisiacim s ochranou a reakcie na ne. Tieto systémy sú súčasťou sociálnej ochrany a siahajú aj ďalej [...]. Úlohy sú často rozdelené medzi vládne agentúry, pričom služby poskytujú miestne samosprávy, neštátni poskytovatelia a komunitné skupiny s koordináciou medzi odvetvami a úrovňami vrátane systémov rutinného postúpenia prípadov, ktoré sú nevyhnutnou súčasťou účinných systémov ochrany detí.“

Zdroj: UNICEF (2008), Stratégia UNICEF v oblasti ochrany detí, E/ICEF/2008/5/Rev.1, 20. mája 2008, dostupné na: www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

Táto príručka prijíma integrovaný prístup k ochrane detí podľa organizácie UNICEF. Hoci bola vypracovaná s ohľadom na detské obete obchodovania s ľuďmi, navrhuje sa v nej riešiť ich osobitné potreby najmä prijímaním opatrení, ktoré by mali byť spoločné pre všetky opatrovnícke systémy. Zaoberá sa aj tým, ako by opatrovníci mali spolupracovať s inými aktérmi a prvkami systému ochrany detí pri zabezpečovaní zohľadnenia najlepších záujmov dieťaťa pri prijímaní všetkých opatrení týkajúcich sa dieťaťa.

V integrovanom systéme ochrany dieťaťa je stredobodom záujmu dieťa. Tento systém zabezpečuje, aby všetci hlavní aktéri a systémy – v oblasti vzdelávania, zdravia, sociálneho zabezpečenia, spravodlivosti, občianskej spoločnosti, komunity, rodiny – spoločne pôsobili v záujme ochrany dieťaťa. Takýto integrovaný prístup môže reagovať na rôzne situácie, v ktorých sa konkrétne dieťa môže ocitnúť. Musí reagovať na potreby detí vrátane obetí obchodovania s ľuďmi v krajine ich štátnej príslušnosti, ako aj detí, ktoré prekročili medzinárodné hranice. Najlepšie záujmy dieťaťa musia byť v súlade s Dohovorom OSN o právach dieťaťa primárnym alebo prvoradým hľadiskom.

Integrovaný systém ochrany dieťaťa si stále vyžaduje odborné poznatky a reakcie, ale v kontexte celkového systému.

Vnútroštátne opatrovnícke systémy sú neoddeliteľnou súčasťou systémov ochrany detí. Mali by sa snažiť reagovať na potreby všetkých detí, ktoré sú trvalo alebo dočasne bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu.

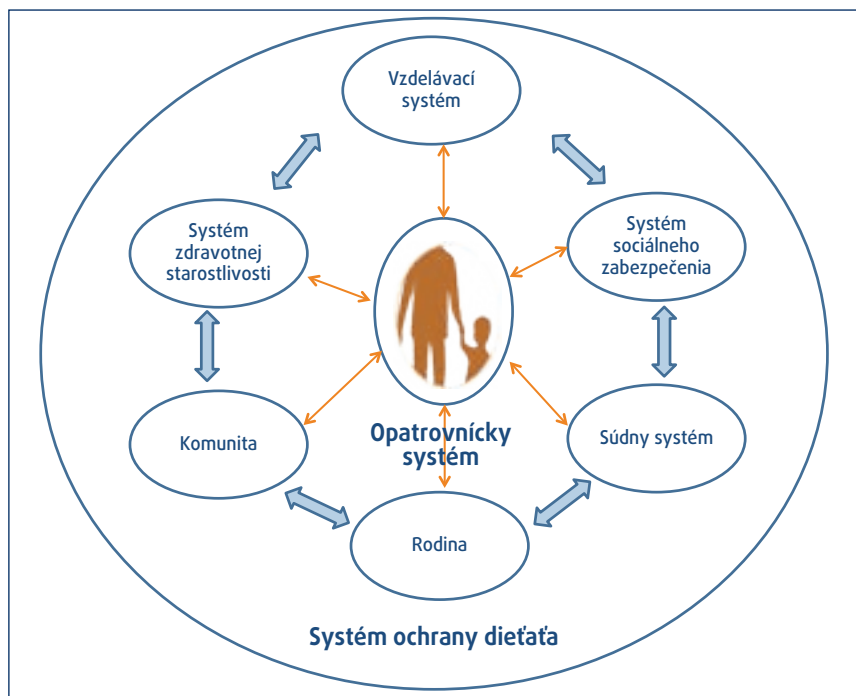
Usmernenia Valného zhromaždenia OSN o deťoch v náhradnej starostlivosti poskytujú poradenstvo o ochrane a blahu všetkých detí bez rodičovskej starostlivosti alebo detí, ktorým také riziko hrozí. Usmernenia obsahujú ustanovenia, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby vždy existovala právne uznaná osoba alebo orgán s **právnou zodpovednosťou** za dieťa, ak rodičia chýbajú alebo nedokážu prijímať každodenné rozhodnutia v najlepšom záujme dieťaťa.

Zdroj: Valné zhromaždenie (2010), rezolúcia 64/142, Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti, 24. februára 2010, A/RES/64/142, dostupné na: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf.

Opatrovník by mala byť osoba s najrozsiahljším prehľadom o situácii a individuálnych potrebách dieťaťa. Opatrovník má jedinečné postavenia, v rámci ktorého poskytuje spojenie medzi rôznymi orgánmi a dieťaťom. Opatrovník takisto môže pomôcť zabezpečiť kontinuitu ochrany dieťaťa a umožniť dieťaťu účinne sa zúčastňovať na všetkých rozhodnutiach, ktoré ho ovplyvňujú, v súlade s ustanoveniami článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa. Postavenie opatrovníka do stredobodu záujmu

spolu s dieťaťom posilňuje preventívnu a ochrannú úlohu opatrovníka (obrázok 2).

Obrázok 2: Systémy ochrany detí a úloha opatrovníka

Zdroj: FRA.

Práca opatrovníkov sa musí riadiť štyrmi základnými zásadami stanovenými v Dohovore OSN o právach dieťaťa (obrázok 3). Zmluvné štáty sú povinné: dodržiavať a podporovať právo dieťaťa na život a rozvoj vrátane duševného, telesného a psychologického rozvoja, riadne zohľadňovať názory dieťaťa v závislosti od jeho veku, vyspelosti a rozvíjajúcich sa schopností, zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko pri všetkých rozhodnutiach a opatreniach týkajúcich sa dieťaťa a plne dodržiavať a podporovať zásadu nediskriminácie.

Výbor OSN pre práva dieťaťa vo svojom všeobecnom komentári č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (článok 3 ods. 1) poskytuje ucelené usmernenia o postupe posúdenia a stanovenia najlepšieho záujmu, ako aj zoznam kľúčových prvkov.

Obrázok 3: Štyri základné zásady Dohovoru OSN o právach dieťaťa, ktorými sa musí riadiť práca opatrovníkov

Zdroj: FRA.

3. Čoho sa táto príručka týka?

Táto príručka poskytuje usmernenia o tom, ako vytvoriť a riadiť vnútroštátne opatrovnícke systémy, a uvádza hlavné úlohy opatrovníka. Väčšina aspektov tvorí spoločné body, ktoré sa vzťahujú na všetky situácie opatrovníctva. Týkajú sa najmä opatrovníckych systémov pre deti bez rodičovskej starostlivosti vo všeobecnosti, hoci niektoré sú špecifické pre detské obeť obchodovania s ľuďmi, napríklad otázky týkajúce sa účasti detí v trestných konaniach proti obchodníkom s ľuďmi.

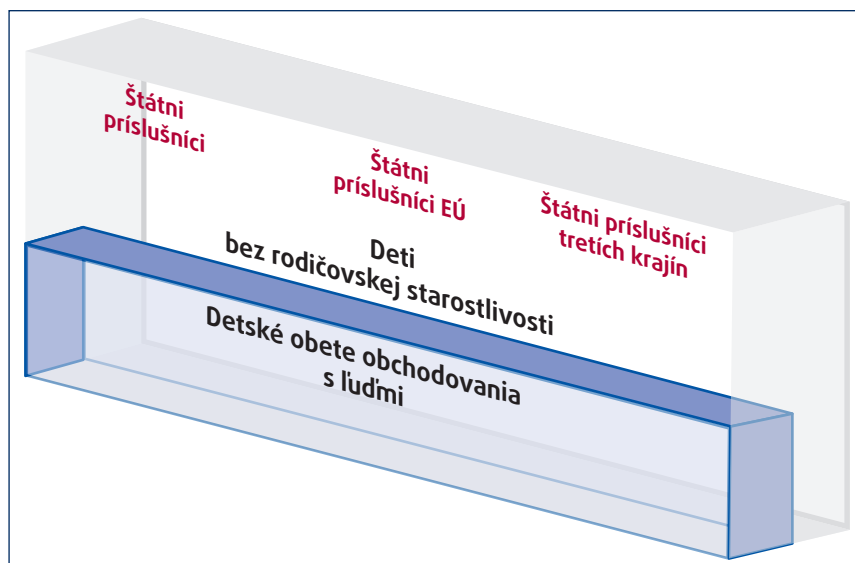
V príručke sa opisujú aspekty týkajúce sa detských obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré boli odlúčené od svojich rodičov. Môže ísť o štátnych príslušníkov tretích krajín, štátnych príslušníkov EÚ alebo občanov členského štátu, v ktorom sa stali obeťou obchodovania s ľuďmi.

Táto príručka sa zameriava na otázku opatrovníctva ako kľúčovej záruky ochrany práv detí, keď rodičia nie sú schopní alebo ochotní vykonávať rodičovské práva a povinnosti alebo im v tom bolo zabránené. Práve v prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi môže byť odlúčenie dôsledkom alebo rizikovým faktorom obchodovania s ľuďmi. Táto príručka má za cieľ posilniť preventívnu a ochrannú úlohu opatrovníctva ako jedného z prvkov integrovaného systému ochrany detí. Príručka sa však nezaobrá celkovou ochranou detských obetí mimo systémov opatrovníctva.

Príručka sa nevzťahuje ani na osobitné aspekty všetkých situácií opatrovníctva, napríklad na prípady detí, ktorých rodičia sú uväznení. Nezaobrá sa ani všetkými aspektmi účinnej ochrany detí, teda ani dodržiavaním práva dieťaťa, ktoré je odlúčené od jedného rodiča alebo oboch rodičov, na udržiavanie osobných vzťahov a priameho kontaktu, a ani tým, ako obnoviť schopnosť rodiča znovu začať vykonávať jeho rodičovské práva a povinnosti. Obrázok 4 ilustruje, čoho sa príručka týka a čoho nie.

Obrázok 4: Deti bez rodičovského prostredia a detské obeť obchodovania s ľuďmi

Zdroj: FRA.

Táto príručka sa nezaobrá určením právnikov, ktorí poskytujú dieťaťu bezplatnú právnu pomoc v občianskoprávných, trestných alebo správnych konaniach. Netýka sa ani osôb, ktoré sú zodpovedné za každodennú starostlivosť o dieťa. Niektoré aspekty príručky však môžu byť užitočné aj pre tieto osoby, najmä ak spolupracujú s opatrovníkmi.

4. Nadnárodná spolupráca v oblasti ochrany detí

S nárastom mobility v EÚ a na celom svete sa daným dieťaťom môže zaoberať aj viac členských štátov EÚ. V záujme účinnej ochrany dieťaťa pred vykorisťovaním, zneužívaním, zanedbávaním a násilím je rozhodujúce vytvoriť mechanizmy spolupráce a koordinácie v rámci EÚ, ako aj na medzinárodnej úrovni.

V prípade detí bez sprievodu a detských obetí obchodovania s ľuďmi vykorisťovaných mimo ich krajiny pôvodu je mimoriadne dôležitá spolupráca medzi členskými štátmi EÚ a s tretími krajinami. Môže byť napríklad potrebné zistiť totožnosť dieťaťa bez dokladov alebo identifikovať a vyhodnotiť trvalé riešenia (pozri aj [kapitulu 9](#)). Existujú aj ďalšie situácie týkajúce sa detí, napríklad nezvestné deti, deti unesené rodičmi alebo medzištátne osvojenia, ktoré si vyžadujú účinnú nadnárodnú spoluprácu medzi rôznymi orgánmi ochrany detí.

Cezhraničná alebo nadnárodná koordinácia, ktorá zahŕňa aj opatrovníkov, sa môže vyžadovať, ak:

- potenciálna obeť obchodovania s ľuďmi z jedného členského štátu EÚ je identifikovaná v inom členskom štáte;
- opatrovník musí pomôcť dieťaťu obnoviť kontakt s rodinou alebo nadviazať spojenie s rodičmi alebo so širšou rodinou dieťaťa v inom členskom štáte EÚ alebo mimo EÚ;
- dieťa bez sprievodu z územia mimo EÚ sa stane nezvestným v jednom členskom štáte EÚ a nájde sa v inom;
- deti sú odlúčené od svojej rodiny počas migrácie do EÚ.

Členské štáty EÚ by mali vytvoriť štruktúrované a systematické mechanizmy spolupráce v rámci EÚ i na medzinárodnej úrovni. Členské štáty by mali využívať svoje zdroje na uľahčenie nadnárodnej spolupráce a podľa možnosti využiť finančnú podporu EÚ. Takisto aj inštitúcie EÚ by mohli prijať iniciatívy na koordináciu tejto spolupráce, keď to patrí do ich právomocí.

V súčasnosti existujú dva právne nástroje na riešenie otázok súdnej právomoci, ak konkrétne prípady detí patria do ich pôsobnosti.

V [Haagskom dohovore z roku 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa](#) sa okrem iného stanovuje štát, ktorého orgány majú právomoc prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa.

Na úrovni EÚ sa v [nariadení Brusel II](#) [nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 zmenené a doplnené [nariadením \(ES\) č. 2116/2004](#)] v jednom dokumente spájajú ustanovenia týkajúce sa rozvodu a rodičovských práv a povinností. Nariadenie sa vzťahuje na občianskoprávne konania týkajúce sa rozvodu, rozluky a anulovania manželstva, ako aj na všetky aspekty rodičovských práv a povinností, a vytvára úplný systém pravidiel o súdnej právomoci.

Okrem toho sa v [Haagskom dohovore z roku 1993 o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach](#) stanovujú záruky na zabezpečenie toho, aby medzištátne osvojenia prebiehali v najlepšom záujme dieťaťa a s ohľadom na jeho základné práva zakotvené v medzinárodnom práve. Vytvára sa ním systém spolupráce medzi zmluvnými štátmi na zabezpečenie dodržiavania týchto záruk s cieľom predchádzať únosom a predaju detí alebo obchodovaniu s nimi.

Nadnárodná spolupráca by mala ísť nad rámec spolupráce súdnych alebo policajných orgánov. Keď je to potrebné na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa, táto spolupráca by sa mala rozšíriť na vnútroštátne orgány ochrany detí vrátane orgánov pre opatrovníctvo v členských štátoch EÚ i v tretích krajinách. Táto spolupráca by sa nemala obmedzovať len na určité kategórie detí.

Časť I – Posilnenie opatrovníckych systémov

Časť I obsahuje usmernenia pre tvorcov politik, ktorí vytvárajú vnútroštátny rámec na riadenie a posilnenie opatrovníckeho systému, a pre vnútroštátne orgány s opatrovníckymi povinnosťami. Najprv sa v nej uvádzajú kľúčové prvky, ktoré možno považovať za základné zásady opatrovníckych systémov.

V kapitole 2 sa riešia otázky súvisiace so zamestnaneckým postavením, s odbornou kvalifikáciou a požiadavkami na odbornú prípravu opatrovníka. Patria medzi ne postupy preverovania a otázky konfliktu záujmov a nestrannosti opatrovníkov. Skúmajú sa tu aj odlišné úlohy a vzťahy medzi opatrovníkom, právnym zástupcom ustanoveným na zastupovanie dieťaťa v osobitných konaniach a advokátom alebo iným kvalifikovaným odborníkom pracujúcim v oblasti práva, ktorý poskytuje dieťaťu právnu pomoc. Kapitola 3 obsahuje usmernenia týkajúce sa riadenia opatrovníckych systémov a jednotlivých opatrovníkov vrátane tvorby noriem a interných usmernení, správy prípadov, zodpovednosti a ustanovení o monitorovaní, ako aj podpory opatrovníkov a dohľadu nad nimi. V kapitole 4 sa opisujú postupy ustanovenia a dĺžka trvania opatrovnictva.

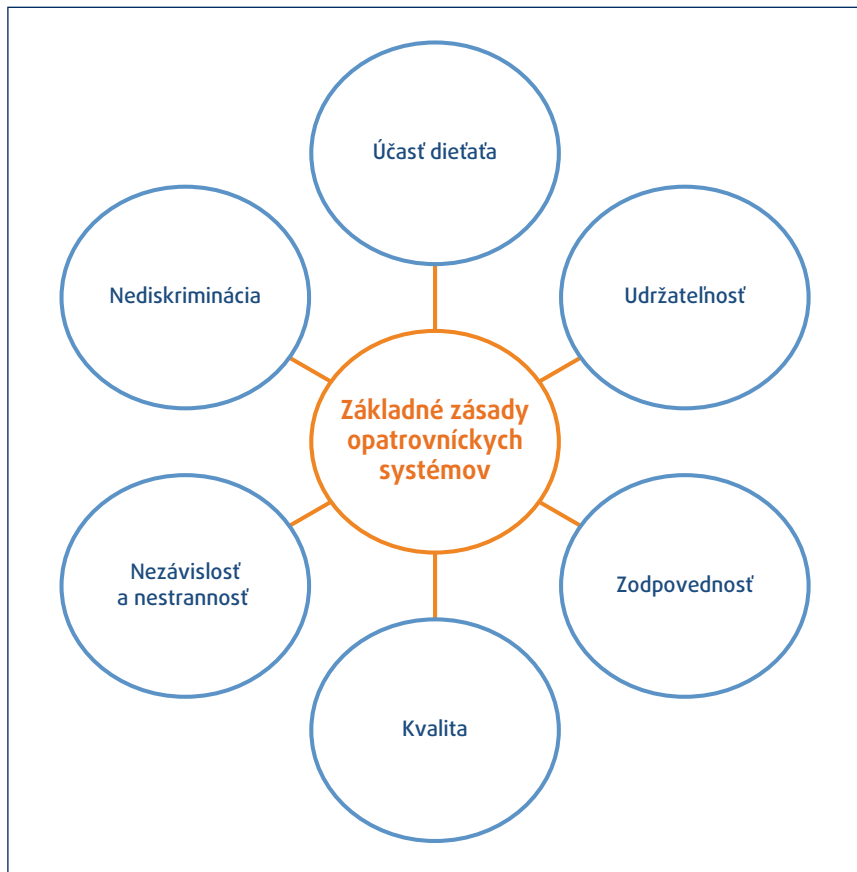
1. Základné zásady opatrovníckych systémov

Opatrovnícke systémy v členských štátoch EÚ sa medzi jednotlivými krajinami líšia, lebo závisia od potrieb, vyčlenených zdrojov a kultúrnych, sociálnych a historických faktorov. Napriek tomu majú spoločné znaky a čelia spoločným problémom.

Bez ohľadu na druh opatrovníckeho systému a vnútroštátneho systému ochrany detí, v rámci ktorého funguje, existuje šesť základných zásad, ktoré by sa mali uplatňovať

na všetky druhy opatrovníckych systémov. Týchto šesť opatrení, ktoré možno odvodiť od medzinárodných noriem (pozri tabuľky 1–4 a prílohu 1), je uvedených na obrázku 5.

Obrázok 5: Základné zásady opatrovníckych systémov

Zdroj: FRA.

1. Nediskriminácia

Všetky deti bez rodinného prostredia a rodičovskej starostlivosti majú právo na rovnakú úroveň ochrany bez ohľadu na svoj vek, prisťahovalecké postavenie (t. j. štátny príslušník EÚ, osoba s riadnym pobytom, žiadateľ o azyl, migrant v nelegálnej situácii), štátnu príslušnosť, pohlavie, etnický pôvod alebo akýkoľvek iný dôvod nediskriminácie

uvedený v článku 21 **Charty základných práv EÚ**. Osobitná pozornosť by sa mala venovať rodovým aspektom násilia páchaného na deťoch.

Zásada nediskriminácie si vyžaduje aj rovnakú ochranu všetkých detí na území štátu bez ohľadu na miesto pobytu. Členské štáty EÚ by mali harmonizovať ustanovenia o opatrovníctve a príslušné služby. Keďže za systémy ochrany zodpovedná regionálna alebo miestna samospráva, celoštátne vlády by mali zabezpečiť jednotnosť noriem a postupov medzi rôznymi regiónmi a oblasťami na svojom území.

2. **Nezávislosť a nestrannosť**

Ustanovení opatrovníci a právni zástupcovia musia mať možnosť uskutočňovať nezávislé a nestranné rozhodnutia, posúdenia, opatrenia a zastúpenia v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa. Organizácie, inštitúcie a/alebo jednotlivci by nemali mať možnosť vykonávať povinnosti opatrovníctva a/alebo právneho zastupovania, ak ich záujmy sú alebo by mohli byť v rozpore so záujmami dieťaťa.

3. **Kvalita**

Ustanovení opatrovníci alebo zákonní zástupcovia by mali mať primeranú odbornú kvalifikáciu v oblasti starostlivosti o deti a/alebo ochrany detí. Okrem toho by mali absolvovať primeranú počiatočnú a priebežnú odbornú prípravu poskytovanú príslušnými orgánmi. Z hľadiska identifikácie a ochrany detských obetí obchodovania s ľuďmi je dôležité, aby opatrovníci mali poznatky a zručnosti potrebné na rozpoznanie detských obetí. Opatrovníci, ktorí sa venujú deťom s osobitnými potrebami, ako sú detské obeť obchodovania s ľuďmi alebo deti bez sprievodu, musia mať aj potrebné odborné poznatky na to, aby dokázali účinne reagovať na tieto potreby, napríklad poznatky a skúsenosti s prácou s traumatizovanými deťmi.

4. **Zodpovednosť**

Vnútroštátne právne predpisy by mali poskytovať právny základ opatrovníctva a vymedziť orgán, ktorý zaň bude zodpovedný. Tento orgán pre opatrovníctvo by mal byť zodpovedný za činnosť ustanoveného opatrovníka. Vykonávanie opatrovníctva a iných funkcií zastupovania by sa malo pravidelne a nezávisle monitorovať. Právny základ opatrovníctva vo vnútroštátnych právnych predpisoch by mal zahŕňať dostatočne presné právne ustanovenia vymedzujúce povinnosti a funkcie opatrovníka.

5. Udržateľnosť

Opatrovnícke systémy a systémy právneho zastupovania by mali byť neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátneho systému ochrany detí. Štáty by mali vyčleniť dostatočné ľudské a finančné zdroje na fungovanie opatrovníckeho systému. Rozpočet by mal zahŕňať náklady na účinné monitorovanie opatrovníckych služieb a dohľad nad nimi, ako aj na odbornú prípravu.

6. Účasť dieťaťa

Opatrenia a postupy opatrovníctva a právneho zastupovania by mali rešpektovať právo dieťaťa byť vypočuté a mali by náležite zohľadňovať názor dieťaťa. Deti by mali spôsobom, ktorému rozumejú, dostať primerané informácie o rozsahu opatrení opatrovníctva a o všetkých dostupných službách, ktoré by im mohli poskytnúť pomoc. Deti by mali byť dostatočne informované aj o svojich právach a o možnosti podania sťažnosti, keď majú pocit, že ich opatrovníci nedodržiavajú ich práva.

2. Opatrovnícke systémy: úvodné úvahy

Inkluzívny opatrovnícky systém prispieva k účinnému predchádzaniu zneužívania a vykorisťovania detí vrátane obchodovania s deťmi. Zvyšuje účinnosť ochrany a rehabilitácie obetí. Táto kapitola obsahuje základné aspekty opatrovníckych systémov potrebné na zabezpečenie účinnej ochrany detí, napríklad zamestnanecké postavenie opatrovníkov, požiadavky na kvalifikáciu a záruky proti konfliktu záujmov.

2.1. Čo by malo byť stanovené v právnych predpisoch a/alebo politike?

Existujú určité základné požiadavky, ktoré je potrebné objasniť transparentným spôsobom. Miera, do akej sú tieto požiadavky stanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch, sa môže líšiť v závislosti od právneho systému. Základné aspekty by však mali byť jasne vymedzené. Patria medzi ne:

- postupy prijímania a ustanovovania vrátane zamestnaneckého postavenia opatrovníkov a právnych zástupcov;
- úlohy, práva a povinnosti opatrovníkov a právnych zástupcov;
- odborné požiadavky na opatrovníkov, kvalifikácia a postupy preverovania opatrovníkov;
- požiadavky na odbornú prípravu;
- postupy monitorovania a dohľadu vrátane prístupného mechanizmu podávania individuálnych sťažností zo strany detí;

- právo detí na vyjadrenie svojich názorov v rôznych fázach konania a povinnosť zabezpečiť, aby príslušné orgány vzali tieto názory do úvahy a náležite ich zohľadnili.

2.2. Jeden jednotný opatrovnícky systém pre všetky deti?

Žiadny členský štát EÚ nemá opatrovnícky systém len pre detské obeť obchodovania s ľuďmi.

Zdroj: FRA 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovnictva v Európskej únii) (pripravuje sa).

Na to, aby opatrovnícky systém mohol účinne fungovať, mal by byť neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátneho systému ochrany detí a musí fungovať v rámci právnych predpisov a postupov na ochranu detí. Tento prístup sa uznáva aj v *stratégii EÚ na roky 2012–2016 zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi*, v ktorej sa uvádza, že „komplexné systémy ochrany zohľadňujúce potreby detí, ktoré zabezpečujú medzia-gentúrnú a multidisciplinárnu koordináciu, sú rozhodujúce pri napĺňaní osobitných potrieb rôznych skupín detí vrátane detí, ktoré boli obeťami obchodovania s ľuďmi“.

Ustanovenie opatrovníka sa môže vyžadovať v rôznych situáciách, napríklad pre deti bez sprievodu a odlúčené deti, ktoré sa ocitnú mimo svojej krajiny pôvodu, alebo pre deti, ktoré žiadajú o azyl, prípadne pre deti v ich krajine pôvodu, ktorých rodičia majú záujmy v rozpore so záujmami dieťaťa.

Niektoré členské štáty EÚ majú jeden opatrovnícky systém pre všetky deti, v iných existujú rôzne systémy v závislosti od migračného postavenia dieťaťa. Tieto rozdiely majú vplyv na zaobchádzanie s detskými obeťami obchodovania s ľuďmi, lebo detské obeť môžu mať v EÚ rozdielne migračné postavenia. Môžu to byť napríklad:

- deti, ktoré boli obeťami obchodovania s ľuďmi a boli vykorisťované v ich vlastnom členskom štáte EÚ;
- štátni príslušníci EÚ, ktorí boli obeťami obchodovania s ľuďmi medzi členskými štátmi EÚ;
- štátni príslušníci tretích krajín, ktorí majú povolenie na pobyt alebo právo na pobyt a stali sa obeťami obchodovania s ľuďmi;
- štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sú v nelegálnom postavení a stali sa obeťami obchodovania s ľuďmi.

V niektorých krajinách závisí ustanovenie zákonného opatrovníka od žiadosti o medzinárodnú ochranu. Nie každá obeť obchodovania s deťmi má preto automaticky zaručenú pomoc zákonného opatrovníka. Zistilo sa, že právne predpisy a postupy týkajúce sa ustanovenia zákonného opatrovníka sa medzi členskými štátmi EÚ líšia. V niektorých členských štátoch je ustanovenie zákonného opatrovníka veľmi zriedkavé, lebo obeť obchodovania s deťmi nie sú identifikované a/alebo zariadenia starostlivosti o deti sa na tento problém nezameriavajú.

Zdroj: FRA (2009), Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Obchodovanie s deťmi v Európskej únii: výzvy, perspektívy a príklady dobrej praxe), dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

Obete obchodovania s ľuďmi sa nachádzajú aj medzi žiadateľmi o medzinárodnú ochranu. Postavenie detí sa môže časom zmeniť z jednej kategórie na druhú. Integrovaný prístup zabezpečí, aby deti boli v stredobode záujmu bez ohľadu na ich právne postavenie alebo druh pobytu. Platí však, že hoci je potrebný integrovaný prístup k ochrane detí, stále sa vyžadujú aj odborné poznatky a konkrétny prípad zohľadňujúce reakcie, ktoré by mali byť súčasťou celkového systému.

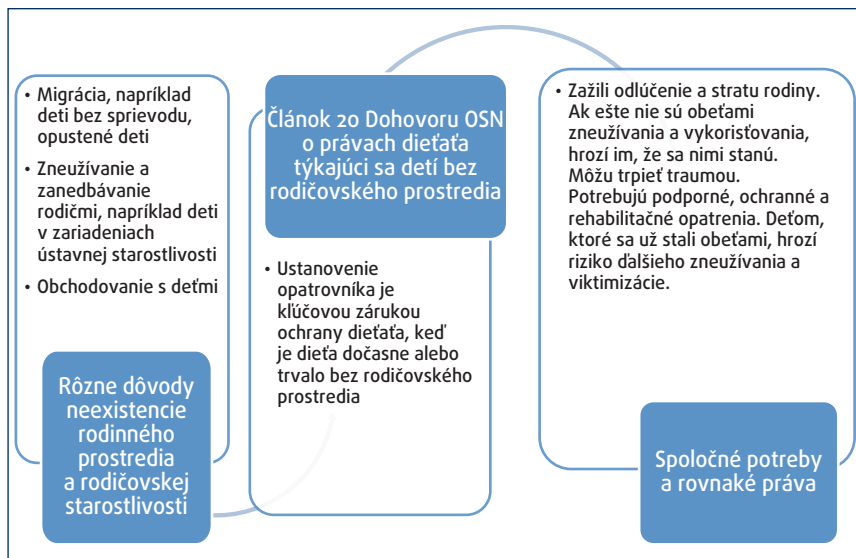
Detské obeť obchodovania s ľuďmi sú často bez sprievodu, hoci existujú prípady, keď sú do obchodovania s dieťaťom a jeho vykorisťovania zapojení aj rodičia alebo zákonní opatrovníci dieťaťa alebo keď dieťa bolo obeťou obchodovania s ľuďmi spolu so svojimi rodičmi. Odlúčenie od rodičov môže byť dôsledkom vykorisťovania a obchodovania s dieťaťom alebo môže byť jedným z rizikových faktorov, ktoré prispeli k tomu, že dieťa sa stalo obeťou obchodovania s ľuďmi.

Vzhľadom na potrebu predchádzať obchodovaniu s deťmi by orgány mali venovať osobitnú pozornosť deťom, ktoré sú z rôznych dôvodov dočasne alebo trvalo bez rodičovského prostredia. To sa bude týkať najmä detí, ktoré žijú v zariadeniach ústavnej starostlivosti, a detí bez sprievodu.

Osobitná pozornosť by sa mala venovať aj deťom so zdravotným postihnutím vrátane duševného a mentálneho postihnutia, ktorým hrozí vysoké riziko vykorisťovania a zneužívania. Zdravotné postihnutie môže byť aj dôsledkom obchodovania s deťmi. U detí, ktoré boli obeťmi obchodovania s ľuďmi a zneužívania, sa s oveľa vyššou pravdepodobnosťou rozvinie zdravotné postihnutie v dôsledku fyzickej a psychickej traumy.

Rôzne okolnosti, pritom však spoločné potreby a práva detí bez sprievodu alebo odlúčených detí sú znázornené na obrázku 6.

Obrázok 6: Spoločné potreby a rovnaké práva všetkých detí bez rodičovského prostredia

Zdroj: FRA

Deti v dlhodobej starostlivosti a deti z inštitucionálneho prostredia majú dodatočné potreby. Nielenže sú odlúčené od svojich rodičov, ale môžu mať aj citový vzťah k obchodníkovi s ľuďmi, napríklad vzťah závislosti, ktorá je čiastočne dôsledkom ich psychosociálnych potrieb. To si vyžaduje odborné posúdenie, aby sa zabezpečila náležitá ochrana takýchto detí a starostlivosť o ne. Keď sa tieto deti vrátia do prostredia náhradnej starostlivosti, mali by sa zaviesť osobitné ochranné opatrenia na ich ochranu a na ochranu iných zraniteľných detí pred obchodníkmi s ľuďmi.

2.3. Zamestnanecké postavenie opatrovníkov: profesionáli alebo dobrovoľníci?

Členské štáty EÚ majú povinnosť zaistiť, aby bol ustanovený opatrovník, ktorý bude zabezpečovať najlepšie záujmy a celkové blaho dieťaťa, a povinnosť zaistiť primerané právne zastupovanie dieťaťa.

„Bez toho, aby sa popierala pridaná hodnota jednotlivých dobrovoľníkov alebo príkladné nadšenie a oddanosť niektorých z nich, v tejto súvislosti sa pred systémom dobrovoľníkov uprednostňuje systém profesionálneho opatrovníctva. Ak by to nebolo možné, dobrovoľníci môžu byť druhou najlepšou možnosťou alebo záložným riešením.“

Zdroj: ENGI (Európska sieť opatrovníckych inštitúcií) (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners* (Starostlivosť o maloletých bez sprievodu: minimálne normy, rizikové faktory a odporúčania pre pracovníkov z praxe), *Guardianship in practice (Opatrovníctvo v praxi), záverečná správa, Utrecht, s. 17, dostupné na: <http://engi.eu/about/documentation/>.*

Ak má každé dieťa dostať kvalifikovaného a vyškoleného opatrovníka, **malo by existovať povolanie opatrovníka**. Musí sa jasne vymedziť zodpovednosť voči určenému orgánu pre opatrovníctvo.

Dobrovoľníci môžu zastávať dôležité úlohy pri podpore ustanoveného opatrovníka a konať pod jeho alebo iným odborným dohľadom. Systém opatrovníctva by sa však nemal úplne spoliehať na dobrovoľnícke služby, teda na opatrovníkov, ktorí nie sú kvalifikovaní odborníci, bez ohľadu na to, či sú

zamestnanci alebo samostatne zárobkovo činné osoby. Systému založenému výlučne na dobrovoľníkoch môže chýbať kontinuita a udržateľnosť. Môže sa stať, že opatrovníci nebudú mať potrebné poznatky a odbornosť. Deti sa tým vystavujú ďalším rizikám, a to najmä vzhľadom na to, že často trpia traumou a potrebujú osobitnú ochranu a zaobchádzanie. Mechanizmy vyvodzovania zodpovednosti a monitorovania by navyše v prípade dobrovoľníckych opatrovníkov mohli byť slabé alebo náročné na presadzovanie.

Preto je rozhodujúce zabezpečiť, aby vždy, keď sa za opatrovníka ustanoví dobrovoľník, preň platili rovnaké normy ako pre profesionálnych opatrovníkov. To zahŕňa kvalifikáciu, postupy preverovania, odbornú prípravu, mechanizmy monitorovania a opatrenia týkajúce sa vyvodenia zodpovednosti. Kódexy správania a písomné usmernenia o náboře, odbornej príprave, monitorovaní, hodnotení a dohlade vytvorené pre profesionálnych opatrovníkov by sa mali používať aj v prípade dobrovoľníckych opatrovníkov.

Všetkým dobrovoľníkom, ktorí pomáhajú pri poskytovaní starostlivosti a ochrany zraniteľným deťom, by sa mal poskytnúť dohľad zo strany odborníkov a nepretržitá podpora. To je mimoriadne dôležité pre dobrovoľníkov, ktorí sú ustanovení za opatrovníkov alebo vykonávajú opatrovnícke povinnosti pre detské obeť obchodovania s ľuďmi.

Dobrovoľníci, od ktorých sa požaduje, aby konali ako opatrovníci, by mali dostať náhradu výdavkov, ktoré vynaložili pri vykonávaní zverených úloh odmenení.

2.4. Kto môže pôsobiť ako opatrovník?

Odborná kvalifikácia

Opatrovníci musia byť kvalifikovaní a pripravení na uplatňovanie širokej škály právnych predpisov a postupov, ktoré upravujú problematiku azylu, migrácie alebo iné oblasti a ktorými sa budú musieť zaoberať. Odborná kvalifikácia potrebná na to, aby sa osoba stala opatrovníkom, by mala byť stanovená vo vnútroštátnych právnych predpisoch alebo v oficiálnych dokumentoch. Orgány pre opatrovníctvo by mali mať písomné pravidlá stanovujúce jasné postupy, metódy a normy pre nábor, odbornú prípravu, monitorovanie a hodnotenie ustanovených opatrovníkov a dohľad nad nimi.

Orgány pre opatrovníctvo by mali zabezpečiť, aby ustanovení opatrovníci mali odborné poznatky potrebné na účinné zastupovanie najlepších záujmov dieťaťa a na vykonávanie svojich povinností.

Vo vnútroštátnych právnych predpisoch nie sú vždy stanovené konkrétne požiadavky na odbornú alebo vzdelanostnú kvalifikáciu opatrovníkov. Platí to najmä pre dobrovoľníkov ustanovených za opatrovníkov. Vnútroštátne právne predpisy sa namiesto toho zvyčajne zameriavajú na morálne a osobné vlastnosti, ktoré by potenciálni opatrovníci mali mať.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovníctva v Európskej únii) (prípravuje sa).

To znamená, že osoby ustanovené za opatrovníkov musia mať:

- odborné poznatky a skúsenosti v oblasti starostlivosti o deti a ich ochrany vrátane oblasti vývinu dieťaťa a detskej psychológie;
- pochopenie pre kultúrne a rodové otázky;
- dostatočné poznatky o vnútroštátnych systémoch ochrany detí, ako aj o vnútroštátnych systémoch zdravotnej starostlivosti a vzdelávacích systémoch;
- dostatočné poznatky o právnom rámci.

Opatrovníci zohrávajú dôležitú úlohu pri prevencii zneužívania a vykorisťovania detí. Mali by preto poznať osobitné rizikové faktory týkajúce sa obchodovania s deťmi a byť oboznámení so stratégiami na zabránenie zmiznutiu detí z ústavných zariadení. Opatrovníci by mali vedieť, ako sa obrátiť na špecializované služby vrátane európskej linky pomoci pre nezvestné deti: www.hotline116000.eu/.

Opatrovníci musia mať potrebné poznatky na identifikáciu a odhalovanie detských obetí. Opatrovníci, ktorí pracujú s detskými obetami, by mali poznať a chápať aj osobitné práva a potreby detských obetí obchodovania s ľuďmi, a mali by byť schopní posúdiť ich potreby a zaobchádzať s nimi s rešpektom, citlivo, profesionálne a nediskriminačným spôsobom.

V tabuľke 2 sú uvedené požiadavky a kritériá stanovené v rôznych právnych zdrojoch.

Tabuľka 2: Kto môže pôsobiť ako opatrovník? Zdroje v politických dokumentoch a právnych predpisoch EÚ

Nástroj	Zodpovednosť	Neexistencia konfliktu záujmov	Nezávislosť	Kvalifikácia	Odborná príprava
Nástroje Organizácie Spojených národov a Rady Európy					
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6	Odsek 33	Odsek 33	–	Odsek 33 Odsek 95	Odsek 95
Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13	Odsek 19 Odsek 101	–	Odsek 103	Odsek 103	Odsek 57 Odsek 103
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005	–	–	Článok 29 ods. 1 bod 3 (všeobecné ustanovenie)	Článok 29 ods. 1 bod 3 Článok 10 ods. 1 (všeobecné ustanovenie)	Článok 29 ods. 3
Nástroje Európskej únie					
Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	–	–	–	–	Odôvodnenie 25 Článok 18 ods. 3
Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)	–	Článok 24 ods. 1	–	Článok 24 ods. 1 Článok 24 ods. 4	Článok 24 ods. 4
Smernica o konaniach o azyle (2013/32/EÚ)	–	Článok 25 ods. 1 písm. a)	–	Článok 25 ods. 1 písm. a)	–
Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)	Článok 31 ods. 1	–	–	Článok 31 ods. 6	Článok 31 ods. 6
Dubľinské nariadenie (EÚ) č. 604/2013	–	–	–	Článok 6. ods. 2	

Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)	–	–	–	–	Článok 25 Odôvodnenie 61 (všeobecné ustanovenia)
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	–	–	–	–	Článok 23 ods. 3 odôvodnenie 36 (všeobecné ustanovenia)

Rodové a kultúrne aspekty

Pokiaľ to je možné, deťom by sa mala poskytovať individuálna starostlivosť a pomoc.

Osobitná pozornosť by sa mala venovať rodovým a kultúrnym aspektom. Pokiaľ to je možné a vhodné, mal by sa ustanoviť opatrovník rovnakého pohlavia, a to najmä v prípade dievčat, ktoré sú obeťami sexuálneho vykorisťovania (pozri aj [oddiel 6.5](#) o rodových otázkach a zdravotnej starostlivosti).

Opatrovníci by si mali osvojiť schopnosti, postoje a zručnosti, ktoré citlivo zohľadňujú kultúrne rozdiely a podporujú medzikultúrny dialóg a interakciu s deťmi z rôznych kultúrnych prostredí. To zahŕňa poznatky o vplyve kultúry na presvedčenie a správanie iných ľudí, ako aj uvedomovanie si svojich vlastných kultúrnych atribútov a stereotypov a ich vplyvu na správanie a presvedčenie človeka.

Detské obeť obchodovania s ľuďmi majú mnoho spoločných skúseností a okolností, ale zároveň sa líšia kultúrou, pohlavím a vekom, ako aj skúsenosťami získanými predtým, ako sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, v jeho priebehu aj následne. Táto osobitosť by sa mala uznať.

Orgán pre opatrovníctvo by mal podporovať činnosti odbornej prípravy opatrovníkov v oblasti rodových a kultúrnych aspektov podpory obetí, podporovať kultúrnu a rodovú rozmanitosť a inkluzivnosť pri náboře zamestnancov a dobrovoľníkov, poskytovať prístup k prekladateľským a tlmočnickým službám kvalifikovaných pracovníkov a využívať kultúrnych mediátorov (pozri aj [kapitolu 7](#)).

Organizácia UNICEF vytvorila praktický nástroj poskytujúci informácie o opatreniach a postupoch, ktoré predstavujú „osvedčené postupy“ v oblasti poskytovania ochrany a pomoci deťom obetiam obchodovania s ľuďmi. Komplexne sa v ňom riešia aspekty rodovej a kultúrnej identity v súvislosti s poskytovaním starostlivosti a pomoci obetiam.

Zdroj: UNICEF (2008), Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe (Referenčná príručka o ochrane práv detských obetí obchodovania s ľuďmi v Európe), Ženeva, dostupné na: http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf.

Preverovanie

Žiadnemu opatrovníkovi nesmie byť umožnené začať vykonávať svoju činnosť skôr, ako prejde previerkou. Mali by sa prijať aktívne ochranné opatrenia na zaistenie dodržiavania práv detí a minimalizovania rizika zneužívania alebo vykorisťovania detí alebo iného porušovania ich práv.

Orgán pre opatrovníctvo by mal mať písomné pravidlá, ktorými zabezpečí overenie odporúčaní uchádzačov o funkciu opatrovníka a to, aby osoby ustanovené za opatrovníkov spĺňali aspoň minimálne požiadavky na vzdelanie, odbornú prípravu a skúsenosti.

Všetci uchádzači o funkciu opatrovníka musia podstúpiť kontrolu registra trestov a zneužívania. V **článku 10 smernice o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)** sa diskvalifikujú osoby, ktoré boli odsúdené za určité trestné činy, z vykonávania profesionálnych činností zahŕňajúcich pravidelný kontakt s deťmi. Rozhodujúce je skontrolovať register trestov najmä s ohľadom na odsúdenia týkajúce sa zneužívania a vykorisťovania detí a/alebo iných nezákonných činností, napríklad drogovej trestnej činnosti, ktoré by mohli naznačovať potenciálne riziká pre dieťa. Dôležité je vykonávať tieto kontroly nielen pri nábere alebo počiatočnom ustanovovaní opatrovníkov, ale uskutočňovať aj systematické preskúmania.

Rovnaké postupy preverovania by sa mali uplatňovať na všetkých opatrovníkov vrátane dobrovoľníckych opatrovníkov.

Konflikt záujmov

Agentúry alebo jednotlivci, ktorých záujmy by potenciálne mohli byť v konflikte so záujmami dieťaťa, by nemali byť oprávnené stať sa opatrovníkmi. Opatrovníci by mali byť schopní vykonávať nezávislé a nestranné rozhodnutia, posúdenia a zastupovania, ktoré sú v najlepšom záujme dotknutého dieťaťa a ktoré presadzujú a zabezpečujú jeho blaho.

Opatrovnícke služby a osoby ustanovené za opatrovníkov by preto nemali byť žiadnym spôsobom prepojené ani mať súvislosť s policajnými, migračnými alebo akýmkoľvek inými orgánmi zodpovednými za oficiálnu identifikáciu dieťaťa ako obeť alebo za rozhodnutia súvisiace s návratom, povolením na pobyt alebo postavením medzinárodnej ochrany, a ani by od týchto orgánov nemali byť závislé.

Opatrovnícke služby a osoby ustanovené za opatrovníkov by mali byť nezávislé a nemali by mať finančné ani inštitucionálne prepojenie s inštitúciami, službami alebo verejnými orgánmi zodpovednými za poskytovanie ubytovania alebo každodennej starostlivosti dieťaťa.

Opatrovníci, ktorí zároveň pracujú pre prijímacie zariadenie, sa môžu ocitnúť v situácii potenciálneho konfliktu záujmov medzi prácou pre prijímacie centrum a dieťaťom. Od zamestnancov sa napríklad očakáva, že svoje úlohy budú vykonávať v záujme svojho zamestnávateľa (zariadenia starostlivosti) a že budú konať na základe pokynov riaditeľa. Zároveň musia dohliadať na vyvodzovanie zodpovednosti zariadenia starostlivosti, jeho riaditeľa a zamestnancov za starostlivosť o dieťa a jeho ochranu.

Tieto aspekty treba vnímať vo svetle skutočnosti, že k násiliu voči deťom veľmi často dochádza v inštitúcii poskytujúcej starostlivosť, v ktorej dieťa býva. Riaditelia ani zamestnanci zariadení ústavnej starostlivosti by sa preto nemali ustanovovať za opatrovníkov.

V situácii konfliktu záujmov sa môžu ocitnúť aj zamestnanci služieb sociálneho zabezpečenia, ktorí sú zodpovední za poskytovanie služieb starostlivosti.

Ak osoby ustanovené za opatrovníkov majú akýkoľvek potenciálny konflikt záujmov, ktorý by mohol mať vplyv na ich úlohu a povinnosti opatrovníkov, mali by to nahlásiť orgánom, ktoré ich ustanovili za opatrovníkov. Tieto ustanovujúce orgány sú zodpovedné za posúdenie možného vplyvu tohto konfliktu záujmov.

2.5. Ustanovenie príbuzných ako opatrovníkov v prípade obchodovania s deťmi

Ak je dieťa odlúčené od svojich rodičov alebo ak rodičia nemôžu uplatňovať svoje rodičovské práva a povinnosti v najlepšom záujme dieťaťa, môžu byť, keď je to možné, za opatrovníkov ustanovení iní blízki príbuzní alebo vzdialenejší rodinní príslušníci, pokiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by to nebolo v najlepšom záujme dieťaťa, napr. v prípadoch konfliktu záujmov. Keď sa na základe posúdenia rizika ustanovia za opatrovníkov vzdialenejší rodinní príslušníci, systém ochrany detí by mal zabezpečiť pravidelné monitorovanie a preskúmanie situácie dieťaťa. Orgán pre opatrovníctvo by v týchto prípadoch mal prijať doplnujúce opatrenia, napríklad ustanoviť poradcu dieťaťa alebo rodinného opatrovníka, prípadne asistenta, ktorý by podporoval rodinu a monitoroval situáciu dieťaťa.

Najmä v prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi musia príslušné orgány dôkladne preskúmať vhodnosť sprevádzajúcich rodinných príslušníkov v prijímajúcej krajine alebo príbuzných dieťaťa v krajine pôvodu, aby sa zabránilo ďalšiemu vykorisťovaniu a viktimizácii dieťaťa a/alebo opakovanému obchodovaniu s dieťaťom po návrate.

Keď sú rodinní príslušníci schopní a ochotní poskytovať každodennú starostlivosť, ale nedokážu primerane zastupovať najlepšie záujmy dieťaťa vo všetkých oblastiach

a na všetkých úrovniach života dieťaťa, na plnenie týchto funkcií by sa mal ustanoviť opatrovník. To má mimoriadny význam v prípade detí, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi a potrebujú odborné poradenstvo a podporu pri súdnych konaniach, ktorých býva často viac alebo sú zdĺhavé.

2.6. Zástupcovia a/alebo právni zástupcovia

Právne zastupovanie je jednou z troch kľúčových funkcií opatrovníctva spolu so zabezpečením najlepších záujmov dieťaťa a zaistením jeho blaha (pozri aj [obrázok 1](#)). Keď sa v právnych predpisoch EÚ alebo daného štátu uprednostňuje táto funkcia, treba dávať pozor, aby dôraz na právne zastupovanie nevedol k zanedbávaniu ďalších dvoch funkcií.

Právne predpisy EÚ umožňujú ustanovenie zástupcu pre deti bez sprievodu žiadajúce o medzinárodnú ochranu podľa [smernice o konaniach o azyle](#) (článok 25). Zaručujú sa v nich aj práva detských obetí pri vyšetrowaní trestných činov a v trestných konaniach, v ktorých nositelia rodičovských práv a povinností nemôžu podľa vnútroštátnych právnych predpisov zastupovať dieťa z dôvodu konfliktu záujmov medzi nimi a detskou obeťou [článok 15 ods. 1. [smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (2011/36/EÚ), článok 20 [smernice EÚ o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) (2011/93/EÚ), článok 24 [smernice o obetiach](#) (2012/29/EÚ)].

V právnych predpisoch EÚ sa pojem „zástupca“ alebo „právny zástupca“ vymedzuje ako „osoba alebo organizácia, ktorá bola príslušným orgánom ustanovená, aby pomáhala maloletej osobe bez sprievodu a zastupovala ju v konaniach stanovených v tejto smernici s cieľom zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa, a v prípade potreby robiť za maloletú osobu právne úkony“ [[článok 2 písm. j\) smernice o podmienkach prijímania](#) (2013/33/EÚ)].

Ustanovenie zástupcu má preto za cieľ zabezpečiť len zastúpenie dieťaťa v konkrétnom konaní, takže ho nemožno vnímať ako rovnocenné ustanoveniu opatrovníka. Mandát právneho zástupcu sa nevzťahuje na všetky aspekty života a rozvoja dieťaťa.

Opatrovník by sa mal preto ustanoviť vo všetkých prípadoch, keď je dieťa bez rodičovského prostredia, a to bez ohľadu na ustanovenie právneho zástupcu. Tento prístup by bol v duchu Dohovoru OSN o právach dieťaťa a článku 24 [Charty základných práv EÚ](#).

Keď sa právny zástupca ustanoví pred pridelením opatrovníka, právny zástupca by mal pokračovať vo svojej práci (ak sa napríklad naďalej vyžadujú jeho odborné poznatky) v úzkej spolupráci s opatrovníkom a dieťaťom.

Právny zástupca musí opatrovníka a dieťa pravidelne informovať o príslušnom konaní vrátane možných rozhodnutí, ktoré sa majú prijať, a poskytovať im spätnú väzbu o výsledkoch svojich krokov.

2.7. Právne poradenstvo a právna pomoc

Okrem právneho zastupovania má dieťa v určitých správnych, trestných alebo občianskoprávných konaniach, ktorých je účastníkom, nárok na bezplatnú právnu pomoc.

Právo na právnu pomoc sa uplatňuje určením advokáta alebo iného kvalifikovaného odborníka pracujúceho v oblasti práva, ktorý poskytuje právnu pomoc, vystupuje v mene dieťaťa a právne ho zastupuje v písomných vyhláseniach a osobne pred správnymi a súdnymi orgánmi v trestnom konaní, konaní o azyle alebo iných právnych konaniach podľa vnútroštátneho práva.

Článok 15 ods. 2 smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) v spojení s odôvodnením 19 oprávňuje detské obeť obchodovania s ľuďmi na okamžitý prístup k bezplatnému právnemu poradenstvu a bezplatnému právnemu zastupovaniu, a to aj na účely uplatnenia nároku na odškodnenie, pokiaľ nemajú finančné zdroje. Podobné ustanovenia sa nachádzajú v smernici o obetiach (2012/29/EÚ) (**článok 13**) a v smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ) (**článok 20**).

Európska rada pre utečencov a exulantov (ECRE) vytvorila nástroj na poskytovanie kvalitnej právnej pomoci deťom bez sprievodu. Cieľom nástroja je podporovať členské štáty pri zlepšovaní systémov právnej pomoci a pomáhať právnym poradcům pri poskytovaní účinnej právnej pomoci. Tento nástroj vznikol v rámci projektu „Právo na spravodlivosť: kvalitná právna pomoc pre deti bez sprievodu“, ktorý spolufinancuje EÚ.

Tento nástroj bude spolu s ďalšími projektovými materiálmi dostupný v druhom štvrtroku roku 2014 na webovom sídle: <http://ecre.org/component/content/article/63-projects/325-right-to-justice.html>.

Ak je dieťa zapojené do správneho, trestného alebo občianskoprávneho konania, opatrovník a/alebo iný zástupca (ak ešte nebol pridelený opatrovník) by mali zabezpečiť, aby dieťa malo prístup k bezplatnej právnej pomoci a aby príslušné vnútroštátne orgány v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi ustanovili kvalifikovaného odborníka pracujúceho v oblasti práva.

Keď príslušné vnútroštátne orgány nepristúpia k ustanoveniu *ex officio*, opatrovník alebo iný zástupca by mal začať postup ustanovenia podaním žiadosti príslušným orgánom.

Úloha kvalifikovaného advokáta alebo iného kvalifikovaného odborníka pracujúceho v oblasti práva, ktorý poskytuje právne poradenstvo a právnu pomoc dieťaťu, sa líši

od mandátu a skutočnej úlohy „zástupcu“ alebo „právneho zástupcu“ vymedzených v právnych predpisoch EÚ (pozri [kapitulu 1](#) a textový rámček s [kľúčovými pojmami](#)).

Rozdiel medzi týmito úlohami by sa mal zohľadniť vždy, a to aj vtedy, keď osoby ustanovené za „zástupcov“ alebo „právnych zástupcov“ majú právnické vzdelanie alebo sú advokáti alebo zmocnenci, ako to je v mnohých členských štátoch EÚ.

Prístup k právnemu poradenstvu a právnej pomoci, ktorú poskytuje nezávislý a kvalifikovaný odborník pracujúci v oblasti práva, funguje ako ďalšia záruka ochrany a podpory najlepších záujmov dieťaťa.

3. Riadenie opatrovníkov

V tejto kapitole sa opisuje systém, ktorý by sa mal zaviesť na účel riadenia opatrovníkov a spravovania ich záležitostí. Zahŕňa podpornú a dozornú funkciu subjektu, ktorý bol poverený riadením opatrovníkov, a sieť spolupráce s ďalšími subjektmi, ktorá by sa mala vytvoriť. Usmernenia uvedené v tomto oddiele sa vzťahujú aj na systémy právneho zastupovania detí.

3.1. Orgán pre opatrovníctvo

Vo vnútroštátnych právnych predpisoch by sa mal ustanoviť nezávislý orgán zodpovedný za opatrovníctvo. Tento orgán by mal byť neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátneho systému ochrany detí. Keď sa zriadilo viac orgánov pre opatrovníctvo na uspokojovanie rôznych potrieb (napríklad osobitný orgán pre štátnych príslušníkov tretích krajín), všetky by mali byť neoddeliteľnou súčasťou systému. Orgán by mal byť aj súčasťou vnútroštátneho mechanizmu postupovania prípadov detských obetí obchodovania s ľuďmi. Orgán zodpovedný za opatrovníctvo by mal byť nezávislý, napríklad od štátnych orgánov, ktoré rozhodujú o pobytovej statuse dieťaťa, o odobratí dieťaťa z rodičovskej starostlivosti alebo o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti (pozri aj [oddiel 2.4](#) o konflikte záujmov). Mal by byť zodpovedný za konanie ustanovených opatrovníkov. Mandát a funkcie orgánu pre opatrovníctvo by mali byť vo vnútroštátnych právnych predpisoch jasne vymedzené.

Členské štáty EÚ by mali vyčleniť dostatočné ľudské a finančné zdroje pre orgán pre opatrovníctvo a zabezpečiť jeho udržateľné financovanie. Mal by sa vyčleniť dostatočný rozpočet na náklady súvisiace s účinným monitorovaním opatrovníckych služieb a dohľadom nad nimi, ako aj na nevyhnutné činnosti odbornej prípravy, a to aj vtedy, ak ich vykonávajú iné orgány.

3.2. Vypracovanie usmernení pre opatrovníkov

Jednou z úloh orgánu pre opatrovníctvo je vypracovať normy a poskytovať usmernenia osobám, ktoré pracujú ako opatrovníci. Praktické usmernenia a štandardné operačné postupy by sa mali zväziť najmä pre tieto tri činnosti:

- posúdenie individuálnych potrieb a rizík súvisiacich s ochranou každého dieťaťa;
- posúdenie schopnosti rodičov vykonávať rodičovské práva a povinnosti;
- určenie najlepších záujmov dieťaťa, keď príslušné orgány nájdu trvalé riešenie.

V usmerneniach by sa mali jasne vymedziť osoby zodpovedné za vykonanie týchto posúdení, faktory, ktoré je nutné vziať do úvahy, a spôsob, akým by sa mali zväziť, časový harmonogram a dĺžka posúdenia a úlohy rôznych do toho zapojených odborníkov. Mali by zahŕňať aj právo dieťaťa byť vypočuté a právo na náležité zohľadnenie jeho názorov.

„Zmluvné štáty Dohovoru musia zaviesť pre rozhodnutia s vplyvom na dieťa formálne procesy na posúdenie a určenie najlepšieho záujmu dieťaťa s prísnyimi procedurálnymi ochranami, ktoré budú zahŕňať aj mechanizmy na hodnotenie výsledkov. Zmluvné štáty Dohovoru musia vytvoriť transparentné a objektívne procesy pre všetky rozhodnutia prijímané zákonodarcami, sudcami alebo správnyimi orgánmi, najmä v oblastiach s priamym vplyvom na dieťa alebo deti.“

Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 14 (2013), odsek 87, 29. mája 2013, CRC/C/GC/14.

Orgány pre opatrovníctvo by v záujme dodržiavania noriem kvality mali zväziť aj vypracovanie kódexu správania pre opatrovníkov a právnych zástupcov. V kódexe by mali byť jasne vymedzené etické normy, ktoré opatrovníci a zákonní zástupcovia musia počas svojej práce dodržiavať. V kódexoch správania pre opatrovníkov by mali byť stanovené jasné pravidlá týkajúce sa zásady zachovania dôvernosti.

Orgány pre opatrovníctvo by mali byť zodpovedné za zavedenie účinných mechanizmov na informovanie dieťaťa a iných dospelých osôb, ktoré sú zodpovedné za starostlivosť o dieťa alebo sa nej podieľajú (ako sú sociálni pracovníci a zamestnanci ubytovacích zariadení) o rozsahu opatrovníckych povinností.

Informácie prispôbené deťom

Ako predpoklad práva byť vypočuté (**článok 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**) by orgán pre opatrovníctvo mal zabezpečiť, aby deti dostávali vhodné informácie o rozsahu opatrení opatrovníctva a o všetkých dostupných službách, ktoré by im mohli poskytnúť pomoc a podporu, a aby týmto informáciám porozumeli. Deti by mali byť primerane informované aj o svojich právach a o možnosti podať sťažnosť, keď majú pocit, že ich opatrovníci zneužívajú alebo obmedzujú ich práva.

„Mnohé deti neboli v plnom rozsahu informované o povinnostiach opatrovníka a dokonca ani o tom, či ho majú alebo kto to je. Dokonca ani niektorí dospelí respondenti – ktorí nie sú opatrovníkmi – si neboli istí úlohou opatrovníka, napríklad tým, či poskytuje len právnu podporu alebo sa stará aj o blaho klienta.“

Zdroj: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), porovnávacía správa, dostupná na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

Orgány pre opatrovníctvo by preto mali zvážiť vypracovanie informačných materiálov prispôbených deťom v jazykoch, ktorým deti rozumejú, a poskytnúť usmernenia o spôsoboch šírenia týchto materiálov.

Informácie pre deti by sa mali poskytovať rôznymi spôsobmi: ústne, písomne, prostredníctvom sociálnych médií alebo podľa potreby inak (pozri aj kapitolu 7).

Informácie poskytované deťom by sa mali týkať:

- funkcií, práv a povinností opatrovníka;
- dôvernosti komunikácie a jej obmedzení, ako aj prístupnosti opatrovníka;
- úlohy, práv a povinností právnych zástupcov;
- mechanizmov podávania individuálnych sťažností, pomocou ktorých môže dieťa nahlásiť porušovanie svojich práv;
- práv dieťaťa s ohľadom na osobitnú situáciu každého jednotlivého dieťaťa, pokiaľ ide o pobytový status, potreby medzinárodnej ochrany, potrebu podpory obete atď.;
- dostupných pomocných a ochranných opatrení a existujúcich poskytovateľov služieb podľa konkrétnej situácie dieťaťa, vrátane liniek pomoci;
- rôznych trestných, správnych a občianskoprávných konaní, ktorých súčasťou dieťa môže byť, vrátane prístupu k odškodneniu.

3.3. Koordinácia a spolupráca s inými agentúrami a orgánmi

Opatrovník musí zabezpečovať blaho dieťaťa a kontinuitu starostlivosti, ktorú dieťa potrebuje. Opatrovníci však nesmú vykonávať rovnakú prácu ako iní aktéri. Funkciou opatrovníka je koordinovať, ale nie nahrádzať činnosť sociálnych pracovníkov v oblasti ochrany detí, orgánov sociálneho zabezpečenia ani pracovníkov poskytujúcich dieťaťu starostlivosť. Opatrovník by mal fungovať ako referenčná osoba dieťaťa a pôsobiť

ako spojovací článok medzi dieťaťom a špecializovanými agentúrami, jednotlivcami a poskytovateľmi služieb.

Opatrovník by mal koordinovať rôznych poskytovateľov služieb a zabezpečiť primerané fungovanie siete služieb podporujúcich dieťa. Členské štáty EÚ by mali zaviesť účinné mechanizmy koordinácie a podporovať spoluprácu medzi orgánom pre opatrovníctvo a orgánmi zaoberajúcimi sa detskými obeťami obchodovania s ľuďmi. Tento prístup sa stanovuje v [smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi \(2011/36/EÚ\)](#), a ďalej je rozpracovaný v stratégii EÚ, kde sa uvádza, že „multidisciplinárna, súdržná politika proti obchodovaniu s ľuďmi si vyžaduje zapojenie rôznorodejšej skupiny aktérov [...], než tomu bolo doteraz“, ako sú imigračné a policajné orgány, občianska spoločnosť a konzulárni a diplomatickí pracovníci a služby na podporu detí a obeť.

Tejto spolupráci môžu pomôcť oficiálne protokoly a dohody medzi orgánom pre opatrovníctvo a inými dotknutými subjektmi. Tieto dokumenty zároveň objasňujú, kto je zodpovedný za konkrétnu úlohu, a uľahčujú dohľad, čím sa podporuje zodpovednosť.

Takéto dojednania o spolupráci by mohli obsahovať napríklad tieto údaje:

- jasné ustanovenia o úlohách a zodpovednosti všetkých príslušných aktérov zapojených do ochrany dieťaťa;
- jasné usmernenia o tom, kedy je potrebné osloviť a/alebo informovať opatrovníka, s priloženými kontaktnými údajmi orgánu pre opatrovníctvo a iných subjektov, ktoré sa zvyčajne zaoberajú obeťami;
- pokyny o tom, ako informovať dieťa;
- pokyny o tom, aké informácie o dieťati sa môžu alebo nemôžu poskytovať;
- mechanizmy koordinácie vytvorené na objasnenie otvorených otázok a pravidelnú výmenu názorov.

Nadnárodná spolupráca

Deti môžu byť obeťou obchodovania s ľuďmi vo svojej vlastnej krajine alebo za hranicami. Ak sa s deťmi obchoduje v zahraničí, z hľadiska trestného stíhania obchodníkov s ľuďmi, ako aj ochrany obeť, je rozhodujúca nadnárodná spolupráca. Informácie o význame spolupráce v rámci EÚ a nadnárodnej spolupráce nájdete v [oddiele 4 úvodu](#). Táto spolupráca je napríklad nevyhnutná na získavanie informácií potrebných na stanovenie najlepších záujmov dieťaťa pri hľadaní a uskutočňovaní trvalého riešenia (pozri aj [kapitolu 9](#)).

Orgán pre opatrovníctvo by mal uľahčovať nadnárodnú spoluprácu s príslušnými orgánmi v členských štátoch EÚ i v tretích krajinách, ak je to potrebné na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa. Táto spolupráca by sa nemala obmedzovať na určité kategórie detí.

Orgány pre opatrovníctvo by mali byť súčasťou rámca vytvoreného mechanizmu nadnárodnej spolupráce, napr. v súvislosti s policajnými a súdnymi orgánmi.

Orgány pre opatrovníctvo by mali na základe existujúcich vnútroštátnych rámcových dohôd a dohôd o spolupráci obhajovať nadnárodnú spoluprácu pri zabezpečovaní účinnej ochrany a práv dieťaťa.

3.4. Správa prípadov

Orgán pre opatrovníctvo by mal zabezpečiť, aby opatrovníci boli schopní účinne sa starať o všetky deti, ktoré im boli pridelené. S každým dieťaťom by mali udržiavať pravidelný kontakt, stráviť s ním dostatok času a poskytnúť mu primeranú podporu.

Perspektívny postup

Vyhľadávanie opatrovníkov pomocou vyhľadávača

Vo Fínsku existuje databáza opatrovníkov, ktorých možno ustanoviť v prípadoch týkajúcich sa ochrany dieťaťa. Vyhľadávač „Find-a-Guardian“ (Nájdí opatrovníka) poskytuje rýchly a jednoduchý prístup k opatrovníkom pôsobiacim v rôznych oblastiach krajiny. Táto praktická služba pomáha sociálnym službám a registračným úradom nájsť opatrovníkov zaoberajúcich sa ochranou detí v danej oblasti. Do tohto registra sa môžu zapísať osoby, ktoré absolvovali kurzy odbornej prípravy pre opatrovníkov alebo ktoré už pracujú ako opatrovníci. Databáza sa neustále aktualizuje, preto sa odporúča vykonať nové vyhľadávanie vždy, keď je potrebný opatrovník.

Uvedený vyhľadávač opatrovníkov vznikol v rámci projektu „Guardianship in Child Protection“ (Opatrovníctvo na ochranu detí) (2005–2009), ktorý koordinovala organizácia Save the Children. Ako partneri sa na ňom podieľali vybrané miestne a regionálne samosprávy.

Zdroje: <https://www.thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat/sosiaaliportti>, Marjomaa, P. a Laakso, M. (2010), Lastensuojelun edunvalvonta – lapsen oikeus osallisuuteen häntä koskevassa päätöksenteossa: Käsikirja lastensuojelun edunvalvonnasta, Helsinki, Pelastakaa lapset ry, s. 27–29

Pri rozhodovaní o pridelení prípadov musí orgán pre opatrovníctvo posúdiť nielen počet prípadov, ale aj druh prípadu a úroveň podpory, ktorá sa vyžaduje. Jedným zo

spôsobov, ako zaistiť, aby pracovné zaťaženie opatrovníkov bolo primerané, je stanoviť maximálny počet prípadov pridelených jednému opatrovníkovi, aby opatrovníci mohli plniť svoje úlohy účinne, bez ohrozenia práv dieťaťa. Vnútroštátne orgány pritom môžu zohľadniť medzinárodné a vnútroštátne normy týkajúce sa riadenia pracovného zaťaženia v iných profesijných disciplínach, napríklad v oblasti sociálnej práce.

V záujme zabezpečenia kvality by sa mal monitorovať maximálny počet prípadov pridelených opatrovníkovi a stanoviť minimálny počet kontaktov s dieťaťom, a to týždenne alebo mesačne. Musí však existovať flexibilita, aby bolo možné zohľadniť individuálne potreby každého dieťaťa, ktoré môžu mať vplyv na to, ako často sa taký kontakt vyžaduje.

Právne upravená by mala byť aj prístupnosť opatrovníka. Zodpovedný orgán by mal zabezpečiť, aby bol opatrovník nablízku a aby nedochádzalo k situáciám, keď sa opatrovník nachádza ďaleko od bydliska dieťaťa. Mal by takisto zaistiť, aby sa dieťa mohlo ľahko obrátiť na opatrovníka najmä v núdzových situáciách, a poskytnúť dieťaťu kontaktné údaje opatrovníka. Opatrovníci by mali byť dostupní aj mimo úradných hodín. Orgán by mal ďalej poskytnúť dieťaťu informácie o postupe v núdzových situáciách.

Orgán pre opatrovníctvo by mal **viest záznamy** o všetkých deťoch, ktoré mu boli postúpené. Mal by mať samostatný spis o prípade každého dieťaťa, ktoré je v jeho starostlivosti. Orgán pre opatrovníctvo by mal zabezpečiť dôvernosť týchto záznamov v súlade s platnými právnymi predpismi EÚ a vnútroštátnymi právnymi predpismi na ochranu súkromia a údajov. Príklady druhu informácií, ktoré majú byť súčasťou jednotlivých spisov o prípadoch:

- dátum postúpenia dieťaťa opatrovníckej službe;
- dátum ustanovenia opatrovníka, jeho meno a kontaktné údaje, ako aj všetky zmeny v opatreniach týkajúcich sa opatrovníctva a ich dôvody;
- pobytový status dieťaťa, dojednania o ubytovaní atď.;
- totožnosť a osobné údaje dieťaťa, vrátane kópií dokladov totožnosti dieťaťa;
- všetky zmeny v opatreniach týkajúcich sa opatrovníctva, v ubytovaní a/alebo pobytovom statuse dieťaťa;
- dátum a výsledky posúdenia potrieb dieťaťa a údaje o tom, kto ho vykonal a akí aktéri sa na ňom podieľali;
- individuálny plán starostlivosti o dieťa, ako aj všetky jeho aktualizácie;
- podstatné lekárske informácie o dieťati;

- vzdelanie dieťaťa vrátane správ o pokroku dieťaťa v škole;
- podrobnosti a príslušné dokumenty týkajúce sa trestných, správnych a/alebo občianskoprávných konaní vrátane informácií o právnom zastúpení dieťaťa;
- rozhodnutia, činnosti, posúdenia a zastúpenia vykonané opatrovníkom v mene dieťaťa;
- vypočutia, stretnutia a iné interakcie medzi dieťaťom a inými orgánmi a službami (napr. migračnými orgánmi, službami na podporu obetí);
- interakcia medzi opatrovníkom a dieťaťom vrátane dátumu a miesta stretnutí;
- všetky významné udalosti ovplyvňujúce dieťa;
- dátum a dôvod uzavretia spisu.

Ak sa dieťa stane nezvestným, spis by mal obsahovať informácie o známych okolnostiach zmiznutia. Do spisu by sa mali zaznamenávať aj opatrenia, ktoré opatrovník a orgán pre opatrovníctvo prijali s cieľom nájsť dieťa, vrátane správ predložených policajným orgánom. Spisy by mali byť úplné a aktuálne a mali by zaznamenávať údaje o dieťati počas celého obdobia opatrovníctva.

3.5. Odborná príprava

Opatrovníci musia mať poznatky a zručnosti potrebné na plnenie svojich úloh. Patria medzi ne predovšetkým odborné poznatky o ochrane detí potrebné na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa.

Okrem odborných poznatkov o ochrane detí by opatrovníci mali mať zručnosti v oblasti priamej práce s deťmi. Musia poznať osobitné potreby detských obetí zneužívania

Výbor OSN pre práva dieťaťa zdôraznil, že opatrovníci by mali mať „potrebne odborné poznatky v oblasti starostlivosti o deti, aby tak mohli zabezpečiť záujmy dieťaťa a riadne plniť právne, sociálne, zdravotné, psychologické, materiálne a vzdelávacie potreby dieťaťa okrem iného tým, že budú fungovať ako spojenie medzi dieťaťom a existujúcimi špecializovanými agentúrami/jednotlivcami, ktorí poskytujú celé spektrum potrebnej starostlivosti o dieťa“.

Zdroj: Výbor OSN pre práva dieťaťa (2005), všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu a odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, 1. septembra 2005, CRC/GC/2005/6, dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>.

a vykorisťovania, ako aj kultúrne otázky týkajúce sa detí, ktoré sú im zverené. Detské obeť obchodovania s ľuďmi sú v mimoriadne zraniteľnom postavení, ako sa uznáva aj v **smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ).

Opatrovníci majú povinnosť nespôsobiť dieťaťu žiadnu ďalšiu ujmu a zabezpečiť jeho ochranu pred ďalším zneužívaním a/alebo opakovanou viktimizáciou. Nedostatok odborných

poznatkov a zručností môže viesť k neúmyselným chybám so závažnými dôsledkami pre blaho dieťaťa.

Dobre vyškolení opatrovníci dokážu plniť úlohy účinne a včas. Programy odbornej prípravy sú pre opatrovníkov zdrojom schopností a zvyšujú ich oddanosť práci. Orgány pre opatrovníctvo by mali zaistiť, aby opatrovníci mali k dispozícii rôzne iniciatívy v oblasti odbornej prípravy zamerané na budovanie schopností a zosúladenie zručností s novými postupmi a metodickými nástrojmi. To by mohli uľahčiť partnerstvá s vysokými školami, vzdelávacími inštitúciami a inými príslušnými subjektmi zaoberajúcimi sa ochranou detí, ktoré môžu pomáhať pri poskytovaní odbornej prípravy, ako aj pri tvorbe vzdelávacích materiálov.

Povinná odborná príprava

Opatrovníci by preto mali dostať vhodnú odbornú prípravu a odbornú podporu.

Len niekoľko členských štátov poskytuje opatrovníkom systematickú počiatočnú odbornú prípravu, a tá navyše nie je nevyhnutne povinná.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad opatrovníckych systémov v Európskej únii) (prípravuje sa).

Orgány pre opatrovníctvo by mali zabezpečiť, aby sa opatrovníkom pri ich ustanovení a predtým, ako začnú vykonávať opatrovnícke povinnosti, poskytla **počiatočná odborná príprava**. Mal by existovať aj systém, ktorý zabezpečí ponuku **obnovovacej odbornej prípravy**. Opatrovníci by mali byť povinní absolvovať minimálny počet hodín odbornej prípravy ročne, ktorý bude vymedzený na základe potrieb. Na zaistenie účinnej a harmonizovanej odbornej prípravy opatrovníkov a na vytvorenie a presadzovanie noriem kvality je potrebné vypracovať moduly odbornej prípravy opatrovníkov.

Počiatočná odborná príprava a ďalšie vzdelávanie opatrovníkov by mali byť povinné zo zákona. Orgán pre opatrovníctvo by mal zabezpečiť, aby ustanovení opatrovníci dostali primeranú počiatočnú a priebežnú odbornú prípravu v súlade s právnymi predpismi EÚ, aby mohli účinne vykonávať svoje povinnosti.

Osvedčenie

Zodpovedné štáty a orgány pre opatrovníctvo by nemali podceňovať potenciál ujmy v dôsledku služieb nekvalifikovaných opatrovníkov. Kvalitu opatrovníckych služieb a ochrany detí možno zlepšiť vydávaním osvedčení opatrovníkom. V procese certifikácie sú stanovené základné schopnosti, ktoré opatrovník musí mať. Zahŕňa požiadavky

na kvalifikáciu a odbornú prípravu, a sú v ňom stanovené normy správania a pokuty za porušenie týchto noriem.

Všeobecné kurzy odbornej prípravy

Programy odbornej prípravy pre opatrovníkov by ako minimum mali zahŕňať všeobecné otázky ochrany detí, ako napríklad:

Odborná príprava opatrovníkov vo všeobecnosti nie je organizovaná systematickým ani jednotným spôsobom. Len v niekoľkých členských štátoch je účasť opatrovníkov na činnostiach odbornej prípravy povinná.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad opatrovníckych systémov v Európskej únii) (prípravuje sa).

- zásady a ustanovenia Dohovoru OSN o právach dieťaťa;
- vhodné metódy vedenia rozhovoru a poradenstva;
- vývin a psychológia dieťaťa;
- právny rámec (relevantné právne predpisy EÚ a vnútroštátne právne predpisy);
- rodové a kultúrne otázky vrátane citlivého zohľadňovania kultúrnych rozdielov a medzikultúrnej komunikácie.

Všeobecné kurzy odbornej prípravy pre opatrovníkov by navyše mali zahŕňať rizikové faktory a stratégie prevencie týkajúce sa nezvestných detí, informácie o dostupných špecializovaných službách, poznatky o rizikových faktoroch obchodovania s deťmi a stratégie odhaľovania detských obetí a ukazovatele použité na ich identifikáciu.

Špecializovaná odborná príprava

Okrem všeobecnej odbornej prípravy by opatrovníci mali mať odborné poznatky a/alebo absolvovať odbornú prípravu osobitne prispôbenú potrebám a právam konkrétnych skupín detí, ako sú deti bez sprievodu, detské obeť sexuálneho zneužívania alebo detské obeť obchodovania s ľuďmi.

Potrebou špecializovanej a ďalšej odbornej prípravy všetkých pracovníkov a úradníkov, ktorí prichádzajú do styku s obeťami, vrátane opatrovníkov, sa zaoberá **smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ), **článok 18** ods. 1 a ods. 3, podľa ktorej „členské štáty podporia **pravidelnú odbornú prípravu** úradníkov, ktorí môžu prichádzať do styku s obeťami a potenciálnymi obeťami obchodovania s ľuďmi, vrátane

policajných príslušníkov prvého kontaktu, a to s cieľom umožniť im rozpoznávať obeť a potenciálne obeť obchodovania s ľuďmi a zaoberať sa nimi“.

V smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa v článku 14 stanovuje povinnosť členských štátov EÚ prijať opatrenia, „ktorými sa zabezpečí, aby sa osobitné opatrenia na ochranu, pomoc a podporu deťom obetiam obchodovania s ľuďmi pri ich fyzickom a psychicko-sociálnom zotavovaní v krátkodobom a dlhodobom horizonte prijali na základe konkrétneho posúdenia osobitných okolností každej jednotlivkej detskej obeť pri riadnom zohľadnení ich názorov, potrieb a obáv s cieľom nájsť trvalé riešenie pre dieťa“. Opatrovníci a všetci ostatní úradníci, ktorí pravdepodobne prídu do styku s deťmi obetami obchodovania s ľuďmi a ktorí sa podieľajú na posudzovaní potrieb a rizík na účely stanovenia ich potrieb ochrany a podpory (pozri [oddiel 3.5](#)), by mali absolvovať osobitnú odbornú prípravu zameranú na vykonávanie týchto posúdení. V odbornej príprave by sa mali vo veľkej miere využívať štandardné operačné postupy na posúdenie individuálnych potrieb, posúdenie rizika, posúdenie rodičov a stanovenie najlepších záujmov, ako aj ďalšie usmernenia vypracované pre opatrovníkov.

„Osoby poverené povinnosťami zákonného opatrovníka, ako aj všetky ostatné osoby zodpovedné za zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa by mali dostať primeranú odbornú prípravu a podporu na riadne vykonávanie svojich funkcií.“

Zdroj: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), *porovnávacía správa*, s. 12, dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

Členské štáty EÚ by mali úzko spolupracovať s organizáciami občianskej spoločnosti v oblasti výskumných a vzdelávacích programov a odbornej prípravy, ako aj pri monitorovaní a hodnotení vplyvu opatrení zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi ([smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#), odôvodnenie 25). Pri tvorbe a vykonávaní všeobecnej alebo špecializovanej odbornej prípravy zameranej na práva a potreby konkrétnych skupín detí (ako sú deti bez sprievodu alebo detské obeť obchodovania s ľuďmi) by členské štáty a najmä orgány pre opatrovníctvo mali spolupracovať s mimovládnyimi organizáciami a inými verejnými alebo súkromnými subjektmi, ktoré pôsobia v danej oblasti alebo ktoré vytvorili špecializované služby pre deti vo všeobecnosti a pre konkrétne skupiny. Členské štáty EÚ by mohli zväziť spoluprácu s mimovládnyimi organizáciami pri vytváraní modulov odbornej prípravy a pri poskytovaní činností odbornej prípravy.

Členské štáty EÚ sa značne odlišujú, pokiaľ ide o ponuku špecializovanej alebo rozšírenej odbornej prípravy opatrovníkov zameranej na potreby a zraniteľnosť konkrétnych skupín detí, ako sú detské obeť obchodovania s ľuďmi alebo deti bez sprievodu. Väčšina členských štátov neposkytuje túto odbornú prípravu vôbec, zatiaľ čo iné členské štáty to nerobia systematicky.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovníctva v Európskej únii) (prípravuje sa).

V záujme zabezpečenia optimálnej podpory detských obetí obchodovania s ľuďmi by opatrovníci, ktorí s nimi pracujú, mali absolvovať dodatočnú odbornú prípravu a mali by mať dostatočné poznatky o:

- kultúre a aktuálnych podmienkach v krajine pôvodu dieťaťa vrátane toho, ako využívať databázy s informáciami o krajine pôvodu vytvorené na účely spracovania žiadostí o azyl, napríklad databázu úradu UNHCR na stránke www.refworld.org, databázu rakúskeho Červeného kríža na stránke www.ecoi.net, či portál Európskeho podporného úradu pre azyl s [informáciami o krajine pôvodu](#);
- osobitnej zraniteľnosti (napr. drogová závislosť) a psychologických potrebách detských detí obetí obchodovania s ľuďmi;
- možných osobitných zdravotných potrebách (napr. deti, ktorým hrozia sexuálne prenosné choroby, alebo tehotné detské obeť);
- dôvodoch a rizikových faktoroch špecifických pre dané dieťa v súvislosti s obchodovaním s ľuďmi, ako aj o rôznych druhoch a odvetviach vykorisťovania detských obetí, napríklad v sexuálnom priemysle, pri žobraní alebo drobných prečinoch;
- potrebách ochrany detských obetí obchodovania s ľuďmi vrátane obetí v mimo-riadne zraniteľnej situácii, ako sú napríklad deti, ktoré sú sexuálne zneužívané a vykorisťované, alebo ktoré sa stali obeťmi obchodovania s ľuďmi so spoluúčasťou svojich rodičov alebo iných osôb, ktorým dôverujú;
- rodových otázkach týkajúcich sa detských obetí (rizikové faktory, druhy a odvetvia vykorisťovania súvisiaceho s rodovou príslušnosťou obeť) a potrebách ich ochrany;
- otázkach súvisiacich s migračným postavením detských obetí a ich právami (čas na premyslenie, nárok na povolenie na pobyt, potreby medzinárodnej ochrany atď.);
- informáciách v oblasti výskumu daného odvetvia.

Činnosti odbornej prípravy spoločné s inými príslušnými agentúrami

Perspektívny postup

Podpora opatrovníkov a dohľad nad nimi

Belgický Červený kríž vo Flámsku vytvoril inštruktážny projekt pre novo ustanovených, neskúsených opatrovníkov. V rámci projektu sa opatrovníci pravidelne stretávajú, diskutujú o rôznych aspektoch opatrovníctva a vymieňajú si tipy, poznatky a skúsenosti. V obdobiach medzi stretnutiami môžu klávať otázky e-mailom alebo osobne diskutovať o konkrétnych prípadoch. Inštruktor ich môže usmerňovať, podľa potreby im poskytovať informácie a pomáhať im pri komunikácii a spolupráci s oficiálnymi orgánmi.

Projekt sa zameriava najmä na potreby jednotlivcov, dobrovoľníkov a nezávislých opatrovníkov, ktorým chýba systematická podpora a dohľad, a poskytuje im štruktúrované fórum na uľahčenie komunikácie a spolupráce. Pomáha im aj lepšie sa vyrovnáť s ich každodennými úlohami a povinnosťami.

Belgický Červený kríž vo Flámsku pracuje na tomto projekte v partnerstve s oddelením pre opatrovnícku starostlivosť Ministerstva spravodlivosti od roku 2011.

Zdroj: Belgický Červený kríž vo Flámsku (2012), výročná správa za rok 2012, dostupné na: <http://jaarverslag.rodekruis.be/content/jvs10/2012/Annualreport2012.pdf>.

Opatrovníci by sa mali zapájať aj do **spoločných činností odbornej prípravy** zameraných na širšiu škálu úradníkov a odborníkov, ktorí prichádzajú do styku s detskými obeťami a deťmi ohrozenými obchodovaním s ľuďmi. Tieto spoločné alebo multidisciplinárne činnosti odbornej prípravy by mohli podporiť spoločné pochopenie koncepcií a otázok týkajúcich sa detských obetí obchodovania s ľuďmi, a tým uľahčiť a posilniť spoluprácu medzi príslušnými aktérmi.

Činnosti odbornej prípravy by napríklad mohli zahŕňať študijné návštevy alebo výmenu osvedčených postupov medzi orgánmi pre opatrovníctvo v iných členských štátoch EÚ. Tieto činnosti odbornej prípravy by prispeli aj k posilneniu nadnárodnej spolupráce.

3.6 Podpora opatrovníkov

Orgány pre opatrovníctvo by mali opatrovníkom poskytovať priamy prístup k podporným službám alebo im uľahčiť prístup k službám, ktoré poskytujú iní aktéri.

Ako osvedčený postup by opatrovníci mali mať prístup k multidisciplinárnemu tímu odborníkov, aby mohli získavať odborné poznatky, poradenstvo a pomoc potrebné pri vykonávaní opatrovníckych povinností.

Je zásadne dôležité, aby opatrovníci mali prístup k právnej pomoci a poradenstvu, ktoré poskytujú experti advokáti a/alebo iní kvalifikovaní odborníci pracujúci v oblasti práva, aby boli dostatočne informovaní o právnych otázkach týkajúcich sa správnych a trestných konaní, ktorých účastníkmi môžu byť detské obeť (napr. žiadosť o medzinárodnú ochranu alebo povolenie na prechodný pobyt, trestné konanie proti obchodníkovi s ľuďmi, nároky na odškodnenie).

V prípade potreby by mali byť k dispozícii profesionálni tlmočníci na uľahčenie pravidelnej komunikácie medzi dieťaťom a opatrovníkom alebo iným zástupcom.

Opatrovníci by mali byť pod systematickým odborným dohľadom a mali by dostávať psychicko-sociálnu podporu ako prevenciu pred syndrómom vyhorenia a na zabezpečenie kvality ich práce. Dohľad pomáha opatrovníkom získavať poznatky a zručnosti potrebné na účinnejšie a efektívnejšie vykonávanie ich práce.

Opatrovníci môžu pracovať len v rámci systémov ochrany detí a ako súčasť normatívneho rámca, v ktorom pôsobia. Opatrovníci by mali poznať hranice svojich právomocí, a to aj z emocionálneho hľadiska.

Pracovné podmienky vrátane odmeny a počtu prípadov pridelených opatrovníkovi (pozri aj oddiel 3.4) by mali byť také, aby sa maximalizovala motivácia, pracovná spokojnosť a kontinuita, a teda aj ochota opatrovníka plniť úlohy čo najvhodnejšie a najúčinnejšie.

„Výkon zákonného opatrovníctva a iných funkcií zastupovania by mali monitorovať napríklad súdne orgány prostredníctvom pravidelných a nezávislých posúdení.“

Zdroj: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), *porovnávacía správa*, s. 12, dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

3.7. Mechanizmy preskúmania a dohľadu

Orgány pre opatrovníctvo by mali vymedziť ohlasovacie povinnosti a kritériá monitorovania opatrovníkov. Mali by stanoviť aj opatrenia, ktoré sa prijímajú v prípade, že opatrovníci neplnia svoje povinnosti, a to vrátane vymedzenia účinných disciplinárnych opatrení a podmienok, za ktorých sa budú uplatňovať.

Perspektívny postup

Uľahčenie skutočnej účasti dieťaťa

Skutočná účasť dieťaťa je kľúčovou zárukou kvality opatrovníckeho systému. V Holandsku sa organizácia NIDOS snaží podporovať a uľahčovať účasť detí na monitorovaní a hodnotení opatrovníckych služieb.

Deti majú príležitosť vyjadriť svoje stanovisko rôznymi spôsobmi.

- Na stretnutiach a v prieskumoch o svojom blahu, ktoré každoročne organizuje orgán pre opatrovníctvo, hovoria o svojich skúsenostiach a vyjadrujú svoje názory.
- Na konci obdobia opatrovníctva vyplnia hodnotiaci formulár o práci svojho opatrovníka a realizácii svojho individuálneho plánu.
- Majú možnosť podávať sťažnosti na svojich opatrovníkov, ak boli porušené ich práva alebo ak sa domnievajú, že ich potreby neboli uspokojené. Opatrovnícke inštitúcie sú zo zákona povinné zaviesť nezávislý postup podávania sťažností. Komisia pre sťažnosti je zložená aspoň z troch nezávislých osôb, ktoré nie sú zamestnancami samotnej organizácie.

V záujme náležitého informovania detí a uľahčenia ich účasti vypracoval orgán pre opatrovníctvo súbor úvodných informačných materiálov, ktorý obsahuje všetky podstatné informácie o opatrovníctve vrátane postupu podávania sťažností. Informácie sa poskytujú v štátnych jazykoch detí.

Zdroje: Holandsko, Zákon o starostlivosti o mládež (Wet op de jeugdzorg), článok 68, Nidos (2012), výročná správa za rok 2011 (Jaarverslag 2011), Utrecht, Nidos, Stretdisko poznatkov o sociálnych inováciách (Kenniscentrum sociale innovatie) (2013), Neplnoletí žiadatelia o azyl a ich opatrovníci (Minderjarige asielzoekers en hun voogd), dostupné na: www.innovatievemaatschappelijkdienstverlening.nl/Content.aspx?PGID=4a912568-1d54-4bba-a9a4-70892bf40340.

Mechanizmy preskúmania a dohľadu sa uplatňujú súbežne, ale slúžia na rôzne účely. Sú potrebné na monitorovanie kvality opatrovníckych služieb. Nepriamo pomáhajú zabezpečiť, aby primárnym hľadiskom počas celého rozhodovacieho procesu boli najlepšie záujmy dieťaťa. Plnia aj dôležitú preventívnu funkciu, lebo znižujú riziko zneužívania a porušovania práv dieťaťa.

Mechanizmy monitorovania a dohľadu by vzhľadom na svoj význam mali byť výslovne zakotvené vo vnútroštátnom práve. Hodnotenie a monitorovanie by sa nemalo obmedzovať na finančné otázky a spravovanie prípadov, ale malo by byť rozsiahle a zmysluplné, a malo by zahŕňať aj otázky kvality služieb a úrovne ochrany ponúkanej deťom. Monitorovanie by sa nemalo obmedzovať na vnútorné mechanizmy (napríklad na ohlasovacie povinnosti), ale malo by zahŕňať aj pravidelné nezávislé hodnotenia externými aktérmi.

Účasť dieťaťa

Účinné mechanizmy monitorovania si vyžadujú dodržiavanie práva dieťaťa byť vypočuté. Právo dieťaťa byť vypočuté by sa malo dodržiavať v plnom rozsahu a vždy by sa mali brať do úvahy názory a stanoviská detí s ohľadom na ich vek, vyspelosť a rozvíjajúce sa schopnosti, ako sa to vyžaduje v **článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**.

Deti musia byť preto informované o opatreniach opatrovníctva a právneho zastupovania, o svojom práve byť vypočuté a práve na náležité zohľadnenie svojich názorov. Informácie musia byť primerané a poskytnuté vo forme prispôbenej deťom.

Deti by mali mať možnosť podieľať sa na monitorovaní opatrovníckych systémov a prispievať k nemu a mali by sa v tom podieľať.

Mechanizmy podávania individuálnych sťažností

Deťom musia byť prístupné mechanizmy podávania individuálnych sťažností. Deti by mali byť vo forme prispôbenej deťom a v jazyku, ktorému rozumejú, informované o jednotlivcov alebo organizáciách, ktorým môžu bezpečne a s dôverou nahlásiť sťažnosti na svojich opatrovníkov, a to aj prostredníctvom telefónnych liniek pomoci. Mali by sa zaviesť spoľahlivé postupy, ktorými sa zabezpečí, aby deti využívajúce mechanizmy podávania sťažností a postupy nahlasovania neboli vystavené odвете.

Vo väčšine členských štátov neexistuje osobitný mechanizmus ani ustanovenia týkajúce sa podávania sťažností na opatrovníkov. Ak aj mechanizmy podávania individuálnych sťažností existujú, nie sú dostatočne rozvinuté a často nie sú prístupné pre deti.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovníctva v Európskej únii) (prípravuje sa).

Vzhľadom na to, že čoraz väčší počet detí sa stráca zo zariadení ústavnej starostlivosti, pomocou mechanizmov preskúmania a dohľadu by sa mala monitorovať počet nezvestných detí v opatrovníctve vrátane detí bez sprievodu a identifikovaných alebo predpokladaných detských obetí obchodovania s ľuďmi. Účinnejšie riešenie problému nezvestných detí by prinieslo podrobné hodnotenie a posúdenie kvality postupov ustanovovania opatrovníkov a opatrovníckych služieb, lebo účinný opatrovnícky systém môže prispieť k riešeniu problému nezvestných detí alebo detí, ktorým také riziko hrozí.

Pravidelné preskúmania opatrovníctva

Rozhodnutia o ustanovení opatrovníkov sú založené na posúdení individuálnych potrieb každého dieťaťa (pozri aj oddiel 4.1). Orgán pre opatrovníctvo by mal každé opatrenie týkajúce sa opatrovníctva preskúmať v pravidelných intervaloch, najmenej raz ročne. Preskúmania opatrení týkajúcich sa opatrovníctva sa musia zdokumentovať. V každom takom posúdení sa musia zohľadniť názory dieťaťa.

4. Pridelenie opatrovníka dieťaťu

Táto kapitola obsahuje usmernenia o postupe ustanovovania opatrovníka pre jednotlivé deti. Zdôrazňuje sa v nej význam včasného ustanovenia. Okrem toho sa zaoberá aj trvaním opatrovníctva a tým, akú podporu je potrebné deťom poskytovať potom, ako dosiahnu vek 18 rokov.

„Žiadne dieťa by nikdy nemalo byť bez podpory a ochrany zákonného opatrovníka alebo inej uznanej zodpovednej dospeléj osoby alebo príslušného orgánu verejnej moci.“

Zdroj: Valné zhromaždenie OSN, rezolúcia 64/142, Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti, 24. februára 2010, A/RES/64/142, odsek 19.

4.1. Kedy by sa mal ustanoviť opatrovník?

Rýchle ustanovenie opatrovníka je kľúčovou zárukou zabezpečenia práv a celkového blaha dieťaťa, lebo chráni deti bez sprievodu a bráni obchodovaniu s ľuďmi a iným formám zneužívania a vykorisťovania detí.

Opatrovník sa musí ustanoviť od chvíle, keď orgány identifikujú dieťa ako možnú obeť obchodovania s ľuďmi, ak sa to vyžaduje na zabezpečenie najlepších záujmov a blaha dieťaťa [smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ), **článok 14 ods. 2**]. Vo vnútroštátnych právnych predpisoch by sa teda malo stanovovať, že opatrovník sa musí prideliť čo najskôr. V praxi je možné, že deti bez sprievodu už vzhľadom na svoje postavenie dieťaťa bez sprievodu majú opatrovníka už predtým, ako sú identifikované ako obeť obchodovania s ľuďmi.

Perspektívny postup

Zabezpečenie rýchleho ustanovenia opatrovníkov

V rámci holandského programu NIDOS sa prvý kontakt medzi organizáciou NIDOS a dieťaťom bez sprievodu musí uskutočniť v deň príchodu dieťaťa do strediska pre podávanie žiadostí. Od tejto chvíle organizácia NIDOS plní úlohu opatrovníka a požiada súd, aby ju ustanovil za opatrovníka, kým súd neustanoví pre dieťa osobitného opatrovníka. V záujme uľahčenia rýchleho ustanovenia opatrovníka podpísala organizácia NIDOS memorandum o porozumení s migračnými službami, aby sa na ňu bolo možné obrátiť ihneď, ako služby identifikujú dieťa bez sprievodu.

Osobitný tím opatrovníkov organizácie NIDOS pôsobí v žiadateľskom stredisku Ter Apel a na letisku Schiphol v Amsterdame. Po počiatočnom zadržaní dieťaťa cudzineckou políciou, dieťa vypočujú opatrovníci organizácie NIDOS, ktorí sa pokúsia zistiť, či dieťa mohlo byť obeťou obchodovania s ľuďmi. Ak áno, dieťa sa presunie do chráneného prijímacieho zariadenia pre detské obeť obchodovania s ľuďmi.

Zdroje: Holandsko, Vládne nariadenie v súvislosti so zákonom o starostlivosti o mládež (Uitvoeringsbesluit Wet op de Jeugdzorg), článok 44; Kromhout, M. H. C. a Liefwaard, A. (2010), Medzi riadením a usmernením: vyhodnotenie pilotného projektu „Chránený príjem maloletých bez sprievodu žiadajúcich o azyl v ohrození“ (Tussen beheersing en begeleiding. Een evaluatie van de pilot 'beschermde opvang risico-AMV's'), Haag, Vedecké výskumné a dokumentačné stredisko (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, WODC).

Rýchle ustanovenie opatrovníkov pre predpokladané obeť obchodovania s ľuďmi alebo pre deti bez sprievodu, ktorým hrozí riziko vykorisťovania a zneužívania, je v súlade aj s **Haagskym dohovorom z roku 1996** o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, ktorého zmluvnými stranami je väčšina členských štátov EÚ. V článku 5 dohovoru sa stanovuje všeobecné pravidlo, podľa ktorého právomoc ustanoviť opatrovníka majú orgány štátu *obvyklého pobytu* dieťaťa. V prípade utečeneckých detí a detí, ktorých obvyklý pobyt nemožno určiť, má právomoc štát, v ktorom sa dieťa v súčasnosti nachádza [článok 6, ako aj článok 13 nariadenia Brusel II, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 2201/2003]. Dokonca aj keď štát nemá právomoc, môže prijať naliehavé a predbežné opatrenie (články 11 a 12 **Haagskeho dohovoru z roku 1996**). V článku 20 nariadenia Brusel II [ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 2201/2003] sa počíta aj s možnosťou prijať v naliehavých prípadoch predbežné opatrenia vrátane ochranných opatrení v súvislosti s osobami alebo majetkom nachádzajúcimi sa v danom štáte. Členské štáty EÚ môžu využiť tieto ustanovenia na ustanovenie opatrovníka aj vtedy, keď obvyklý pobyt ešte nebol určený, ak orgány prijímajú opatrenia, ktoré by mohli ohroziť ochranu dieťaťa bez sprievodu.

Príslušné orgány by mali stanoviť lehotu pre ustanovenie opatrovníka, ktorá plynie od chvíle identifikovania dieťaťa bez sprievodu.

4.2. Aký je najlepší postup pridelenia opatrovníka dieťaťu?

Základné procesné kroky pridelenia opatrovníka by mali byť rovnaké pre všetky deti, aj keď existujú odlišné opatrovnícke systémy pre občanov EÚ a štátnych príslušníkov tretích krajín. Ak sa opatrovníci pridávajú na regionálnej alebo miestnej úrovni, bez ohľadu na miesto by sa mali uplatňovať rovnaké záruky. To napríklad znamená, že čas potrebný na pridelenie opatrovníka by sa medzi regiónmi alebo lokalitami nemal výrazne líšiť.

Vzhľadom na to, ako často deti miznú zo zariadení poskytujúcich starostlivosť, by sa mimoriadne úsilie malo vynaložiť na zabránenie zmiznutiam predtým, ako bol ustanovený opatrovník a/alebo ako sa prvýkrát stretol s dieťaťom.

Pokiaľ ide o postup pridávania opatrovníka, je nutné rozlišovať dve rôzne situácie.

- Dieťa je bez sprievodu alebo odlúčené od svojich rodičov. V takých prípadoch sa proces pridelenia opatrovníka môže začať okamžite.
- Existuje konflikt záujmov medzi nositeľmi rodičovských práv a povinností a detskou obeťou, v dôsledku čoho nemôžu zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa a/ani dieťa zastupovať. V tomto prípade by mal byť pridelený dočasný opatrovník alebo právny zástupca, ak to považuje za potrebné orgán, ktorý je podľa vnútroštátnych právnych predpisov zodpovedný za vykonanie posúdenia rodičov a posúdenia rizika s cieľom rozhodnúť o odlúčení dieťaťa od jeho rodičov, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.

Dieťa, ktoré je so svojimi rodičmi alebo s primárnym opatrovateľom, v zásade nepotrebuje opatrovníka. O blaho dieťaťa sa postarajú rodičia. Môžu však nastať situácie, keď rodičia boli zapojení do obchodovania so svojím dieťaťom, majú konflikt záujmov s dieťaťom alebo z iných dôvodov nemôžu zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa ([smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#), článok 14 ods. 2). Keď orgány majú na základe počiatočného posúdenia rizika a individuálnych okolností prípadu dôvody domnievať

Z praktickej príručky o fungovaní Haagskeho dohovoru z roku 1996 vyplýva, že užitočným prístupom, pomocou ktorého môžu orgány určiť, či je konkrétna situácia „naliehavá“, môže byť uvažovanie o tom, či dieťa pravdepodobne utrpí nenaopraviteľnú ujmu alebo či môže dôjsť k narušeniu jeho ochrany alebo poškodeniu záujmov, ak sa neprijme opatrenie na jeho ochranu.

Zdroj: Stála kancelária Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (máj 2011), Revidovaný návrh praktickej príručky o fungovaní Dohovoru z 19. októbra 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, kapitola 6.2.

sa, že rodičia alebo iní primárni opatrovatelia môžu byť zapojení do obchodovania s dieťaťom, musia dôkladne preskúmať, či je vhodné, aby zastupovali záujmy dieťaťa.

Odlúčenie od rodičov môže predstavovať závažné porušenie práv dieťaťa a môže mať dlhodobé psychické a sociálne dôsledky. Podľa **článku 9 Dohovoru OSN o právach dieťaťa** by deti nemali byť odlúčené od svojich rodičov proti svojej vôli, pokiaľ to nie je nevyhnutné na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa, napríklad v prípadoch zneužívania a zanedbávania rodičmi. V **článku 8** dohovoru **EDLP**, ako ho vo svojej judikatúre vykladá Európsky súd pre ľudské práva, sa poukazuje na to isté. Toto odlúčenie môžu vykonať iba príslušné súdne orgány v súlade s platnými právnymi predpismi a postupmi a rozhodnutie o odlúčení musí podliehať súdnemu preskúmaniu. Musia sa uplatňovať procesné a hmotné záruky stanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch bez ohľadu na štátnu príslušnosť dieťaťa.

Ak sú obeťami obchodovania s ľuďmi deti, dospelé osoby sprevádzajúce dieťa, ktoré sa môžu javiť ako rodičia alebo opatrovatelia, môžu byť namiesto toho súčasťou sietí obchodovania s ľuďmi, ktoré dieťa vykorisťujú. Keď existuje pochybnosť o totožnosti sprevádzajúcich dospelých osôb a neexistuje riadna dokumentácia, zodpovedné orgány by mali dôkladne preskúmať a skontrolovať ich vzťah k dieťaťu. Orgány by mali vypracovať štandardizované postupy na overovanie rodičovstva a rodinných vzťahov. Tieto posúdenia by mali vykonávať kvalifikovaní odborníci.

Nasledujúce základné záruky by sa mali uplatňovať pri určovaní potreby ustanoviť opatrovníka v nadväznosti na vykonanie postupu ohlásenia a postúpenia prípadu a po identifikácii dieťaťa, ktoré potrebuje ochranu. Posúdenie individuálnych potrieb z hľadiska rodinnej situácie dieťaťa by sa malo uskutočniť čo najskôr a s prihliadnutím na tieto aspekty (pozri aj [kapitolu 5](#)).

- Schopnosť rodičov starať sa o dieťa a zastupovať jeho záujmy sa musí posúdiť v prípade, keď má príslušný orgán dôvodné podozrenie, že rodičia boli zapojení do vykorisťovania dieťaťa alebo obchodovania s ním, a keď je ohrozené blaho dieťaťa.
- Posúdenie by mali vykonať vhodní kvalifikovaní odborníci v mene zodpovedného orgánu.
- Posúdenie by mal vykonať multidisciplinárny odborný tím, nie jeden odborník.
- Dieťa by malo byť informované a postupoch a malo by byť neustále konzultované v súlade so svojím vekom, s vyspelosťou a rozvíjajúcimi sa schopnosťami.
- Všetky fázy postupu musia byť zdokumentované.

- Postupy by mali byť v súlade s platnými právnymi predpismi a, ak je to vhodné, rodičia by mali byť informovaní o postupe a svojom práve na právneho zástupcu.

Čas ustanovenia

Keď bola zistená potreba ustanoviť opatrovníka, mal by sa dieťaťu prideliť čo najskôr a v maximálnej lehote, ktorá by mala byť stanovená zákonom (tabuľka 3). Rozhodnutie o ustanovení by malo podliehať súdnemu preskúmaniu.

Keď sa ustanoví opatrovník, deti by mali dostať príležitosť byť vypočuté a náležite by sa mali zohľadniť ich názory.

Tabuľka 3: Medzinárodné a európske právne zdroje týkajúce sa lehoty na ustanovenie opatrovníka

Nástroj	Informácia	Pojmy	Ustanovenie by sa malo uskutočniť čo najskôr po identifikácii dieťaťa
Nástroje Organizácie Spojených národov a Rady Európy			
	Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6	Opatrovník/právny zástupca	Odsek 33 „Bezodkladne“, „rýchlo“ (odsek 21, odsek 24)
	Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13	Zákonný opatrovník/uznaná zodpovedná dospelá osoba	Odsek 18
	Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005	Zákonný opatrovník	Článok 10 ods. 4
	Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Opatrovník a/alebo zástupca	Článok 14
Nástroje Európskej únie			
	Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)	Zástupca	Článok 24 ods. 1
	Smernica o konaniach o azyle (2013/32/EÚ)	Zástupca	Článok 25 ods. 1 písm. a)
	Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)	Zákonný opatrovník/zástupca	Článok 31 ods. 1 (Hneď ako je to možné po udelení medzinárodnej ochrany)
	Dubľinské nariadenie (EÚ) č. 604/2013	Zástupca	Článok 6 ods. 2

Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)	Opatrovník Osobitný/právny zástupca	–
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	Osobitný/právny zástupca	–

Perspektívny postup

Vytvorenie liniek pomoci na ochranu detí

Orgán sociálno-právnej ochrany detí v Českej republike, ktorý je orgánom pre opatrovníctvo v tejto krajine, zriadil telefónnu linku pomoci, pomocou ktorej sa naň možno obrátiť mimo pracovnej doby.

V prípadoch týkajúcich sa detských obetí obchodovania s ľuďmi musí byť pri výsluchu dieťaťa policajnými orgánmi prítomný opatrovník alebo zamestnanec orgánu pre opatrovníctvo. Zamestnanci tohto orgánu v týchto prípadoch automaticky plnia funkciu opatrovníka, kým opatrovníka neustanoví oficiálne súd.

Zdroj: Česká republika, Ministerstvo vnútra (Ministerstvo vnútra České republiky) (2011), Obchodovanie s deťmi: odporúčania pre postup orgánov verejnej správy (Obchodování s dětmi – doopatření pro postup orgánů veřejné správy), Praha, Odbor bezpečnostní politiky, dostupné na: www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-obchodovani-s-detmi.aspx.

Keď z praktických dôvodov nie je možné dieťaťu rýchlo prideliť stáleho opatrovníka, mal by existovať postup na ustanovenie osoby, ktorá vykonáva úlohy opatrovníka dočasne.

Mohlo by to byť napríklad vtedy, keď nie je istý vek dieťaťa bez dokladov – a teda ani potreba opatrovníka – a orgány vykonávajú posúdenie veku. V **smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ) sa výslovne stanovuje, že ak nie je istý vek osoby, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, a existujú dôvody domnievať sa, že má menej ako 18 rokov, táto osoba by sa mala považovať za dieťa a mala by sa jej poskytnúť okamžitá pomoc, podpora a ochrana (odôvodnenie 22). V takej situácii by sa mal ustanoviť opatrovník alebo dočasný opatrovník (pozri aj **oddiel 10.1** o posudzovaní veku).

V zásade by sa pred ustanovením opatrovníka nemalo prijať žiadne rozhodnutie týkajúce sa dieťaťa s výnimkou okamžitých opatrení nutných na zaistenie bezpečnosti dieťaťa a uspokojenie jeho základných potrieb. Predovšetkým by sa mali zaviesť ochranné opatrenia, aby sa zabránilo zmiznutiu dieťaťa počas čakania na ustanovenie opatrovníka a v období medzi ustanovením opatrovníka a prvým skutočným osobným kontaktom medzi opatrovníkom a dieťaťom.

Orgány by pred začatím konaní a prijatím rozhodnutí mali opatrovníkom poskytnúť dostatok času na stretnutie s dieťaťom a jeho prípravu. Lehoty by mali byť stanovené v oficiálnych usmerneniach.

Zodpovednosť za prijatie týchto dočasných opatrení má orgán, ktorý identifikoval dieťa alebo ktorému náleží táto úloha podľa vnútroštátneho práva.

Prenos zodpovednosti za dieťa z orgánu, ktorý ho identifikoval ako obeť, napríklad z orgánu presadzovania práva, na opatrovnícku službu by mal byť zdokumentovaný.

Poskytovanie informácií dieťaťu

Orgán pre opatrovníctvo by mal dieťaťu poskytnúť relevantné informácie o opatrovníkovi v jazyku a spôsobom, ktorému dieťa rozumie, na základe veku, vyspelosti a rozvíjajúcich sa schopností dieťaťa.

Pri informovaní dieťaťa by sa mali zohľadniť aj rodové a kultúrne hľadiská. Mala by sa brať do úvahy osobitná situácia a potreby detí so zdravotným postihnutím vrátane duševného a mentálneho postihnutia.

Poskytnuté informácie by mali zahŕňať informácie o tom, čo sa stane s dieťaťom po ustanovení opatrovníka, o úlohe a funkcii opatrovníka a o právach a povinnostiach dieťaťa.

Ako pomôcku by orgány pre opatrovníctvo mali vypracovať materiály vo forme prispôbenej deťom, ktoré môžu využiť aj iné orgány a subjekty.

Orgán pre opatrovníctvo by mal byť po ustanovení opatrovníka zodpovedný za poskytnutie všetkých podstatných informácií o opatreniach týkajúcich sa opatrovníctva a najmä za informovanie dieťaťa o tom, kedy, kde, ako a komu môže nahlásiť sťažnosti na opatrovníka, zneužívanie a pochybenie alebo akékoľvek porušenie svojich práv. Tieto informácie by sa mali poskytnúť v ústnej a/alebo písomnej forme spôsobom prispôbеныm deťom a v jazyku, ktorému dieťa rozumie (pozri aj [oddiel 3.2](#)).

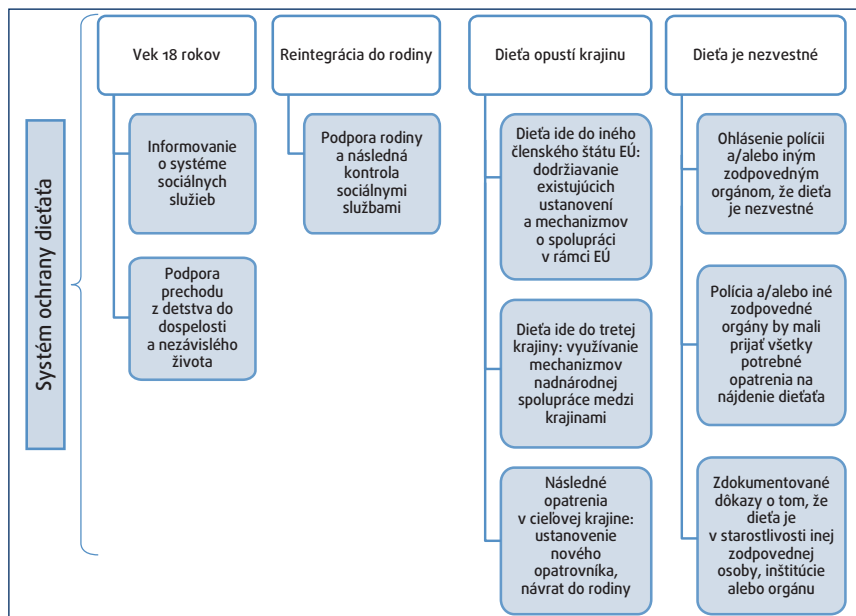
4.3. Kedy sa opatrovníctvo skončí?

Opatrenia týkajúce sa opatrovníctva musia trvať dovtedy, kým sa nenájde a neuskutoční trvalé riešenie v najlepšom záujme dieťaťa alebo kým dieťa nedovŕši plnoletosť (pozri obrázok 7). Pri hľadaní trvalého riešenia by sa v zásade mala skúmať možnosť opätovného spojenia dieťaťa s rodičmi a reintegrácia do rodiny, keď je to v najlepšom záujme dieťaťa.

Ak sa dieťa chce presťahovať do iného členského štátu EÚ, ale nepripojí sa k svojej rodine, opatrovnícke funkcie by sa v zásade mali naďalej vykonávať v členskom štáte, do ktorého sa presťahuje.

Tento proces možno uľahčiť zavedením mechanizmov spolupráce medzi opatrovníckymi službami v rôznych členských štátoch EÚ. Tento prvok by sa mal zapracovať do vnútroštátnych alebo nadnárodných mechanizmov postúpenia prípadov, ktoré sa pripravujú v rámci *stratégie EÚ zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi*. Opatrovník by mal koordinovať všetky opatrenia súvisiace s opätovným spojením rodiny vrátane posúdenia rodiny, a to aj v prípadoch, keď rodina dieťaťa býva v inej krajine.

Obrázok 7: Kedy sa opatrovníctvo končí?

Zdroj: FRA, 2014.

Ak sa dieťa stane nezvestným, opatrovník by to mal bezodkladne ohlásiť príslušným orgánom a zostať v kontakte so službami zaoberajúcimi sa nezvestnými deťmi a podľa potreby aj s linkami pomoci pre nezvestné deti 116 000 (pozri aj [oddiel 6.1](#)). Ak sa dieťa v opatrovníctve stane nezvestným, opatrovník zostáva zodpovedný za dieťa dovtedy, kým nebude k dispozícii zdokumentovaný dôkaz, že dieťa je v starostlivosti inej zodpovednej osoby, inštitúcie alebo orgánu. Na ukončenie opatrovníckeho vzťahu by sa vždy malo požadovať rozhodnutie súdu.

Opatrovníci by mali mať nárok na náhradu za čas, ktorý strávia ohlasovaním nezvestného dieťaťa polícií a/alebo iným príslušným orgánom stanoveným vo vnútroštátnych právnych predpisoch, a za čas strávený overovaním, či orgány robia všetko, čo je v ich silách na zistenie miesta pobytu dieťaťa. Tieto nároky na náhradu by sa mali uplatňovať dovtedy, kým sa dieťa nenájde alebo kým sa opatrovníctvo oficiálne neskončí.

Postupy, normy a záruky týkajúce sa preskúmania využívané na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa by mali byť rovnaké ako tie, ktoré sa uplatňujú v systémoch ochrany detí pre všetky deti v náhradnej starostlivosti.

Najmä v prípade detí bez sprievodu, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy o migrácii, sa poskytovanie starostlivosti, právne nároky, právne možnosti a výhľady môžu výrazne zmeniť od okamihu, keď dosiahnu vek 18 rokov. Veľmi dôležité je to, aby deti boli náležite pripravené na prechod z detstva do dospelosti a aby pri tom dostávali potrebnú podporu (pozri aj **obrázok 13**).

Hoci sa opatrovníctvo môže po dosiahnutí plnoletosti dieťaťa skončiť, členské štáty EÚ by vzhľadom na zraniteľnosť týchto mladých ľudí mali zvážiť poskytovanie podpory a pomoci dieťaťu aj po dosiahnutí veku 18 rokov, aby mu uľahčili prechod do dospelosti.

Ak sú opatrovnícke služby a opatrenia týkajúce sa starostlivosti dostupné pre deti staršie ako 18 rokov, ktoré sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, mali by byť dostupné aj pre deti z iných krajín, a najmä pre obeť obchodovania s ľuďmi. Pre detské obeť obchodovania s ľuďmi kľúčovým prvkom rehabilitácie a hľadania trvalého riešenia je dôvera. V niektorých prípadoch si to môže vyžadovať dlhšie zapojenie opatrovníka.

Na potrebu zabezpečiť transparentnejší a informovanejší prechod do dospelosti sa upozorňuje vo výskumnej štúdií o postupoch európskych štátov pri riešení problémov, ktorým čelia deti bez sprievodu a odlúčené deti, ktoré žiadajú o azyl alebo sú deťmi utečencov, keď dosiahnu vek 18 rokov.

Zdroj: UNHCR a Rada Európy (2014), Unaccompanied and separated asylum-seeking and refugee children turning eighteen: What to celebrate? (Deti bez sprievodu a odlúčené deti, ktoré žiadajú o azyl alebo sú utečencami, po dosiahnutí veku osemnásť rokov: príležitosť na oslavu?), dostupné na: www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML.

Parlamentné zhromaždenie Rady Európy (PZ RE) s ohľadom na osobitnú situáciu mladých migrantov bez sprievodu, ktorí dosiahli dospelosť, a s prihliadnutím na najlepšie záujmy dieťaťa odporúča členským štátom vytvoriť prechodnú kategóriu pre vek 18 až 25 rokov. Počas tohto obdobia by mladí migranti mali naďalej dostávať podporu v záujme nezávislého života so zaručeným prístupom k sociálnej pomoci a bývaniu, vzdelávaniu a zdravotníckym službám a k informáciám o príslušnom správnom konaní.

Zdroj: Rada Európy, Parlamentné zhromaždenie, Výbor pre migráciu, utečencov a vysídlené osoby (Správa/dok. 13505/23. apríla 2014), Migrant children: What rights at 18? (Migrujúce deti: aké majú práva vo veku 18 rokov), dostupné na: <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>.

Po dosiahnutí veku 18 rokov by obeť obchodovania s ľuďmi mali mať v súlade so [smernicou o obetiach](#) (2012/29/EÚ) aj naďalej prístup k primeraným službám na podporu obetí, pokiaľ sa zdržiavajú v hostiteľskom členskom štáte EÚ. To znamená, že osoba by počas celého trvania súdneho konania mala mať prístup k rehabilitačným službám, psychologickej a lekárskej pomoci, ak je to potrebné, k právnomu zastúpeniu a bezplatnej právnej pomoci. Tieto služby by sa mali poskytovať za rovnakých podmienok a na rovnakej úrovni ako pre obeť trestnej činnosti, ktoré sú štátnymi príslušníkmi dotknutého členského štátu.

Ak boli deti odlúčené od svojich rodičov z dôvodu zneužívania alebo nedbanlivosti, pravidelne sa musí posudzovať schopnosť a ochota rodičov zastupovať najlepšie záujmy dieťaťa. Vždy, keď sa objavia nové dôkazy o tom, že návrat k rodine by bol v najlepšom záujme dieťaťa, opatrovník spolu s príslušnými orgánmi ochrany detí by mal tento návrat podporovať a monitorovať. Postupy, normy a záruky týkajúce sa preskúmania využívané na zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa by mali byť rovnaké ako tie, ktoré sa uplatňujú v systémoch ochrany detí pre všetky deti v náhradnej starostlivosti.

4.4. Kedy je potrebné opatrovníka zmeniť?

V záujme kontinuity a vytvárania dôvery medzi dieťaťom a opatrovníkom by sa opatrovník po pridelení dieťaťa za normálnych okolností nemal meniť, pokiaľ to vzhľadom na okolnosti prípadu nie je nevyhnutné.

V [smernici o podmienkach prijímania](#) (2013/33/EÚ) sa v článku 24 ods. 1 stanovuje, že „s cieľom zabezpečiť blaho a sociálny rozvoj [dieťaťa] sa osoba konajúca ako zástupca vymení len v nevyhnutnom prípade“. Ďalej sa v ňom stanovuje, že „pravidelné posudzovanie vrátane posúdenia dostupnosti prostriedkov nevyhnutných na zastupovanie maloletých osôb bez sprievodu vykonávajú príslušné orgány“.

Dočasní opatrovníci ustanovení v rámci predbežných opatrení na ochranu dieťaťa by podľa možnosti mali byť pridelení aj ako „trvalí“ opatrovníci.

V záujme zabezpečenia potrebnej stability v živote dieťaťa a pri jeho rozvoji by sa dieťa nemalo zbytočne alebo bežne presúvať do inej časti krajiny, pokiaľ si to nevyžaduje bezpečnosť alebo najlepšie záujmy dieťaťa.

Ak sa dieťa sťažovalo na pochybenie opatrovníka, zmena opatrovníka by sa mala zvážiť ako možnosť. Zmena by mala byť výslovne vymedzená v zákone a mala by sa vykonať okamžite, ak sa opatrovník vyšetruje v súvislosti so závažným porušením práv dieťaťa, napr. so zneužitím alebo s nevhodným správaním.

Orgán pre opatrovníctvo by mal navyše pravidelne preskúmať každý jednotlivý prípad, a to aspoň raz ročne. Pri každom takom posúdení sa musia zohľadniť názory dieťaťa. Orgán pre opatrovníctvo by mal poskytnúť usmernenia a kritériá pre tieto pravidelné posúdenia. Preskúmania opatrení opatrovníctva sa musia zdokumentovať. Podľa potreby by sa mala posúdiť aj situácia rodiny vzhľadom na možnosť opätovného spojenia dieťaťa s rodičmi (pozri [oddiel 4.2](#)).

Časť II – Úlohy opatrovníka

Ako je uvedené v [oddiel 1 úvodu](#), opatrovník je zodpovedný za zabezpečenie najlepších záujmov a celkového blaha dieťaťa a za vykonávanie právneho zastupovania dieťaťa, čím dopĺňa jeho obmedzenú právnu spôsobilosť. V ďalších piatich kapitolách sú tieto hlavné úlohy opísané podrobnejšie. Tieto kapitoly obsahujú aj prierezové úlohy, napríklad žiadanie orgánov o vyhovenie zodpovednosti za rozhodnutia ovplyvňujúce dieťa a zasiahnutie v prípade ohrozenia blaha dieťaťa (obrázok 8).

Vo väčšine členských štátov EÚ nie je úloha opatrovníka presne zákonom vymedzená.

FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovnictva v Európskej únii) (prípravuje sa).

Práva a povinnosti opatrovníka by mali byť vymedzené vo vnútroštátnych právnych predpisoch alebo v politických dokumentoch a v prípade potreby ďalej objasnené v oficiálnych usmerneniach. V tabuľke 4 sú uvedené medzinárodné a európske právne zdroje, v ktorých sú opísané úlohy opatrovníkov alebo právnych zástupcov.

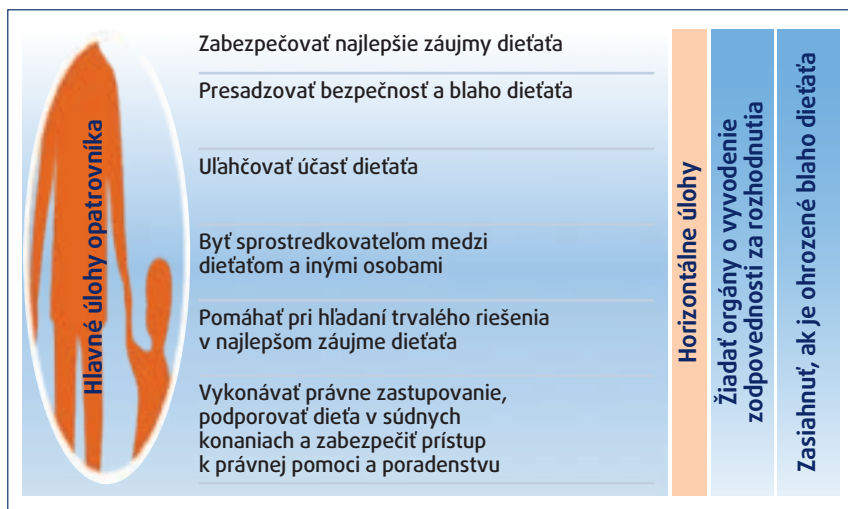
Tabuľka 4: Úlohy opatrovníka uvedené v európskych a medzinárodných právnych zdrojov

Nástroje Organizácie Spojených národov a Rady Európy a smernice Európskej únie	Pojmy	Funkcie a úlohy ustanovenej osoby						
		Zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa	Zabezpečenie blaha dieťaťa a primeranej starostlivosti oň	Vykonávanie zastupovania	Sprevádzanie dieťaťa v konaniach (prítomnosť na výsluchu, informovanie a príprava dieťaťa)	Pomoc pri hľadaní a uskutočňovaní trvalého riešenia	Vytváranie prepojenia – úloha koordinátora	Rodinné vzťahy a pátranie po rodinných príslušníkoch
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6 CRC/GC/2005/6	Opatrovník / právny zástupca	Odsek 33	Odsek 33	Odsek 33	Odsek 33 Odsek 72	Odsek 90	Odsek 33	–
Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti A/HRC/11/L.13	Zákonný opatrovník/uznaná zodpovedná dospelá osoba	Odsek 101 Odsek 103	Odsek 104 písm. a)	Odsek 104 písm. b)	–	Odsek 104 písm. c)	Odsek 104 písm. d)	Odsek 104 písm. e) Odsek 104 písm. g)
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2005	Zákonný opatrovník	Článok 10 ods. 4 písm. a)	–	–	–	–	–	Článok 10 ods. 4 písm. c)
Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Opatrovník/zástupca	Článok 13 Preambula, odôvodnenie 23	–	Článok 14 ods. 2	–	–	–	–
Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)	Zástupca	Článok 2 písm. j) Článok 24 ods. 1	Článok 23 Článok 24 ods. 1	Článok 2 písm. j)	Článok 24 ods. 1 (prítomnosť na výsluchoch)	–	–	–

		Funkcie a úlohy ustanovenej osoby						
Nástroje Organizácie Spojených národov a Rady Európy a smernice Európskej únie	Pojmy	Zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa	Zabezpečenie blaha dieťaťa a primeranej starostlivosti oň	Vykonávanie zastupovania	Sprevádzanie dieťaťa v konaniach (prítomnosť na vylisluhu, informovanie a príprava dieťaťa)	Pomoc pri hľadaní a uskutočňovaní trvalého riešenia	Vytváranie prepojenia – úloha koordinátora	Rodinné vzťahy a pátranie po rodinných príslušníkoch
Smernica o konaniach o azyle (2013/32/EÚ)	Zástupca	Článok 2 písm. n) Článok 25 ods. 1 písm. a)		Článok 2 písm. n) Článok 7 ods. 3	Článok 25 ods. 1 písm. b)	–	–	–
Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)	Zákonný opatrovník/zástupca	Článok 31 ods. 4 Preambula, odôvodnenie 18	Článok 31 ods. 1	Článok 31 ods. 1	–	–	–	–
Dubľinské nariadenie (EÚ) č. 604/2013	Zástupca	Článok 6 ods. 2	–	Článok 6 ods. 2	–	–	–	–
Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)	Opatrovník osobitný/právny zástupca	–	–	Článok 24 písm. b)	Článok 20 písm. c)	–	–	–
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	Osobitný/právny zástupca	–	–	Článok 20 ods. 1	Článok 20 písm. f)	–	–	–

Obrázok 8: Hlavné úlohy opatrovníka

Zdroj: FRA, 2014.

Opatrovník sa vo všetkých aspektoch svojej práce počas celého prípadu musí riadiť štyrmi základnými zásadami Dohovoru OSN o právach dieťaťa (pozri obrázok 3). V neprítomnosti rodičov, alebo ak rodičia nemôžu vykonávať rodičovské práva a povinnosti, má opatrovník povinnosť zabezpečovať a presadzovať blaho dieťaťa. Vždy, keď sa prijíma rozhodnutie ovplyvňujúce dieťa, je úlohou opatrovníka presadzovať možnosť, ktorá je v **najlepšom záujme dieťaťa**. Opatrovník musí zaistiť, aby názory dieťaťa boli vypočuté a náležite zohľadnené. Opatrovník musí informovať dieťa o všetkých aspektoch práce opatrovníka a konzultovať ich s ním, pričom musí brať do úvahy vyspelosť dieťaťa a jeho rozvíjajúce sa schopnosti.

„Frekvencia a kvalita kontaktu medzi opatrovníkmi a deťmi bola rôzna. Značný počet detí bol spokojný a chcel osobnejší vzťah so svojím opatrovníkom – aj dospelí respondenti považovali tento aspekt za dôležitý pre blaho dieťaťa.“

Zdroj: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), porovnávací správa, s. 9, dostupné na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPA-comparative-report_EN.pdf.

Vytvorenie a udržiavanie vzťahu s dieťaťom založeného na dôvere

Vzťah založený na dôvere medzi opatrovníkom a dieťaťom je nevyhnutným predpokladom účinného opatrovníctva. Bez dôvery opatrovník nebude schopný zistiť želania a pocity dieťaťa, takže by ťažko mohol presadzovať najlepšie záujmy dieťaťa.

Opatrovník by mal komunikovať s dieťaťom spôsobom prispôsobeným dieťaťu, preukázať schopnosť citlivo zohľadňovať kultúrne rozdiely a zaujať prístup zohľadňujúci rodové hľadisko. Hoci na vytvorenie dôvery majú vplyv mnohé faktory, mimoriadny význam majú tieto štyri:

- rešpektovanie názorov dieťaťa;
- zaobchádzanie s dieťaťom s rešpektom a dôstojnosťou;
- dostupnosť a prístupnosť opatrovníka pre dieťa;
- dodržiavanie dôvernosti.

Základné normy pre opatrovníkov odlúčených detí v Európe obsahujú usmernenia týkajúce sa úlohy a povinností opatrovníka (normy 1–6), vzťahu s dieťaťom (normy 7–9) a odborných poznatkov a schopností opatrovníka (norma 10). Boli vypracované na základe konzultácie s odlúčenými deťmi, opatrovníkmi a inými odborníkmi, ako sú pestúni, advokáti a sociálni pracovníci. Základná norma č. 8 obsahuje zoznam niekoľkých ukazovateľov pozitívneho vzťahu založeného na vzájomnej dôvere, otvorenosti a dôvernosti. Opatrovník podľa nej:

- A) pozná dieťa osobne;
- B) zachováva dôvernosť všetkých informácií o dieťati a informácií získaných od neho, pokiaľ nie je potrebné zverejniť ich v záujme zaistenia bezpečnosti dieťaťa alebo iného dieťaťa, a podľa možnosti informuje dieťa o porušení dôvernosti;
- C) neposudzuje dôvody dieťaťa na exil ani nedovolí, aby mali vplyv na jeho vzťah s dieťaťom;
- D) je vždy k dieťaťu úprimný a dodržiava svoje sľuby;
- E) poskytuje jasné informácie o svojej úlohe a obmedzeniach tak, aby tomu dieťa rozumelo a pamätalo si to;
- F) dokazuje dieťaťu, že ho táto práca teší, že mu na dieťati skutočne záleží a cíti sa zaň zodpovedný;
- G) dá dieťaťu jasne najavo, že nezvestné dieťa sa vždy môže obrátiť na opatrovníka;
- H) venuje pozornosť verbálnej, neverbálnej a emocionálnej komunikácii;
- I) je voči dieťaťu empatický a poskytuje mu morálnu a citovú podporu.

Zdroj: Defence for Children – ECPAT The Netherlands (Ochrana detí – ECPAT Holandsko) (2011), Core standards for guardians of separated children in Europe (Základné normy pre opatrovníkov odlúčených detí v Európe), Leiden, Defence for Children – ECPAT The Netherlands (Ochrana detí – ECPAT Holandsko), dostupné na: <http://www.corestandardsforguardians.eu/>.

Častý kontakt a prístupnosť opatrovníka sú nevyhnutné prvky budovania vzťahu s dieťaťom založeného na dôvere.

Opatrovníci, ktorí pracujú s detskými obeťami obchodovania s ľuďmi, by si mali byť vedomí toho, aký vplyv môžu mať na správanie detí skúsenosti s obchodovaním s ľuďmi a následky traumy. Osoby, ktoré trpia traumou, majú napríklad často problémy s pamäťou a nie sú schopné vybaviť si podrobnosti udalostí, prípadne si s odstupom času môžu vybavovať iné informácie. To neznamena, že dieťa klame alebo nedôveruje opatrovníkovi. Opatrovník by mal o týchto aspektoch informovať ďalších odborníkov, ktorí s dieťaťom pracujú.

Emocionálna starostlivosť o dieťa je základnou potrebou, ktorú by opatrovník nemal prehliadať. Ustanovení opatrovníci by pri plnení svojich úloh vrátane poskytovania tejto emocionálnej starostlivosti mali byť podporovaní, pričom by sa najmä malo zabezpečiť, aby im ich pracovné zaťaženie a počet pridelených prípadov umožňovali tráviť s dieťaťom dostatok času a vytvoriť si s ním osobný vzťah (pozri aj [oddiel 3.6](#)).

Dôvernosť

Opatrovník sa dozvie podrobnosti zo súkromného života dieťaťa, s ktorými musí zaobchádzať ako s dôvernými. Komunikácia s dieťaťom by mala prebiehať v dôvernom prostredí a mala by sa počas nej plne rešpektovať dôstojnosť dieťaťa a jeho práva na súkromie.

Dôvernosť je dôležitým prvkom vo vzťahu dieťaťa s opatrovníkom. Právo dieťaťa na súkromie by malo byť chránené zákonom. Kódex správania pre opatrovníkov by mal obsahovať dôsledky porušenia zásady dôvernosti (pozri aj [oddiel 3.2](#)). Opatrovník by mal byť schopný rozhodnúť, kedy a za akých podmienok by mohlo byť v najlepšom záujme dieťaťa poskytnúť určité informácie iným relevantným aktérom a agentúram.

Dôvernosť je zároveň podmienkou bezpečnosti dieťaťa, najmä v prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi alebo detí bez sprievodu, ktoré žiadajú o medzinárodnú ochranu. Informácie o detskej obeti sa nesmú zverejniť, ak by to mohlo ohroziť dieťa alebo jeho rodinných príslušníkov (pozri aj [oddiel 6.3](#)). Pred zverejnením citlivých informácií sa musí získať súhlas detskej obete spôsobom primeraným jej veku s ohľadom na vyspelosť dieťaťa a jeho rozvíjajúce sa schopnosti.

5. Zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa

Zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa musí byť hlavným cieľom práce a opatrení opatrovníka.

Najlepší záujem dieťaťa je dynamická koncepcia, ktorá má zabezpečiť všestranný rozvoj dieťaťa podporovaním plného a účinného využívania všetkých práv uznaných v Dohovore OSN o právach dieťaťa. Od opatrovníka sa požaduje, aby každodenne zvažoval najlepšie záujmy dieťaťa vždy, keď sa prijímajú rozhodnutia ovplyvňujúce dieťa.

To by napríklad mohlo zahŕňať rozhodnutia o ubytovaní, bezpečnosti, vzdelávaní, zdravotnej starostlivosti, voľnočasových aktivitách a právnom zastupovaní dieťaťa.

Výbor pre práva dieťaťa vo svojom **všeobecnom komentári č. 14 (2013)** o *práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu* (článok 3 odsek 1) poskytuje rámec na posudzovanie a stanovovanie najlepších záujmov dieťaťa. Výbor konštatuje, že „posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa zo strany dospelého nesmie prekonať povinnosť rešpektovať všetky práva dieťaťa vyplývajúce z Dohovoru“.

Zdroj: Výbor OSN pre práva dieťaťa (2013), všeobecný komentár č. 14, 29. mája 2013, CRC/C/GC/14.

Opatrovník má žiadať orgány verejnej moci o vyvodenie zodpovednosti za rozhodnutia ovplyvňujúce dieťa a zabezpečiť dodržiavanie zásady najlepšieho záujmu ako prvoradého hľadiska počas celého rozhodovacieho procesu v súlade s **článkom 3 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**. Opatrovník musí žiadať orgány verejnej moci o vyvodenie zodpovednosti. Musí zasiahnuť, ak je ohrozené blaho dieťaťa, a v rámci svojich právomocí musí napadnúť každé rozhodnutie, ktoré je podľa neho v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa a/alebo ich nepresadzuje.

Posúdenie a stanovenie najlepších záujmov dieťaťa

Najlepšie záujmy dieťaťa sa majú posudzovať spôsobom citlivým voči dieťaťu s ohľadom na vek a vyspelosť dieťaťa, ako aj na jeho názory, potreby a obavy. Výbor pre práva dieťaťa vo svojom všeobecnom komentári č. 14 z roku 2013 uvádza zoznam prvkov, ktoré sa pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa musia zohľadniť:

- názory dieťaťa;
- identita dieťaťa;
- zachovanie rodinného prostredia a udržiavanie vzťahov;
- starostlivosť o dieťa, jeho ochrana a bezpečnosť;
- zraniteľnosť dieťaťa;

- právo dieťaťa na zdravie;
- právo dieťaťa na vzdelanie.

Výbor poskytol aj usmernenie o tom, ako možno zachovať rovnováhu týchto prvkov. Zachovanie rodinného prostredia môže byť napríklad v rozpore s potrebou ochrany dieťa pred rizikom rodičovského násillia alebo zneužívania. V týchto situáciách sa jednotlivé prvky musia navzájom porovnávať, aby sa našlo riešenie, ktoré je v najlepšom záujme dieťaťa.

Okrem týchto pravidelných posúdení najlepších záujmov dieťaťa sa môže vo vnútroštátnych právnych predpisoch vyžadovať oficiálne stanovenie najlepších záujmov v prípade rozhodnutí, ktoré majú vplyv na život dieťaťa, napríklad pri hľadaní trvalého riešenia. Toto stanovenie by mal vykonať multidisciplinárny tím v súlade s prísnyimi procesnými zárukami. Usmernenia o posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa poskytujú členským štátom aj právne predpisy EÚ. V článku 24 ods. 2 [smernice o podmienkach prijímania](#) (2013/33/EÚ) sa stanovuje, že „pri posudzovaní najlepších záujmov [dieťaťa] členské štáty náležite zohľadnia najmä tieto faktory:

- a) možnosti zlúčenia rodiny;
- b) blaho a sociálny rozvoj maloletej osoby pri osobitnom zohľadnení jej osobnej situácie;
- c) bezpečnosť a ochranu, najmä ak existuje riziko, že maloletá osoba mohla byť obeťou obchodovania s ľuďmi;
- d) názory maloletej osoby s prihliadnutím na jej vek a vyspelosť.“

Opatrovník sa musí podieľať na tomto oficiálnom stanovení najlepších záujmov, aby mohol zabezpečiť, že najlepšie záujmy dieťaťa budú prvoradým hľadiskom vo všetkých rozhodovacích procesoch a že sa bude dodržiavať právo dieťaťa byť vypočuté, ako sa to vyžaduje v článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

6. Presadzovanie bezpečnosti a blaha dieťaťa

Presadzovanie blaha dieťaťa si vyžaduje, aby opatrovník zabezpečil splnenie právnych, sociálnych, zdravotných, psychologických, materiálnych a vzdelávacích potrieb dieťaťa (obrázok 9). Deti bez rodičovského prostredia, a najmä detské obeť obchodovania s ľuďmi, sa veľmi často stretli s násillím a trpia traumou. Vystavenie násilliu zvyšuje riziko ďalšej viktimizácie dieťaťa a hromadenie skúseností s násillím. Zaisťovanie bezpečnosti a ochrany detských obetí by malo mať prioritu, aby sa predišlo ďalšej viktimizácii a znížilo sa riziko opätovného obchodovania s ľuďmi.

Obrázok 9: Presadzovanie bezpečnosti a blaha dieťaťa

Zdroj: FRA, 2014.

6.1. Posúdenie rizika

Príslušné orgány ochrany detí by mali posúdiť riziko zneužívania, násilia a vykorisťovania v prípade každého jednotlivého dieťaťa, ktoré je predmetom starostlivosti, a rozhodnúť o primeraných ochranných opatreniach. Toto posúdenie rizika by sa malo vykonať aj v prípade detí bez sprievodu, keď príslušné orgány rozhodujú o trvalom riešení pre dieťa. Cieľom je zabezpečiť, aby navrhované riešenie bolo v najlepšom záujme dieťaťa a nepredstavovalo pre dieťa riziko vykorisťovania, zneužívania alebo porušovania jeho práv. Posúdenie rizika by sa navyše vždy malo vykonať v prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi, aby sa zaistila ich primeraná ochrana a bezpečnosť a aby sa zabránilo ďalšiemu obchodovaniu s nimi alebo ich vykorisťovaniu a zneužívaniu.

Podľa článku 12 smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) majú obeť obchodovania s ľuďmi vrátane detských obetí právo na primerané ochranné opatrenia na základe individuálneho posúdenia rizika.

Toto posúdenie by sa malo vykonať včas a malo by sa zameriavať na identifikovanie opatrení, ktoré sú potrebné na ochranu dieťaťa pred pomstou, zastrašovaním a rizikom, že sa opäť stane obeťou obchodovania s ľuďmi. Posúdenie rizika by sa malo pravidelne aktualizovať, kým sa pre dieťa nenájde trvalé riešenie. Posúdenie rizika by mal vykonávať multidisciplinárny tím odborníkov, ktorého súčasťou by mali byť aj zástupcovia orgánov ochrany detí a poskytovatelia zdravotných a sociálnych služieb.

Obrázok 10: Posúdenie rizika a úloha opatrovníka

Zdroj: FRA.

Opatrovník musí zabezpečiť, aby príslušné orgány vykonali individuálne posúdenie rizika v prípade každej detskej obeť obchodovania s ľuďmi. S opatrovníkom by sa vždy malo konzultovať v súvislosti s osobitnými ochrannými opatreniami, ktoré sa majú prijať, a mal by byť schopný poskytnúť návrhy a odporúčania. Hoci opatrovník

nie je priamo zodpovedný za prijaté ochranné opatrenia, musí pritom zohrávať dôležitú úlohu (obrázok 10).

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka vo vzťahu k bezpečnosti dieťaťa

- ✓ Informovať dieťa o existujúcich ochranných opatreniach, ktoré by sa mohli prijať.
- ✓ Požiadat' o posúdenie rizika pre dieťa.
- ✓ Aktívne sa zapojiť do procesu posúdenia rizika spolu so zástupcami iných príslušných orgánov, orgánov presadzovania práva a s právnym zástupcom dieťaťa.
- ✓ Pravidelne posudzovať riziko zmiznutia dieťaťa z prostredia, kde sa mu poskytuje starostlivosť.
- ✓ Zabezpečiť, aby boli vypočuté názory dieťaťa a aby sa náležite zohľadnili v závislosti od jeho veku a vyspelosti.
- ✓ Informovať príslušné orgány v prípade, že sa objavia nové informácie v súvislosti s bezpečnosťou dieťaťa, ktoré si môžu vyžadovať zmeny v uplatňovaných ochranných opatreniach.
- ✓ Požiadat', aby sa preskúmalo a zdokumentovalo posúdenie rizika, ak sa objavia nové informácie, ktoré si môžu vyžadovať odlišné alebo dodatočné opatrenia.
- ✓ Zabezpečiť, aby príslušné orgány boli bezodkladne informované o prípadnom zmiznutí dieťaťa a aby sa vyvinulo úsilie na jeho nájdenie.
- ✓ Keď sú obeťami štátni príslušníci tretích krajín, pravidelne pripomínať všetkým zúčastneným orgánom, aby nezverejňovali informácie o postavení dieťaťa ako obeť obchodovania s ľuďmi v krajine pôvodu pred dokončením posúdenia rizika.

Prístup k službám na podporu obetí

Opatrovník by sa mal zasadzovať o to, aby detské obeť obchodovania s ľuďmi mali prístup k dôverným službám na podporu obetí, ako je stanovené v **článkoch 8 a 9 smernice o obetiach (2012/29/EÚ)**.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka vo vzťahu k službám na podporu obetí

- ✓ Uľahčiť prístup k vhodnému a bezpečnému ubytovaniu pre detské obeť, ktoré potrebujú bezpečné miesto z dôvodu bezprostredného rizika sekundárnej a opakovanej viktimizácie, zastrašovania alebo pomsty.
- ✓ Poskytovať informácie o podporných sieťach, ktoré sú dieťaťu k dispozícii; uvedené informácie by mali byť poskytnuté vo forme prispôsobenej deťom a v jazyku, ktorému dieťa rozumie, a to ústne i písomne.
- ✓ Uľahčiť prístup k službám linky pomoci.
- ✓ Uľahčiť prístup k cielenej a integrovanej podpore pre obeť s osobitnými potrebami vrátane obetí sexuálneho násillia, obetí so zdravotným postihnutím a obetí násillia založeného na rodovej príslušnosti, napríklad prístup k posttraumatickej podpore a poradenstvu.

„Rodinní príslušníci majú prístup k službám na podporu obetí v súlade so svojimi potrebami a s rozsahom ujmy spôsobenej trestným činom spáchaným voči obeť“ [článok 8 [smernice o obetiach](#) (2012/29/EÚ)]. Členské štáty EÚ by mali zabezpečiť, aby za určitých podmienok boli služby na podporu obetí k dispozícii aj rodinným príslušníkom dieťaťa, ak sú v (prijímajúcej) krajine.

Malo by sa posúdiť, či rodina nie je spolupáchateľom alebo či nebola inak zapojená do obchodovania s dieťaťom a či preň nepredstavuje riziko.

V [článku 18 smernice o obetiach](#) (2012/29/EÚ) sa navyše stanovuje, že členské štáty zabezpečia ochranu „obetí a ich rodinných príslušníkov pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou vrátane ochrany pred rizikom emocionálnej alebo psychickej ujmy spôsobenej obeť a na ochranu ich dôstojnosti počas výsluchu a svedeckej výpovede. V prípade potreby zahŕňajú takéto opatrenia aj postupy ustanovené vo vnútroštátnom práve, ktoré sú zamerané na fyzickú ochranu obetí a ich rodinných príslušníkov“.

Umiestnenie do bezpečných domov

Obmedzenia slobody pohybu dieťaťa by mali byť primerané a mali by vychádzať z výsledkov posúdenia rizika. Vždy by ich mali potvrdiť súdne orgány. Opatrovník by mal takisto dohliadať na to, aby sa bezpečnostné opatrenia narušujúce súkromie, napríklad časté zmeny miesta bydliska alebo prísne obmedzenia voľného pohybu dieťaťa, prijímali len vtedy, keď sa to považuje za absolútne nevyhnutné na ochranu

bezpečnosti dieťaťa. Keď je obeť umiestnená v „bezpečnom dome“, kde sa kontrolujú odchody a príchody, mali by sa prijať zmierňujúce opatrenia s cieľom zabezpečiť, že režim dieťaťa nebude pripomínať väzenie. V závislosti od bezpečnostných rizík by tieto opatrenia mohli zahŕňať pravidelné vychádzky s opatrovníkom, so sociálnymi pracovníkmi alebo s dobrovoľníkmi. Opatrovník by mal mať neobmedzený prístup k dieťaťu umiestnenému do uzavretého zariadenia a dieťa by malo mať neobmedzený prístup k opatrovníkovi. Mal by byť zabezpečený aj neobmedzený prístup k právnej pomoci a prístup k primeranej liečbe a rehabilitačným službám.

Ak je dieťa umiestnené do bezpečného domu, kde sa uplatňujú obmedzenia pohybu, súdne orgány by každý mesiac mali preskúmať príslušné rozhodnutia, aby sa zabezpečilo, že toto umiestnenie je absolútne nevyhnutné pre bezpečnosť dieťaťa a že je obmedzené na nevyhnutný minimálny čas (**Dohovor OSN o právach dieťaťa, článok 25 a EDP, článok 5**).

Nezvestné deti

V štúdií Európskej komisie sa zistilo, že niektoré orgány uplatňujú čakaciu lehotu predtým, ako začnú riešiť zmiznutia určitých kategórií detí, najmä detí bez sprievodu.

Zdroj: Európska komisia (2013), Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics (Nezvestné deti v Európskej únii: mapovanie, zhromažďovanie údajov a štatistiky), dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf.

Všetky deti na území EÚ majú právo na ochranu. Zmiznutia by sa mali riešiť na rovnakom základe pre všetky kategórie detí.

Ubytovacie zariadenia by mali mať systém na zaznamenávanie nezvestných detí spolu s podrobnými údajmi o ich štátnej príslušnosti, migračnom postavení a okolnostiach zmiznutia, ak sú k dispozícii. Tento systém by mal byť navyše nastavený tak, aby zariadenia museli opatrovníkovi a iným príslušným orgánom ohlásiť zistené zmiznutie bezodkladne, najneskôr do 24 hodín. Ubytovacie zariadenia by mali niesť zodpovednosť za neskoré ohlásenie zmiznutia.

Podobne aj opatrovník, keď sa dozvie o zmiznutí dieťaťa, ktoré mu bolo pridelené, sa musí bezodkladne obrátiť na políciu a/alebo akékoľvek iný príslušný orgán podľa vnútroštátnych právnych predpisov. Keď tak opatrovníci neurobia, musia niesť zodpovednosť. Opatrovníci by mali dohliadať na to, aby orgány prijali všetky potrebné opatrenia a využili všetky dostupné prostriedky a postupy na zistenie miesta pobytu nezvestného dieťaťa. Orgány musia spolupracovať s príslušným orgánom presadzovania

práva a podľa potreby s linkou pomoci 116 000 pre nezvestné deti, prípadne vytvorí zápis podľa článku 32 nariadenia o Schengenskom informačnom systéme druhej generácie (SIS II). Keď sa nezvestné dieťa nájde, opatrovník sa musí aktívne zapojiť do vhodných následných opatrení s cieľom zabrániť opakovanému zmiznutiu dieťaťa.

Perspektívny postup

Vypracovanie plánu starostlivosti

V írskych právnych predpisoch sú stanovené požiadavky na plán starostlivosti o dieťa – ide o písomný plán dohodnutý a vypracovaný po porade s dieťaťom a osobami zapojenými do starostlivosti oň. Plán starostlivosti by mal odzrkadľovať súčasné i budúce individuálne potreby dieťaťa. Stanovujú sa v ňom krátkodobé, strednodobé a dlhodobé ciele pre dieťa a identifikujú sa služby potrebné na dosiahnutie týchto cieľov. Plán starostlivosti sa zaoberá aj posúdením trvalého riešenia. Írske právne predpisy obsahujú aj opatrenia týkajúce sa preskúmania tohto plánu.

Zdroj: Írsko (1995), Child Care (Placement of Children in Foster Care) Regulations (Právne predpisy o starostlivosti o deti (umiestňovanie detí do pestúnskej starostlivosti)) z roku 1995 (SÍ č. 260 z roku 1995), predpis 11.

6.2. Posúdenie individuálnych potrieb

Usmernenia o jednotlivých plánoch starostlivosti sa nachádzajú v odporúčaní CM/Rec(2007)9 Výboru ministrov členským štátom Rady Európy pre projekty života maloletých migrantov bez sprievodu. Cieľom projektov je presadzovať sociálnu integráciu detí, ich osobný a kultúrny rozvoj a potreby bývania, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a odbornej prípravy a zamestnanosti.

Zdroj: Výbor ministrov Rady Európy, Rec (2007)9, 12. júla 2007.

Detské obeť majú v súlade so smernicou o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) (**článok 14**) a smernicou o obetiach (2012/29/EÚ) (**článok 22**) nárok na pomoc a podporu, ktorá zohľadňuje ich osobitné okolnosti. Vyžaduje sa vykonanie posúdenia potrieb, aby sa mohli poskytovať vhodné formy pomoci a podpory. Účelom posúdenia potrieb je vymedziť podporné opatrenia, ktoré sú v najlepšom záujme dieťaťa. Posúdenie

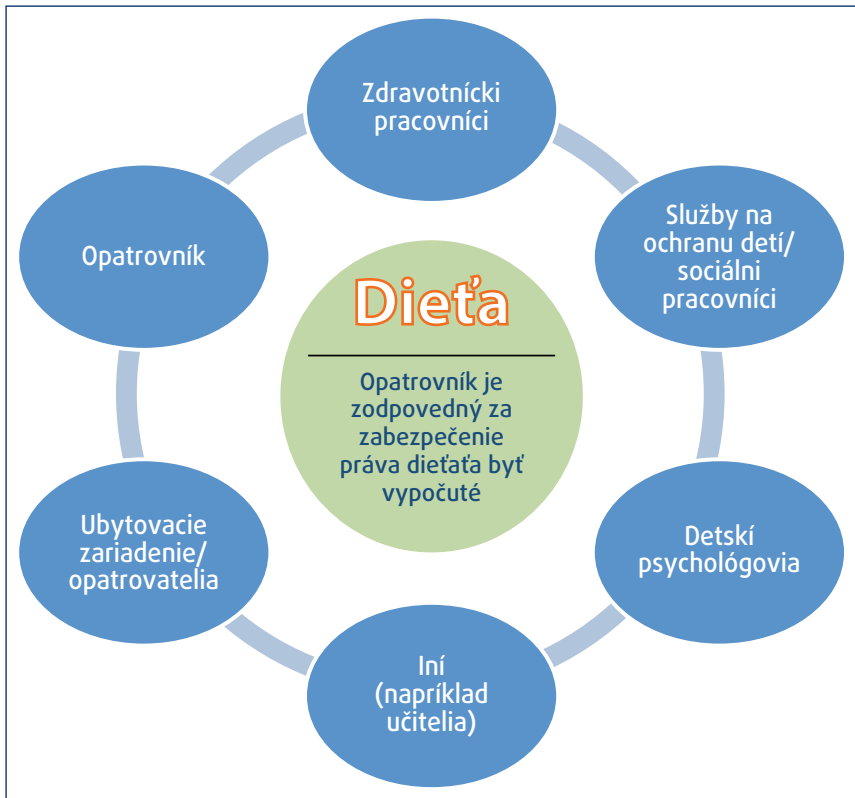
osobitných potrieb sa vyžaduje aj v prípade detí žiadajúcich o azyl podľa článku 22 smernice o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ), článku 24 smernice o konaniach o azyle (2013/32/EÚ) a v prípade utečencov a príjemcov doplnkovej ochrany podľa článku 31 smernice o oprávnení (2011/95/EÚ).

Posúdenie potrieb by mal vykonávať multidisciplinárny tím v spolupráci s opatrovníkom a za účasti ďalších osôb vrátane zdravotníckych pracovníkov, detských psychológov

a pracovníkov v oblasti starostlivosti. Na základe posúdenia potrieb by opatrovník mal vypracovať individuálny plán pre dieťa.

V pláne by sa mali zohľadňovať možné traumatizujúce skúsenosti, ktorým dieťa mohlo byť vystavené. Mali by sa takisto náležite zohľadňovať názory dieťaťa. Dieťa by sa malo zapojiť do vypracovania plánu v závislosti od veku a vyspelosti. Úlohou opatrovníka je uľahčiť účasť dieťaťa poskytovaním vhodných informácií dieťaťu a zabezpečením toho, aby názory dieťaťa boli vypočuté a náležite sa zohľadnili. Opatrovník by mal v každom prípade o tomto pláne hovoriť s dieťaťom a mal by získať jeho súhlas. Do tohto plánu sa musia zapojiť rôzni aktéri, ako je to znázornené na obrázku 11.

Obrázok 11: Posúdenie potrieb a úloha opatrovníka

Zdroj: FRA, 2014.

Hoci posúdenie potrieb dieťaťa sa musí začať v okamihu pridelenia opatrovníka, individuálny plán pre dieťa by sa mal vypracovať až po tom, keď sa opatrovník dostatočne oboznámi s potrebami a želaniami dieťaťa. Plán by sa mal pravidelne prehodnocovať a prispôbovať.

Individuálny plán by mal obsahovať aspoň tieto základné prvky:

- dojednania o ubytovaní;
- bezpečnostné a ochranné opatrenia;
- vzťah s rodičmi;
- sociálne a psychologické poradenstvo a prístup k službám týkajúcim sa duševného zdravia;
- poskytovanie zdravotnej starostlivosti a lekárskeho ošetrovania;
- právne poradenstvo a právne zastupovanie;
- vzdelávanie vrátane jazykovej prípravy;
- migračné postavenie a potreby medzinárodnej ochrany.

6.3. Podpora dieťaťa pri udržiavaní rodinných väzieb

Rodina je základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho svojich členov, najmä detí. Právo dieťaťa na rodinný život by sa malo plne chrániť. Zabránenie odlúčeniu od rodiny a zachovanie jednoty rodiny sú dôležité prvky systému ochrany detí. V prípadoch odlúčenia má dieťa právo na udržiavanie priamych kontaktov a osobných vzťahov so svojimi rodičmi a s rodinnými príslušníkmi, okrem prípadov, keď je to v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa (**Dohovor OSN o právach dieťaťa, článok 9 ods. 3**).

Detské obeť obchodovania s ľuďmi mohli byť odlúčené od svojich rodín predtým, ako sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi, t. j. z dôvodu migrácie, prípadne v dôsledku obchodovania s ľuďmi.

Opatrovníci konajúci v najlepšom záujme dieťaťa by mali pomôcť dieťaťu pri pátraní po rodine, keď si to dieťa želá, a pri vytváraní alebo udržiavaní kontaktov s rodinnými príslušníkmi. Pred vynaložením úsilia o obnovenie kontaktu by inštitúcie mali posúdiť spôsobilosť rodičov, aby sa zabezpečilo, že rodičia nevystavia dieťa riziku, a overilo, že neboli zapojení do prvotného obchodovania s dieťaťom.

Pátranie po rodine je neoddeliteľnou súčasťou hľadania trvalého riešenia. Malo by sa vykonať bez ohľadu na akékoľvek opatrenia na posúdenie možnosti návratu dieťaťa do krajiny pôvodu.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s pátraním po rodine

- ✓ Podporovať pátranie po rodine, a to čo najskôr po identifikácii a so súhlasom dieťaťa.
- ✓ Upozorniť na to, že pátranie po rodine (obnova rodinných kontaktov) by sa *nemalo* uskutočniť, keď existujú vážne dôvody domnievať sa, že obnova rodinných väzieb by mohla ohroziť dieťa alebo rodinných príslušníkov.
- ✓ Na základe konkrétnej situácie každého dieťaťa pomáhať dieťaťu pri pátraní po rodine a/alebo nadväzovaní a udržiavaní komunikácie a väzieb s rodinou, keď sa zistí, že to je v najlepšom záujme dieťaťa.
- ✓ Spolupracovať s príslušnými orgánmi verejnej moci a prípadne aj požiadať o pomoc príslušné organizácie a orgány, napríklad Medzinárodnú organizáciu pre migráciu alebo Červený kríž.
- ✓ Po úspešnom pátraní po rodine a pred zlúčením rodiny a návratom zabezpečiť vykonanie posúdenia rizika na posúdenie vhodnosti rodičov a/alebo iných rodinných príslušníkov starať sa o dieťa a zastupovať jeho záujmy.
- ✓ Pri každom úsilí vypátrať alebo zlúčiť rodiny konať v najlepšom záujme dieťaťa a dodržiavať všetky požiadavky stanovené v právnych predpisoch.

6.4. Primeraná životná úroveň vrátane vhodného bývania a materiálnej pomoci

V článku 27 **Dohovoru OSN o právach dieťaťa** sa uvádza, že „štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj“. V dohovore sa stanovuje povinnosť členských štátov zabezpečiť blaho dieťaťa a poskytovať primeranú starostlivosť a podporu pre všetky deti bez rodinného prostredia vrátane detí bez sprievodu a najmä detí, ktoré boli obeťami zneužívania (článok 19 a článok 20). V článku 24 **Charty základných práv EÚ** sa navyše stanovuje, že deti musia mať právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho.

Pri starostlivosti a pomoci sa musí rešpektovať kultúrna identita, pôvod, pohlavie a vek dieťaťa. Dieťa by pri nich nemalo byť vystavené bezpečnostným rizikám. Deťom s osobitnými potrebami by sa navyše mala poskytovať primeraná špecializovaná pomoc, napríklad ak majú zdravotné postihnutie alebo trpia ťažkou traumou.

Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) a smernica o obetiach (2012/29/EÚ) obsahujú niekoľko ustanovení týkajúcich sa práva obetí obchodovania s ľuďmi vrátane detí na pomoc a podporu. Podobne aj v smernici o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ) a smernici o oprávnení (2011/95/EÚ) sa členské štáty EÚ zaväzujú, aby deťom bez sprievodu poskytli primeranú podporu vrátane ubytovania. Podpora detských obetí obchodovania s ľuďmi zahŕňa poskytnutie primeraného a bezpečného bývania, ktoré by malo podporovať zotavenie sa z dôsledkov obchodovania s ľuďmi. Hoci úlohou opatrovníka nie je zabezpečiť bývanie pre dieťa, mal by sa do tohto procesu zapojiť a prijať niekoľko opatrení.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s ubytovaním a materiálnou pomocou

- ✓ Overiť, že dojednania o ubytovaní a ústavnej starostlivosti sú primerané z hľadiska telesného, duševného, duchovného, mravného a sociálneho rozvoja dieťaťa. Opatrovník by mal nahlásiť všetky problémy, ktoré treba riešiť, osobám poskytujúcim dieťaťu bývanie. Podľa potreby by sa malo zabezpečiť zapojenie kultúrnych mediátorov a konzultácie s nimi.
- ✓ Poskytnúť dieťaťu informácie o jeho právach a povinnostiach v súvislosti s ubytovacími zariadeniami a zabezpečiť, aby dieťa poznalo tieto práva a vedelo, ako podať sťažnosť.
- ✓ Zaisťiť, aby dieťa bolo informované o právach a povinnostiach pracovníkov a opatrovateľov v ubytovacích zariadeniach a aby dokázalo odlíšiť ich úlohu a povinnosti od úlohy a povinností opatrovníka.
- ✓ Podporovať prístup dieťaťa k voľnočasovým aktivitám vrátane hier a rekreačných činností zodpovedajúcich jeho veku, vyspelosti a záujmom. Tieto aktivity by sa mali ponúkať v rámci ubytovacích zariadení alebo podľa potreby v komunite a ich cieľom by malo byť uľahčenie komunikácie a interakcie dieťaťa s rovesníkmi a miestnou komunitou.

Ďalšie informácie nájdete v dokumente Valného zhromaždenia (2010), rezolúcia 64/142, *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, 24. februára 2010, A/RES/64/142, s. 19, ktorý je dostupný na adrese: www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf.

V rámci zabezpečovania primeraných životných podmienok by opatrovník mal dieťa navštevovať na mieste, kde sa dieťa zdržiava, a hovoriť s ním v dôvernom prostredí. Opatrovník by sa mal zaoberať všetkými údajnými

a zistenými porušeniami práv dieťaťa a sťažnosťami na ich porušenie.

6.5. Zdravotná starostlivosť

V článku 24 **Dohovoru OSN o právach dieťaťa** sa stanovuje, že všetky deti majú právo na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravia, a v článku 39 sa štáty zaväzujú, aby prijali vhodné opatrenia na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie detí, ktoré boli obeťami zneužívania. Zotavenie a reintegrácia sa musia uskutočniť v prostredí, ktoré podporuje zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa.

Všeobecný komentár č. 13 Výboru OSN pre práva dieťaťa poskytuje komplexné usmernenie o ochrane detí pred všetkými formami násillia.

V **smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ) sa v **článku 11** uznáva zraniteľnosť obetí a stanovuje sa v ňom, že všetky obeť obchodovania s ľuďmi majú nárok na potrebné lekárske ošetrovanie vrátane psychologickkej pomoci. Podľa článku 19 **smernice o podmienkach prijímania** (2013/33/EÚ) majú žiadatelia o azyl nárok na potrebnú zdravotnú starostlivosť, kým podľa článku 30 **smernice o oprávnení** (2011/95/EÚ) osoby uznané za utečencov a osoby s doplnkovou ochranou majú nárok na rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti ako štátni príslušníci daného členského štátu.

Deti obete obchodovania s ľuďmi môžu v dôsledku minulých skúseností so zneužívaním trpieť vážnou telesnou alebo psychickou traumou, depresiou alebo inými problémami duševného zdravia vrátane posttraumatických stresových porúch. Môže to platiť najmä pre obeť obchodovania s ľuďmi, na ktorom sa podieľala osoba, ktorej dôverovali.

Osobitná pozornosť by sa mala venovať otázkam zdravotnej starostlivosti, ktoré sú špecifické pre pohlavie alebo sa týkajú druhu vykorisťovania, ako napríklad:

- otázkam týkajúcim sa reprodukčného zdravia dievčenských obetí;
- otázkam dobrovoľného testovania a dôverného poradenstva v súvislosti s prenosnými chorobami u detí, ktoré sa stali obeťami obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania;
- otázkam závislosti od drog a/alebo alkoholu.

Úlohou opatrovníka je poskytovať deťom podstatné informácie, uľahčiť im prístup k lekárskeym službám a poskytovať im podporu pri prijímaní dôležitých rozhodnutí.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou

- ✓ Zabezpečiť, aby detské obeť dostali potrebnú zdravotnú kartu alebo iný doklad, ktorý oprávňuje dieťa na prístup k zdravotníckym službám.
- ✓ Poslať dieťa na pracovisko poskytujúce príslušné lekárske služby, dohodnúť mu vyšetrenia, sprevádzať dieťa, zaistiť, aby dieťa malo prehľad o svojich vyšetreniach a následných kontrolách, a ubezpečiť sa, že dieťa porozumelo poskytnutým informáciám.
- ✓ Upozorniť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti na nutnosť poskytnúť dieťaťu vhodné informácie vo forme prispôbenej deťom a v jazyku, ktorému dieťa rozumie, keď je to potrebné.
- ✓ Keď sa to vyžaduje podľa vnútroštátnych právnych predpisov, poskytnúť informovaný súhlas pred vykonaním vyšetrení alebo začiatkom liečby, alebo pomôcť dieťaťu pri poskytnutí informovaného súhlasu.
- ✓ Zabezpečiť, aby deti neabsolvovali zbytočné lekárske vyšetrenia.
- ✓ Zabezpečiť, aby odborník posúdil psychosociálne potreby dieťaťa a v prípade potreby začal liečbu.
- ✓ Požiadať poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, aby venovali osobitnú pozornosť rodovým a kultúrnym hľadiskám, napríklad aby dievčatám umožnili vyšetrenie lekárkou, ak to uprednostňujú, alebo aby bola počas hospitalizácie zabezpečená strava zodpovedajúca kultúrnym zvyklostiam.
- ✓ Vybaviť poskytnutie primeraných tlmočnických služieb.

Keď sú deti obeťami obchodovania s ľuďmi, mimoriadna pozornosť by sa mala venovať ich potrebe psychologickéj podpory a prístupu k rehabilitačným službám. Opatrovníci musia zabezpečiť, aby dieťa dostalo primeranú starostlivosť a liečbu a aby v prípade potreby malo prístup k službám týkajúcim sa duševného zdravia. Opatrovníci by mali podporovať dieťa počas liečby a plne rešpektovať lekárske etické kódexy.

Deti so zdravotným postihnutím potrebujú osobitnú ochranu (**článok 23 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**). Zdravotné postihnutie môže byť dôsledkom vykorisťovania a obchodovania s ľuďmi, ale môže byť aj rizikovým faktorom obchodovania s ľuďmi. Opatrovníci i všetci ostatní aktéri zapojení do identifikácie a ochrany obetí by mali brať ohľad na osobitnú situáciu detí so zdravotným postihnutím. Služby na podporu obetí a služby na ochranu detí by mali zabezpečiť primeranú podporu pre deti so zdravotným postihnutím. Keď je to vhodné, mala by sa poskytovať špecializovaná pomoc prostredníctvom spolupráce s inými špecializovanými službami a organizáciami.

6.6. Vzdelávanie a odborná príprava

Právo na vzdelanie pre všetky deti je stanovené v **článku 28 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**. V **Charte základných práv EÚ** sa v **článku 14** takisto stanovuje, že každý má právo na vzdelanie. V prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi sa v **článku 14 smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ) výslovne stanovuje prístup k vzdelaniu, rovnako ako v *acquis* EÚ v oblasti azylu [smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ), článok 14 a smernica o oprávnení (2011/95/EÚ), článok 27]. V rámci dodržiavania práva dieťaťa na vzdelanie by členské štáty EÚ mali zväziť zabezpečenie prístupu pre všetky deti aj mimo veku povinnej školskej dochádzky a nad rámec povinnej školskej dochádzky.

Pre všetky deti by sa mal zabezpečiť aj prístup k odbornej príprave a ďalšiemu vzdelávaniu. Z výskumu agentúry FRA vyplynulo, že mnohé deti mali záujem o kurzy odbornej prípravy, ale často ich nemohli absolvovať. Táto odborná príprava môže byť mimoriadne užitočná pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa napokon môžu vrátiť do svojich krajín pôvodu.

Zdroj: FRA (2010), Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), porovnávacía správa, dostupná na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf.

Zápis do školy by sa mal uskutočniť po prípadnom nevyhnutnom období na zotavenie dieťaťa a po dohode s dieťaťom. Deti by podľa potreby mali mať prístup k jazykovým kurzom.

Opatrovníci by mali zhromaždiť informácie o predchádzajúcom vzdelaní dieťaťa, poskytnúť dieťaťu vhodné informácie o dostupných vzdelávacích príležitostiach a programoch a potom po dohode s dieťaťom vypracovať osobný vzdelávací plán. Tento osobitný plán by mal tvoriť súčasť širšieho individuálneho plánu vypracovaného pre dieťa.

Opatrovník by mal zabezpečiť, aby dieťa dostalo všetku potrebnú psychologickú a vzdelávaciu podporu pri začleňovaní do školského prostredia a prekonávaní prípadných ťažkostí s učením v dôsledku posttraumatickej poruchy alebo dlhšieho vynechania školskej dochádzky.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti so vzdelávaním

- ✓ Prijíť všetky opatrenia potrebné na úspešnú registráciu a zápis dieťaťa do školy alebo inej vzdelávacej inštitúcie na základe vzdelávacieho plánu.
- ✓ Často komunikovať so zamestnancami školy a požadovať informácie o pokroku dieťaťa a jeho správaní v škole.
- ✓ Zúčastňovať sa na rodičovských združeniach a stretnutiach rodičov s učiteľmi.
- ✓ Diskutovať s učiteľmi dieťaťa o problémoch a obavách.
- ✓ Hovoriť s dieťaťom o jeho vzdelávacom pláne a prípadných problémoch, ktorým čelí, a v prípade potreby zabezpečiť primeranú podporu v spolupráci s inými subjektmi, napríklad s mimovládnyimi organizáciami, ktoré poskytujú jazykové kurzy alebo doučovanie.

7. Uľahčenie účasti detí

Právo dieťaťa byť vypočuté a právo na náležité zohľadnenie jeho názorov je zakotvené v **článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa**. Dodržiavanie zásady najlepších záujmov dieťaťa si vyžaduje, aby orgány pri prijímaní rozhodnutí, ktoré majú vplyv na dieťa, vzali do úvahy názory dieťaťa.

Opatrovník ako osoba zodpovedná za zabezpečenie najlepších záujmov dieťaťa musí pomáhať dieťaťu zúčastňovať sa na všetkých rozhodovacích procesoch, ktoré sa ho dotýkajú, a dohliadnuť na to, aby rozhodovacie orgány dodržiavali právo dieťaťa byť vypočuté a právo na náležité zohľadnenie jeho názorov.

V prípade potreby by opatrovník mal vystupovať v mene dieťaťa a tlmočiť názory dieťaťa. To si vyžaduje, aby sa opatrovník systematicky radil s dieťaťom.

V záujme posilnenia účasti dieťaťa by opatrovník mal pomôcť dieťaťu vytvoriť si vlastné názory tým, že ho bude primerane informovať o všetkých dôležitých aspektoch s ohľadom na jeho vek a vyspelosť.

Ako by sa mali poskytovať informácie dieťaťu?

Opatrovník musí dieťa neustále informovať o jeho právach a povinnostiach, ako aj o konaniach, do ktorých by dieťa mohlo byť zapojené. Opatrovník musí okrem toho

poskytnúť dieťaťu primerané pokyny a usmernenia v súvislosti s uplatňovaním jeho práv podľa Dohovoru OSN o právach dieťaťa vrátane práva byť vypočutý. Mal by to robiť v súlade s rozvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa.

Perspektívny postup

Zapojenie kultúrnych mediátorov

Talianske mesto Neapol zaviedlo v roku 2007 osobitný register dobrovoľníckych lektorov z rôzneho kultúrneho a etnického prostredia, ktorí pôsobia ako kultúrni a jazykoví mediátori. Využitie kultúrnych a jazykových mediátorov je veľkou podporou pre prácu opatrovníkov a pomáha sociálnej integrácii detí.

Zdroj: Výskum agentúry FRA (2013).

Opatrovník by mal hovoriť s dieťaťom v dôvernom prostredí (pozri aj úvod k časti II).

Na to, aby sa dieťa mohlo vhodne zapojiť, musí dostať primerané informácie. To je predpokladom:

- uplatňovania práva dieťaťa na plnú účasť na všetkých konaniach a rozhodovacích procesoch, práva byť vypočutý a práva na náležité zohľadnenie jeho názorov;
- zabezpečenia, aby boli v plnej miere zastúpené a dodržiavané najlepšie záujmy dieťaťa;
- presadzovania blaha dieťaťa;
- vytvorenia vzťahu s dieťaťom založeného na dôvere a vzájomnom porozumení a na rešpektovaní dieťaťa.

Informácie by sa mali poskytovať vo forme prispôbenej deťom. Na to, aby boli účinné, by sa mali poskytnúť v ústnej a/alebo písomnej forme v závislosti od toho, čo je najvhodnejšie, a mali by sa poskytnúť v jazyku, ktorému dieťa rozumie, s ohľadom na jeho vek, vyspelosť a rozvíjajúce sa schopnosti. Opatrovník by mal zabezpečiť, aby dieťa poskytnutým informáciám rozumelo a pamätalo si ich. Pri informovaní dieťaťa by sa mali zohľadniť aj rodové a kultúrne hľadiská. Využitie kultúrnych mediátorov môže byť neoceniteľné a podľa potreby by sa malo podporovať.

Výbor OSN pre práva dieťaťa vo svojom všeobecnom komentári č. 12 poskytuje usmernenia o účinnom uplatňovaní práva dieťaťa byť vypočutý.

Európska komisia vypracovala dokument *Práva EÚ priznávané obetiam obchodovania s ľuďmi*, ktorý obsahuje prehľad týchto práv na základe Charty základných práv Európskej únie, smerníc EÚ, rámcových rozhodnutí a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Publikácia z roku 2013 je dostupná vo všetkých jazykoch EÚ.

V prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi sa v **smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ) a **smernici o obetiach** (2012/29/EÚ) stanovujú práva obetí na informácie. V **smernici o obetiach** (2012/29/EÚ) sa v **článku 4 ods. 1** stanovuje, že všetky obeť trestných činov majú nárok na informácie bez zbytočného odkladu od ich prvého kontaktu s príslušnými orgánmi (napríklad s políciou alebo so súdnymi orgánmi). Informácie by sa mali poskytovať v jazyku, ktorému obeť rozumie, inak nie sú účinné [**smernica o obetiach** (2012/29/EÚ), článok 3 ods. 1 a ods. 2]. Právne predpisy EÚ obsahujú rozsiahly zoznam informácií, ktoré by obeť trestných činov vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi mali dostať [**smernica o obetiach** (2012/29/EÚ), článok 4 ods. 1].

V prípade obchodovania s ľuďmi musia opatrovníci, ako aj iní odborníci pracujúci s detskými obeťami, plne dodržiavať právo dieťaťa byť vypočuté, ale mali by mať na pamäti, že dieťa môže byť pod vplyvom obchodníka s ľuďmi. Je nutné pochopiť, do akej miery obchodník s ľuďmi stále ovláda dieťa psychicky alebo inak. V takých prípadoch môže byť potrebné objektívne a odborné poradenstvo, ktoré môže uviesť dôkazy dieťaťa do príslušných súvislostí, aby sa zabezpečila bezpečnosť a ochrana dieťaťa.

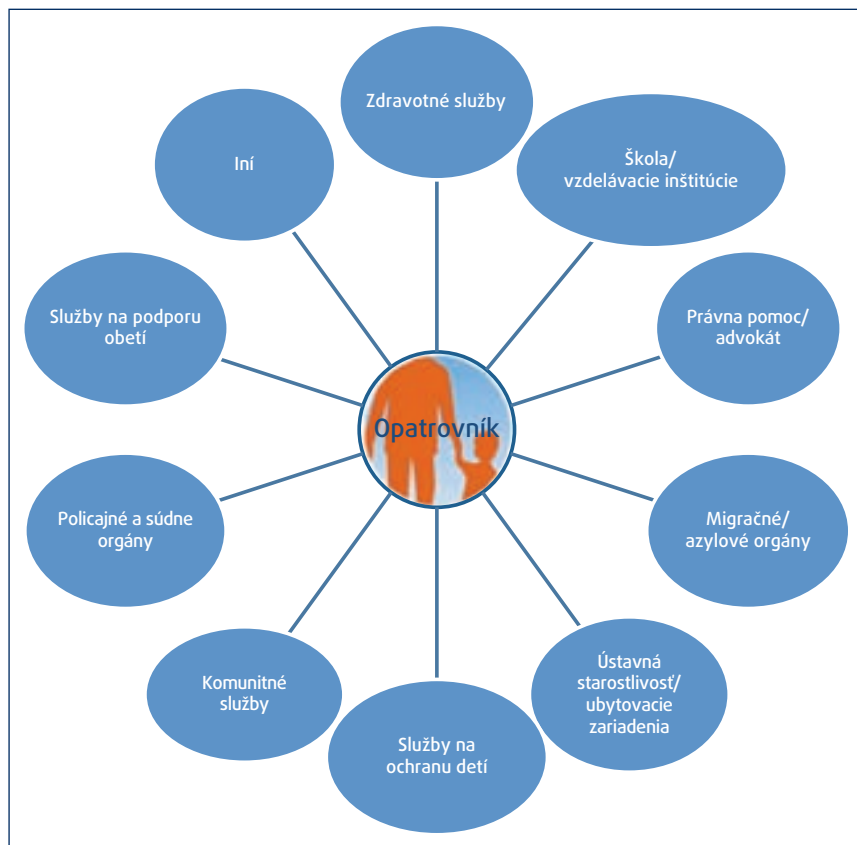
8. Funkcia sprostredkovateľa medzi dieťaťom a inými osobami

Na to, aby opatrovník mohol plniť svoje úlohy a zabezpečiť náležité uspokojenie právnych, sociálnych, zdravotných, psychických, materiálnych a vzdelávacích potrieb dieťaťa, musí pôsobiť ako sprostredkovateľ medzi dieťaťom a špecializovanými agentúrami a jednotlivcami zodpovednými za poskytovanie celej škály starostlivosti, ktorú dieťa potrebuje. Ďalej musí dodržiavať a presadzovať právo dieťaťa byť vypočuté a uľahčovať účasť dieťaťa na všetkých rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú.

Opatrovník nahrádza biologických rodičov alebo iné osoby s rodičovskými právami a povinnosťami. Predstavuje referenčnú osobu pre dieťa a sprostredkovateľa medzi dieťaťom a odborníkmi, ktorí dieťaťu poskytujú starostlivosť a pomoc. Opatrovník by mal uľahčovať kontakt a komunikáciu dieťaťa s ostatnými odborníkmi a monitorovať

ich činnosti, aby služby, ktoré poskytujú, zodpovedali najlepším záujmom dieťaťa. Obrázok 12 znázorňuje rôzne druhy aktérov, s ktorými by mal opatrovník spolupracovať.

Obrázok 12: Opatrovník pôsobiaci ako sprostredkovateľ medzi rôznymi aktérmi

Zdroj: FRA, 2014.

Perspektívny postup

Hľadanie trvalého riešenia: úloha opatrovníka

Podľa belgického práva predkladá opatrovník orgánom písomné stanovisko o trvalom riešení v najlepšom záujme dieťaťa. Zároveň oznamuje Úradu pre maloleté deti a Riaditeľstvu pre vstup a pobyt aj všetky zmeny situácie dieťaťa, ktoré by mohli mať vplyv na trvalé riešenie.

Migračné orgány majú posledné slovo, ale opatrovníci sa môžu voči ich rozhodnutiu odvolať, ak sa domnievajú, že je v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa.

Zdroje: Belgicko, obežník z 15. septembra 2005 účinný od 7. októbra 2005, zákon o opatrovníctve z 24. decembra 2002 účinný od 29. januára 2004.

9. Pomoc pri hľadaní trvalého riešenia v najlepšom záujme dieťaťa

Táto kapitola sa týka detí bez sprievodu, ktoré sa nachádzajú mimo svojej krajiny pôvodu. Okrem uspokojenia bezprostredných potrieb dieťaťa je pre každé dieťa, ktorému sa poskytuje starostlivosť, potrebný dlhodobý plán. V prípade detí bez sprievodu, ktoré sa nachádzajú mimo svojej krajiny pôvodu, znamená dlhodobý plán nájdenie „trvalého riešenia“, ktoré bude v najlepšom záujme dieťaťa. Medzi príklady možných trvalých riešení patrí miestna integrácia v prijímajúcej krajine, reintegrácia v krajine pôvodu dieťaťa a umiestnenie s rodinnými príslušníkmi v tretej krajine. Ak sa deti nachádzajú mimo svojej krajiny pôvodu a ich rodinní príslušníci sú stále v domovskej krajine, treba rozhodnúť, či by v najlepšom záujme dieťaťa bol návrat dieťaťa k rodičom alebo integrácia do hostiteľskej spoločnosti.

V smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa uvádza (**odôvodnenie 23**):

„Rozhodnutie o budúcnosti každej detskej obete bez sprievodu by sa malo prijať v čo najkratšej lehote s cieľom nájsť trvalé riešenia vychádzajúce z individuálneho posúdenia najlepších záujmov dieťaťa, ktoré by mali byť prvoradými. Trvalým riešením by mohol byť návrat a opätovná integrácia do krajiny pôvodu alebo krajiny navrátenia, integrácia do hostiteľskej spoločnosti, udelenie medzinárodnej ochrany alebo udelenie iného postavenia v súlade s vnútroštátnym právom členských štátov.“

V článku 14 ods. 1 smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa v súlade s článkami 3 a 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa zdôrazňuje zásada účasti detí

a stanovuje sa, že „s cieľom nájsť trvalé riešenie pre dieťa by príslušné orgány mali zohľadniť jeho názory, potreby a obavy“.

Trvalé riešenie by malo zaistiť ochranu práv dieťaťa v budúcnosti. Také riešenie by malo zohľadňovať bezprostredné potreby dieťaťa, ale aj aspekty jeho rozvoja. Jedným z kľúčových prvkov je zabezpečiť, aby dieťa mohlo dospievať v prostredí, v ktorom sú zabezpečené jeho práva a potreby vymedzené v Dohovore OSN o právach dieťaťa, a ktoré ho chráni pred vážnym ohrozením a prenasledovaním. Rozhodnutie alebo plán, ktorým sa stanovuje podpora dieťaťa len do veku 18 rokov, nie je trvalým riešením. Vhodné by nebolo ani zbytočne odkladať rozhodnutie o práve dieťaťa na medzinárodnú ochranu dovtedy, kým dosiahne vek 18 rokov.

Rozhodnutia o trvalom riešení majú na dieťa rozhodujúci vplyv. Rozhodovací postup by mal preto obsahovať primerané záruky a rozhodnutia by mal prijímať multidisciplinárny tím zložený zo všetkých príslušných orgánov, pričom by sa mali náležite zohľadniť názory dieťaťa podľa jeho veku a vyspelosti. Tento proces si vyžaduje zváženie rôznych faktorov uvedených v kapitole 5 a často sa označuje ako „stanovenie najlepších záujmov“. Musia sa uviesť dôvody tohto rozhodnutia a samotné rozhodnutie sa musí zdokumentovať do osobného spisu dieťaťa.

Usmernenie o tom, ako nájsť trvalé riešenie pre dieťa bez sprievodu, ktoré sa nachádza mimo svojej krajiny pôvodu, možno nájsť v dokumente Výboru OSN pre práva dieťaťa (2005), všeobecný komentár č. 6 (2005), *Zaochádzanie s deťmi bez sprievodu a odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu*, odseky 79–94, 1. septembra 2005, CRC/GC/2005/6, dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>.

Opatrovník by mal k tomuto procesu stanovenia najlepších záujmov aktívne prispievať a mal by zaistiť, aby názory dieťaťa boli riadne vypočuté a zohľadnené v súlade so všeobecným komentárom č. 14 Výboru pre práva dieťaťa.

Pri určovaní najlepších záujmov dieťaťa by sa orgány mali vždy usilovať spoznať názory a stanovisko opatrovníka v záujme zabezpečenia dodržiavania zásady najlepších záujmov a riadneho zastupovania názorov dieťaťa v procese hľadania trvalého riešenia. Pozícia a úloha opatrovníka v týchto konaniach by sa mali posilniť tým, že by sa zakotvili

Dodržiavanie práva dieťaťa na vyjadrenie názorov a zabezpečenie vhodného právneho zastupovania dieťaťa sú dve základné procesné záruky procesu posudzovania a stanovovania najlepších záujmov stanovené vo všeobecnom komentári č. 14 (2013). Uvádza sa v ňom, že „základným prvkom procesu je komunikácia s deťmi, ktorá im umožní zmysluplnú účasť a odhalí ich najlepšie záujmy. Komunikácia by mala zahŕňať informovanie detí o procese a možných udržateľných riešeniach a službách, ale aj zber informácií od detí a snahu o spoznanie ich názoru“ (článok 3 ods. 1).

Zdroj: Výbor OSN pre práva dieťaťa (2013), všeobecný komentár č. 14 o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu, dostupné na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnost-ne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-deti-mladez/gc-14.pdf>.

do vnútroštátnych právnych predpisov alebo oficiálnych usmernení, v ktorých by sa malo stanoviť právo a povinnosť opatrovníka predložiť v tejto veci písomnú správu.

9.1. Repatriácia a návrat

Návrat dieťaťa do krajiny pôvodu by sa v zásade mal uskutočniť iba vtedy, keď to je v najlepšom záujme dieťaťa. Musí byť v súlade so zásadou *nevyhostenia*, ktorá zakazuje návrat, ak hrozí mučenie, prenasledovanie alebo iné závažné ublíženie.

V usmerneniach UNHCR o stanovení najlepších záujmov dieťaťa (2008) a v praktickej príručke na vykonávanie týchto usmernení (2011) sa poskytujú komplexné usmernenia pre zodpovedné orgány a odborníkov z praxe, ktorí sa podieľajú na rozhodovanom procese. Vysvetľuje sa v nich, ako uplatňovať zásadu najlepších záujmov v praxi pri hľadaní a uskutočňovaní trvalých riešení pre deti bez sprievodu.

Zdroje: UNHCR (2008), UNHCR guidelines on determining the best interests of the child (Usmernenia UNHCR o stanovení najlepších záujmov dieťaťa), máj 2008, dostupné na: www.refworld.org/docid/48480c342.html, UNHCR a Medzinárodný záchranný výbor (IMC) (2011), Field handbook for the implementation of UNHCR BID guidelines (Praktická príručka na vykonávanie usmernení UNHCR o stanovení najlepších záujmov dieťaťa), dostupné na: www.refworld.org/pdfid/4e4a57do2.pdf.

V smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa uvádza, že ak sa s obeťou obchodovalo mimo jej krajiny pôvodu, návrat môže byť jednou z možností, ale nie jedinou (odôvodnenie 23). V článku 16 ods. 2 smernice sa stanovuje, že členské štáty „prijmú potrebné opatrenia s cieľom nájsť trvalé riešenie na základe individuálneho posúdenia najlepších záujmov dieťaťa“. V **stratégii zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi** sa ďalej v prioritě A opatrení 3 „Ochrana detí, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi“ uvádza, že členské štáty by mali „zabezpečiť, pokiaľ je to v najlepšom záujme dieťaťa, bezpečný

a trvalý návrat detí do krajiny pôvodu, či už v EÚ alebo mimo nej, a zabrániť tomu, aby sa tieto deti znovu stali obeťami obchodovania“.

V **článku 10 smernice o návrate** (2008/115/ES) sa vyžaduje, že „pred rozhodnutím o vydaní rozhodnutia o návrate maloletej osoby bez sprievodu poskytnú príslušné orgány, ktoré nie sú orgánmi, ktoré vo veci návratu konajú, primeranú pomoc s náležitým prihliadnutím k najlepším záujmom dieťaťa“. Takisto sa vyžaduje, aby sa dieťa bez sprievodu vrátilo rodinnému príslušníkovi, aby sa mu pridelil ustanovený opatrovník alebo aby sa poslalo do primeraného prijímacieho zariadenia.

Výbor pre práva dieťaťa uvádza osobitné kritériá, ktoré by sa vždy mali zohľadniť v postupoch stanovovania najlepších záujmov dieťaťa pri posudzovaní možností návratu.

Zdroj: Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu a odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, 1. septembra 2005, CRC/GC/2005/6, bod 84.

Vo všeobecnosti sú záujmy dieťaťa bez sprievodu najlepšie uspokojené vtedy, keď sa dieťa môže vrátiť do svojej rodiny. Bezpečnostné aspekty vrátane rizika opätovného obchodovania s dieťaťom

však môžu prevážiť nad výhodami **zlúčenia rodiny**. Na určenie, či je zlúčenie rodiny v najlepšom záujme dieťaťa, sa musia posúdiť a zvážiť rôzne faktory vrátane názorov dieťaťa. Faktory, ktoré sa musia zvažovať, sú rovnaké ako faktory uvedené v kapitole 5 o posudzovaní najlepších záujmov.

Keď sa na základe riadneho postupu považuje zlúčenie rodiny v krajine pôvodu za najlepší záujem dieťaťa, opatrovník pomáha pri procese **dobrovoľného návratu**. Po získaní súhlasu dieťaťa môže opatrovník nadviazať priamy kontakt s rodinnými príslušníkmi dieťaťa, ako aj s príslušnými subjektmi v prijímajúcej krajine i v krajine pôvodu s cieľom pripraviť návrat dieťaťa.

Len niekoľko členských štátov EÚ stanovuje zákonnú úlohu opatrovníka pri hľadaní trvalého riešenia. Vo väčšine členských štátov však opatrovníci konajúci ako právni zástupcovia dieťaťa majú právo odvolať sa voči rozhodnutiu o návrate, keď sa domnievajú, že nie je v najlepšom záujme dieťaťa.

Zdroj: FRA, 2014, Child victims of trafficking: overview of guardianship systems in the European Union (Detské obeť obchodovania s ľuďmi: prehľad systémov opatrovnictva v Európskej únii) (pripravuje sa).

Opatrovník by mal byť prvou kontaktnou osobou pre orgány, ktoré majú v úmysle vydať **rozhodnutie o návrate** dieťaťa bez sprievodu. Tieto orgány by sa mali obrátiť na opatrovníka, radiť sa s ním a náležite zohľadniť jeho názory na to, čo sú najlepšie záujmy dieťaťa. Keď je potrebné určiť, či návrat je alebo nie je v najlepšom záujme dieťaťa, ako osvedčený postup sa vykonáva aj stanovenie najlepších záujmov opísané vyššie. Opatrovník môže iniciovať tento proces tým, že požiada príslušné vnútroštátne orgány o získanie a preskúmanie informácií z krajiny pôvodu dieťaťa.

Takisto je dôležité zabezpečiť, aby príslušné orgány vykonali rodinné a sociálne posúdenie ako podmienku prijatia informovaného rozhodnutia o tom, či by repatriácia a zlúčenie rodiny boli alebo neboli v najlepšom **záujme dieťaťa**.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s repatriáciou

- ✓ Komunikovať s orgánmi, ktoré prijímajú rozhodnutie o návrate, a požiadať ich, aby s ním konzultovali.
- ✓ Podeliť sa o závery o tom, či návrat je alebo nie v najlepšom záujme dieťaťa, a požiadať, aby sa náležite zohľadnili názory dieťaťa.
- ✓ Obhajovať postoj, že dieťa sa má vrátiť do svojej krajiny pôvodu len vtedy, keď je to v jeho najlepšom záujme.
- ✓ Presadzovať dobrovoľný návrat pred núteným návratom a požiadať o čas na prípravu dieťaťa, ak sa návrat považuje za jeho najlepší záujem.
- ✓ Žiadať, aby sa rozhodnutie o návrate vydalo až po zohľadnení názorov opatrovníka a dieťaťa.
- ✓ Ak orgány vydajú rozhodnutie o návrate v rozpore s názorom opatrovníka, požadovať písomné vysvetlenia, prečo iné hľadiská prevážili nad najlepšími záujmami dieťaťa.
- ✓ Požiadať o pozastavenie návratu, ak sa do procesu pred prijatím rozhodnutia o návrate nezapojili popri orgánoch, ktoré toto rozhodnutie prijali, aj iné orgány v súlade s článkom 10 [smernice o návrate](#) (2008/115/ES).
- ✓ Ak má byť dieťa navrátené, ale nie k rodinným príslušníkom, snažiť sa zabrániť návratu dovtedy, kým sa nedokončia prípravy na bezpečné a konkrétne opatrenia potrebné na zabezpečenie starostlivosti a opatrovníctva.
- ✓ Dohliadať nad prípravou a monitorovaním individuálneho plánu reintegrácie pred návratom a po ňom.
- ✓ Poskytnúť dieťaťu informácie o situácii v jeho krajine pôvodu v čase jeho návratu a pripraviť dieťa na návrat.
- ✓ Keď sa to považuje za potrebné, po porade s dieťaťom sprevádzať dieťa počas jeho návratu alebo zaistiť, aby ho sprevádzali iné dôveryhodné osoby a aby sa po príchode stretli s rodinou.
- ✓ Podporovať vytvorenie mechanizmu na monitorovanie a poskytovanie spätnej väzby o situácii dieťaťa po návrate.
- ✓ Spolupracovať s medzinárodnými organizáciami, ako je napríklad Medzinárodná organizácia pre migráciu alebo iné inštitúcie, ktoré vykonávajú programy dobrovoľného návratu a reintegrácie.

9.2. Integrácia v prijímajúcej krajine

Ďalším možným trvalým riešením v najlepšom záujme dieťaťa môže byť jeho integrácia v prijímajúcej krajine, kde mu nebude hroziť riziko zneužívania a vykorisťovania.

Toto riešenie musí zahŕňať bezpečný prechod z detstva do dospelosti. Keď sa zistí, že integrácia je v najlepšom záujme dieťaťa, malo by sa mu vydať povolenie na trvalý pobyt. Keď dieťa dovŕši 18 rokov, a teda už nemá nárok na podporu a ubytovanie ani na pobyt v štáte určenia, toto povolenie mu zaistí aj ochranu pred dlhším zadržaním, zmiznutím alebo vystavením sieťam obchodovania s ľuďmi.

Keď dieťa má povolenie zostať v danej krajine len do veku 18 rokov, nie je to zmysluplné ani trvalé riešenie. Nerieši to budúce potreby dieťaťa ani neberie do úvahy dlhodobú perspektívu. Nezaistuje sa tým ochrana práv dieťaťa v dohľadnej budúcnosti.

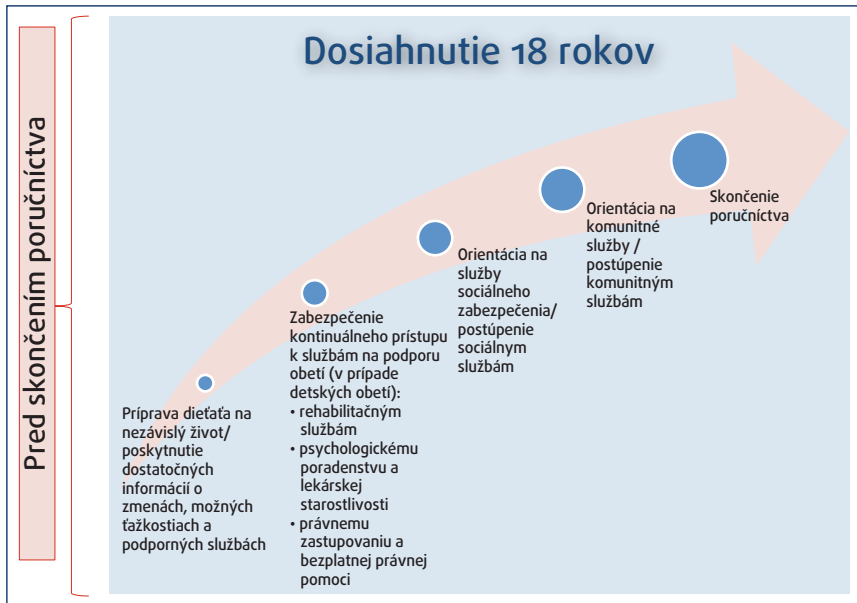
Keď je integrácia v prijímajúcej krajine v najlepšom záujme dieťaťa, opatrovníci by mali trvať na tom, aby sa riešili dlhodobé potreby dieťaťa. To si bude od príslušných orgánov vyžadovať, aby zabezpečili, aby dieťa malo v krajine pobytový status, ktorý mu po dosiahnutí plnoletosti umožní legálny pobyt.

Opatrovník by mal podporovať dieťa pri prechode z detstva do dospelosti a pripraviť ho na nezávislý život (obrázok 13, pozri aj oddiel 4.2).

Opatrovník by mal poskytovať dieťaťu primerané a pravdivé informácie a podľa potreby musí dieťa oboznámiť so zmenami jeho pobytového statusu, práv a povinností a nárokov na ochranu.

Opatrovník by mal dieťa alebo mladého dospelého odkázať na služby sociálneho zabezpečenia, vytvárať spojenia s komunitnými službami a celkovo pomáhať dieťaťu pri vytváraní sociálnej záchrannej siete, z ktorej by mohlo čerpať podporu, a ktorá by mu mohla zaistiť hladký prechod k nezávislému životu.

Obrázok 13: Príprava dieťaťa na prechod z detstva do dospelosti

Zdroj: FRA, 2014.

„Keď maloletá osoba zapojená do vykonávania svojho projektu života dosiahne plnoletosť a preukáže seriózne odhodlanie pracovať na svojom vzdelaní alebo odbornej kariére a túžbu integrovať sa v hostiteľskej krajine, malo by sa jej vydať povolenie na prechodný pobyt s cieľom dokončiť projekt života na čas potrebný na jeho dokončenie.“

Zdroj: Rada Európy, Výbor ministrov (2007), Odporúčanie CM/Rec(2007)9 Výboru ministrov členskými štátom o projektoch života pre maloletých migrantov bez sprievodu, 12. júla 2007, odsek 26, dostupné na: www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Source/Recommendations/Recommendation%20CM%20R.ec_2007_9_en.pdf.

Keď je integrácia v hostiteľskej spoločnosti v najlepšom záujme dieťaťa, opatrovník by mal tento proces plne podporovať s osobitným dôrazom na otázky, ako sú vzdelávacie príležitosti, dostupné kurzy jazykovej a odbornej prípravy, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a rehabilitačné služby, sociálne kontakty a väzby s miestnou komunitou.

Opatrovník by mal v spolupráci s dieťaťom vypracovať individuálny plán starostlivosti zameraný na podporu

dieťaťa pri rozvoji jeho schopností, ktorý by dieťaťu umožnil získať a posilniť zručnosti potrebné na to, aby sa stalo nezávislým, zodpovedným a aktívnym členom spoločnosti. Konceptia „projektov života“, ktorú podporuje Rada Európy, poskytuje v tejto súvislosti užitočné usmernenie. Cieľom projektov života je sociálna integrácia

detí, ich osobný a kultúrny rozvoj a ich potreby v oblasti bývania, zdravia, vzdelávania a odbornej prípravy a zamestnanosti.

Krátkodobé a dlhodobé zdravotné následky násilia voči deťom a týrania detí by sa nemali podceňovať. Detské obete obchodovania s ľuďmi a iných foriem násilia a zneužívania sú mimoriadne zraniteľné. To by sa malo vziať do úvahy a opatrovníci by mali zabezpečiť, aby deti mali prístup k primeraným podporným a rehabilitačným službám.

Keď sa končí obdobie starostlivosti o dieťa, opatrovník by mu mal poskytnúť primerané a pravdivé informácie a podporu. Opatrovník by sa v tejto súvislosti mal zasadzovať o to, aby mladí dospelí v prípade potreby naďalej dostávali osobitnú pomoc a podporu za rovnakých podmienok, aké sa uplatňujú na mladých dospelých, ktorí sú štátnymi príslušníkmi prijímajúcej krajiny.

10. Výkon právneho zastúpenia a podpora dieťaťa v právnych konaniach

Deti bez rodičovskej starostlivosti môžu byť účastníkmi rôznych súdnych konaní. V tejto kapitole sa opisujú najbežnejšie konania (okrem konania o návrate, ktoré je opísané v [oddiele 9.1](#)). Opatrovník musí v týchto konaniach zohrávať úlohu bez ohľadu na to, či bol dieťaťu pridelený osobitný právny zástupca.

Opatrovník vo všeobecnosti musí:

- informovať dieťa o jeho práve na právne poradenstvo a zastúpenie;
- zabezpečiť, aby bol určený právny zástupca a poskytnuté bezplatné právne poradenstvo vždy, keď má na to dieťa nárok;
- monitorovať prácu odborníkov poskytujúcich právnu pomoc a zastupovanie;
- v prípade potreby uľahčovať komunikáciu medzi dieťaťom a týmito odborníkmi vrátane opatrení na zabezpečenie prítomnosti kvalifikovaného tlmočníka;
- v prípade potreby sprevádzať dieťa na výsluchoch a vypočutiach a aktívne sa do nich zapájať.

Okrem týchto všeobecných úloh môže opatrovník zohrávať aj konkrétnejšiu úlohu, ktorá závisí od druhu konania a individuálnej situácie dieťaťa. V nasledujúcich oddieloch sa opisujú úlohy opatrovníka najmä v správnych, občianskoprávných a trestných konaniach (obrázok 14).

Obrázok 14: Vykonávanie právneho zastúpenia, podpora dieťaťa v právnych konaniach a zabezpečenie prístupu k právnej pomoci a poradenstvu

Zdroj: FRA, 2014.

10.1. Postupy posúdenia veku

V smernici o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa v **článku 13 ods. 2** stanovuje predpoklad detstva, podľa ktorého „členské štáty zabezpečia, aby v prípade, ak vek osoby, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, nie je istý a existujú dôvody domnievať sa, že táto osoba je dieťaťom, takáto osoba sa pokladala za dieťa v záujme toho, aby sa jej mohla bezodkladne poskytnúť pomoc, podpora a ochrana“.

Obchodníci s ľuďmi mohli zaobstarať obetiam falošné doklady, prípadne mohli dať detským obetiam pokyny, aby tvrdili, že sú dospelí, alebo naopak povedať dospelým obetiam, aby tvrdili, že sú deti. O vykonanie posúdenia veku môžu požiadať imigračné alebo súdne orgány. Orgány by mali začať proces posúdenia veku nielen vtedy, keď je vek dotknutej osoby sporný, ale aj vtedy, keď existujú dôvody domnievať sa, že osoba, ktorá sa prezentuje ako dospelá osoba, môže byť detskou obeťou.

Právne predpisy EÚ v oblasti azylu obsahujú určité ustanovenia týkajúce sa postupu posúdenia veku detí bez sprievodu. V **článku 25 ods. 5 smernice o konaní o azyle** sa stanovuje, že dotknutá osoba by mala byť v prípade podozrenia zvýhodnená. Predpokladom je súhlas dieťaťa a/alebo jeho zástupcu s postupom posúdenia veku [článok 25 ods. 5 písm. b) smernice o konaní o azyle].

Pred začiatkom postupu posúdenia veku sa osobe, ktorá tvrdí, že je dieťa, musí prideliť osoba, ktorá vykonáva úlohy opatrovníka. V závislosti od okolností môže táto osoba vykonávať tieto úlohy len dočasne alebo môže byť trvalejším opatrovníkom. Táto osoba by mala pripraviť dieťa na posúdenie a mala by dieťa sprevádzať a podporovať počas celého procesu.

Európsky podporný úrad pre azyl konštatuje, že v súčasnosti neexistuje žiadna metóda na určenie presného veku osoby. Metódy posúdenia veku by mali rešpektovať jednotlivcov a ich ľudskú dôstojnosť. Niektoré používané metódy vyvolávajú obavy, pokiaľ ide o ich invazívnosť a presnosť. Dôsledky posúdenia veku sú závažné, lebo môžu viesť k tomu, že s dieťaťom sa bude zaobchádzať ako s dospelým, alebo s dospelým ako s dieťaťom. Európsky podporný úrad pre azyl ďalej odporúča, aby sa opatrovník alebo právny zástupca ustanovil ešte pred uplatnením postupov posúdenia veku.

Zdroj: Európsky podporný úrad pre azyl (2014), EASO age assessment practice in Europe (Postupy posúdenia veku úradu EASO v Európe), dostupné na: <https://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s posúdením veku

- ✓ Skontrolovať, či existuje legitímny dôvod na posúdenie veku, a požiadať, aby deti, ktoré sú jednoznačne maloleté, nemuseli toto posúdenie podstúpiť.
- ✓ Zabezpečiť, aby dieťa dostalo všetky podstatné informácie o postupe posúdenia veku vrátane jasných informácií o jeho účele, o samotnom procese a možných dôsledkoch. Informácie by sa mali poskytovať vo forme prispôbenej deťom a v jazyku, ktorému dieťa rozumie.
- ✓ Zabezpečiť, aby sa posúdenie veku vykonalo s informovaným súhlasom dieťaťa a opatrovníka.
- ✓ Dohliadnuť na to, aby posúdenie veku vykonali nezávislí odborníci s náležitými odbornými poznatkami, ktorí poznajú etnický a kultúrny pôvod dieťaťa, a aby ho uskutočnili bezpečným spôsobom citlivým voči dieťaťu s ohľadom na rodové hľadisko a s primeraným rešpektom k dôstojnosti dieťaťa.
- ✓ V prípade pretrvávajúcich pochybností o veku dieťaťa aj po skončení posúdenia veku trvať na tom, aby sa daná osoba považovala za dieťa.

- ✓ Zabezpečiť, aby sa výsledok postupu vysvetlil dieťaťu vo forme prispôbenej deťom a v jazyku, ktorému dieťa rozumie.
- ✓ Požiadať, aby výsledky postupu posúdenia dostal aj opatrovník, a založiť ich do spisu dieťaťa.
- ✓ Preskúmať spolu s dieťaťom možnosť podať odvolanie voči rozhodnutiu o posúdení veku v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi.
- ✓ So súhlasom dieťaťa sa zúčastniť na postupe posúdenia veku.

10.2. Postupy týkajúce sa povolení na pobyt

Všetky detské obeť obchodovania s ľuďmi bez práva na pobyt v hostiteľskej krajine majú právo na čas na premyslenie, počas ktorého nemôžu byť premiestnené z krajiny, v súlade s [článkom 6 smernice o povoleniach na pobyt pre obeť obchodovania s ľuďmi](#) (2004/81/ES) a [článkom 13 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#). Všetky obeť obchodovania s ľuďmi majú bezpodmienečne a bez ohľadu na svoj pobytový status nárok na tento čas na premyslenie, ktorého cieľom je umožniť im zotaviť sa, vymaniť sa spod vplyvu obchodníkov s ľuďmi a prijať informované rozhodnutie o ďalšom postupe vrátane toho, či budú alebo nebudú spolupracovať s orgánmi zodpovednými za stíhanie obchodníkov s ľuďmi [pozri aj [smernicu o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (2011/36/EÚ), odôvodnenie 18].

[Smernica o povoleniach na pobyt pre obeť obchodovania s ľuďmi](#) (2004/81/ES) sa vzťahuje na všetkých štátnych príslušníkov tretích krajín, hoci jej uplatňovanie môže byť obmedzené na dospelé osoby, ako to je v prípade niekoľkých členských štátov. Pri uplatňovaní smernice na deti musia členské štáty rešpektovať najlepšie záujmy dieťaťa a v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú deťmi bez sprievodu, okrem iných opatrení „okamžite prijímú nevyhnutné opatrenia na zabezpečenie právneho zastupovania, vrátane prípadného zastupovania v trestnom konaní v súlade s vnútroštátnym právom“ (článok 10 ods. 3).

V [článku 8 smernice o povoleniach na pobyt pre obeť obchodovania s ľuďmi](#) (2004/81/ES) sa od členských štátov EÚ vyžaduje, aby vydali **povolenie na pobyt** obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré spolupracujú s orgánmi, ak sú splnené určité podmienky. Povolenie musí byť platné aspoň šesť mesiacov a musí byť obnoviteľné. V [článku 14 Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa stanovuje, že príslušný orgán môže obeť vydať obnoviteľné povolenia na pobyt, ak sa domnieva, že pobyt obeť je nevyhnutný vzhľadom na ich osobnú situáciu alebo na účely trestného vyšetrovania. V súvislosti s detskými obeťmi sa v ňom stanovuje, že povolenie na pobyt sa vydáva v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa a, ak je to vhodné, obnovuje

sa za rovnakých podmienok (článok 14 ods. 2). Vnútroštátne právo môže poskytovať aj iné možnosti vydania povolenia na pobyt detskej obeti obchodovania s ľuďmi.

Rozhodnutia o udelení času na premyslenie alebo vydaní povolenia na pobyt zvyčajne prijímajú imigračné orgány často po porade so súdnymi orgánmi a/alebo s orgánmi zodpovednými za sociálne veci. Opatrovník by mal komunikovať s imigračnými orgánmi a požiadať ich o vydanie povolenia, keď je to stanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch, a poskytnúť v tejto súvislosti dieťaťu podporu.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s povoleniami na pobyt

- ✓ Informovať dieťa o jeho pobytovom statuse a o existujúcich možnostiach legalizácie jeho pobytu.
- ✓ Overiť, či detská obeť bola primerane informovaná vo forme prispôsobenej deťom a v jazyku, ktorému rozumie, o svojom práve na čas na premyslenie a o možnosti získania povolenia na pobyt na základe svojho postavenia obeť podľa právnych predpisov EÚ a vnútroštátnych právnych predpisov.
- ✓ Požiadať o pridelenie právneho zástupcu dieťaťu, ktorý bude dieťaťu a opatrovníkovi poskytovať podporu a odborné poradenstvo o právnych konaniach a súvisiacich otázkach a zastupovať dieťa, keď je to stanovené vo vnútroštátnych právnych predpisoch.
- ✓ Požiadať v mene dieťaťa o čas na premyslenie a/alebo o vydanie povolenia na pobyt, podľa potreby za pomoci právneho zástupcu.
- ✓ Sprevádzať dieťa a byť prítomný počas výsluchu dieťaťa imigračnými orgánmi s cieľom zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa a zaistiť, aby názory dieťaťa boli vypočuté a aby sa náležite zohľadnili.
- ✓ Počas procesu pomáhať zabezpečiť prístup dieťaťa k vhodným prekladateľským a tlmočnickým službám.

10.3. Postupy medzinárodnej ochrany

Hoci nie všetky obeť obchodovania s ľuďmi potrebujú medzinárodnú ochranu, niektoré obeť môžu mať nárok na postavenie utečenca alebo postavenie doplnkovej ochrany v zmysle [smernice o oprávnení](#) (2011/95/EÚ).

Právny zástupca požadovaný na základe *acquis* EÚ v oblasti azylu je osoba, ktorá vykonáva jednu z úloh opatrovníka uvedených v tejto príručke, konkrétne právne

Úrad UNHCR vydal **usmernenia** o uplatňovaní článku 1A ods. 2 dohovoru z roku 1951 a/alebo protokolu z roku 1967 o priznaní postavenia utečencov obetiam obchodovania s ľuďmi a osobám ohrozeným obchodovaním s ľuďmi.

Zdroj: UNHCR, Usmernenia o medzinárodnej ochrane č. 7: uplatňovanie článku 1A ods. 2 dohovoru z roku 1951 a/alebo protokolu z roku 1967 o priznaní postavenia utečencov obetiam obchodovania s ľuďmi a osobám ohrozeným obchodovaním s ľuďmi, 7. apríla 2006, HCR/GIP/06/07, dostupné na: www.refworld.org/docid/443679fa4.html.

zastupovanie. Pokiaľ to je možné, túto úlohu by mal vykonávať opatrovník dieťaťa, ak existuje, lebo zvyčajne najlepšie pozná situáciu dieťaťa. Vzhľadom na zložitosť konania o azyle by opatrovník mal požiadať o podporu odborníka na azylové právo na základe postupov vnútroštátneho práva pre právnu pomoc vo veciach azylu.

V článku 25 smernice o konaniach o azyle (2013/32/EÚ) sa vyžaduje, aby dieťa malo v konaniach o azyle zástupcu, a je v ňom uvedený všeobecný opis úloh takého zástupcu.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka alebo, ak opatrovník nebol ustanovený, právneho zástupcu v súvislosti s azylom

- ✓ Informovať dieťa o jeho práve požiadať o azyl.
- ✓ Podat' žiadosť o azyl v mene dieťaťa alebo pomôcť dieťaťu s jej podaním, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.
- ✓ Požiadať o podporu kvalifikovaného advokáta v oblasti azylu, pokiaľ už taký advokát nebol určený, a podľa možnosti sledovať jeho činnosť.
- ✓ Uľahčovať komunikáciu medzi dieťaťom a advokátom.
- ✓ Požiadať, aby dieťa dostalo všetky podstatné informácie o konaní o azyle a o svojich úlohách a povinnostiach vo forme prispôsobenej deťom a zodpovedajúcej veku dieťaťa.
- ✓ Požiadať o prijatie opatrení na bezpečné prijatie obete, v ktorých sa zohľadňujú osobitné potreby dieťaťa vrátane výnimky z povinnosti využiť povinné miesta ubytovania v prípade, keď by to ohrozilo bezpečnosť dieťaťa.
- ✓ Sprevádzať dieťa na výsluchy v súvislosti s azylom a podľa potreby podporovať právnikov.
- ✓ Podporovať a pripraviť dieťa emocionálne a psychicky na výsluchy v súvislosti s azylom a v prípade potreby vybaviť dieťaťu ďalšie psychologické poradenstvo po výsluchu.

- ✓ Zabezpečiť, aby dieťa dostalo príležitosť byť vypočuté a aby sa náležite zohľadnilo jeho stanovisko a názory, a zastupovať a obhajovať najlepšie záujmy dieťaťa.
- ✓ Zabezpečiť, aby dieťa malo k dispozícii náležité preklady a prístup k bezplatným tlmočnickým službám, ak je to potrebné.
- ✓ Zabezpečiť podanie odvolania voči zápornému rozhodnutiu o azyle, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa, za odbornej podpory advokáta.
- ✓ Hovoriť s dieťaťom o rozhodnutí o azyle, vysvetliť mu jeho význam pre jeho budúcnosť a podľa potreby príslušne upraviť individuálny plán dieťaťa po porade s dieťaťom. Zabezpečiť kontinuitu postupov, keď dieťa dovŕši vek 18 rokov.

Dodatočné aspekty týkajúce sa dublinského konania

V *acquis* EÚ v oblasti azylu sa stanovuje mechanizmus, zvyčajne označovaný ako dublinské konanie, pomocou ktorého sa určuje, ktorý členský štát EÚ je zodpovedný za preskúmanie žiadosti o medzinárodnú ochranu.

V **článku 6 dublinského nariadenia** [nariadenie (EÚ) č. 604/2013], ktorý sa týka detí, sa vyžaduje, aby sa predovšetkým zvažovali najlepšie záujmy dieťaťa. Deťom bez sprievodu musí pomáhať zástupca, ktorý má potrebnú kvalifikáciu a poznatky v oblasti podpory týchto najlepších záujmov v každom kroku dublinského konania.

Kontrolný zoznam: ďalšie možné opatrenia opatrovníka alebo, ak opatrovník nebol ustanovený, právneho zástupcu v súvislosti s dublinským konaním

- ✓ Preskúmať príslušné dokumenty v spise dieťaťa o azyle.
- ✓ Overiť, či orgány zaoberajúce sa azylom dodržiavajú všetky záruky dublinského nariadenia na ochranu detí bez sprievodu.
- ✓ Zasadzovať sa za prijímanie takých rozhodnutí, ktoré zohľadňujú jednotu rodiny, blaho a sociálny rozvoj dieťaťa, bezpečnosť dieťaťa, ako aj názory dieťaťa.
- ✓ Zabezpečiť, aby bolo dieťa náležite informované, a uľahčiť účasť dieťaťa.
- ✓ Na žiadosť dieťaťa uľahčovať kontakty s rodinnými príslušníkmi.

- ✓ Zasadzovať sa proti obmedzovaniu slobody a žiadať o prijatie takých dojednaní o prijatí, ktoré sú bezpečné a zohľadňujú osobitné potreby dieťaťa.
- ✓ Zasadzovať sa za to, aby sa nutné presuny do iných členských štátov EÚ vykonali spôsobom vhodným pre dieťa, sprevádzať dieťa, keď si to okolnosti vyžadujú, alebo sa zasadzovať za to, aby sa presun uskutočnil iba vtedy, keď je to v najlepšom záujme dieťaťa.

10.4. Odškodnenie a náhrada

Podľa **článku 17** smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) sa vyžaduje, aby obeť obchodovania s ľuďmi mali prístup k existujúcim systémom odškodnenia obetí násilných trestných činov. V **článku 15 ods. 2** tej istej smernice sa stanovuje bezodkladný prístup detských obetí k bezplatnému právnenému poradenstvu a bezplatnému právnenému zastupovaniu, a to aj na účely uplatnenia nároku na odškodnenie. V **článku 4 ods. 1 písm. e)** smernice o obetiach (2012/29/EÚ) sa ďalej stanovuje, že obeť majú od prvého kontaktu s príslušným orgánom právo na poskytnutie informácií o svojom práve na odškodnenie a o tom, ako a za akých podmienok môžu získať odškodnenie.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s nárokmi na odškodnenie

- ✓ Poskytnúť dieťaťu informácie o jeho práve na uplatnenie nároku na odškodnenie.
- ✓ Zabezpečiť, aby dieťa dostalo právne poradenstvo a pomoc v súvislosti s možnosťou uplatnenia nároku na odškodnenie a s konkrétnymi právnymi konaniami, ktoré sa vyžadujú podľa vnútroštátnych právnych predpisov.
- ✓ V prípade, že si dieťa uplatní nárok na odškodnenie, pomáhať dieťaťu počas celého procesu vrátane získania požadovanej dokumentácie a požiadania o pomoc kvalifikovaného advokáta.
- ✓ Spravovať odškodné, ktoré dieťa dostane.
- ✓ Zabezpečiť kontinuitu postupov, ak dieťa počas konania dovŕši vek 18 rokov.

10.5. Občianskoprávne konanie

V prípadoch zneužívania a vykorisťovania detí vrátane obchodovania s deťmi sa občianskoprávne konanie môže začať, ak z posúdenia rodičov vyplynie, že jeden z rodičov alebo obaja rodičia sa podieľali na zneužívaní dieťaťa a/alebo na obchodovaní s ním. V tomto konaní sa rozhodne, či by sa rodičom malo zabrániť vykonávať ich rodičovské práva a či je potrebné ustanoviť opatrovníka.

Ak je dieťa bez rodičovského prostredia, pričom návrat alebo zlúčenie rodiny nepričádza do úvahy alebo sa zistí, že nie je to v najlepšom záujme dieťaťa, príslušné orgány ochrany detí môžu začať občianskoprávne konanie s cieľom umiestniť dieťa do zariadenia ústavnej starostlivosti alebo do pestúnskej rodiny v záujme podpory jeho integrácie alebo prevencie rizík. Opatrovník by sa mal na týchto konaniach plne zúčastňovať, zastupovať najlepší záujem dieťaťa a zaistiť, aby sa rozhodnutia prijímali v najlepšom záujme dieťaťa a aby sa názory dieťaťa vzali do úvahy a náležite zohľadnili v súlade s jeho vekom a vyspelosťou.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka a/alebo právneho zástupcu v súvislosti s občianskoprávnym konaním

- ✓ Informovať dieťa o postupoch a rozhodovacom procese.
- ✓ Informovať dieťa o dostupných možnostiach a vysvetliť mu možné výsledky konania.
- ✓ Zabezpečiť prístup dieťaťa k právnej pomoci.
- ✓ Zabezpečiť, aby dieťa dostalo príležitosť uplatniť svoje právo byť vypočuté a právo na náležité zohľadnenie svojich názorov.
- ✓ Pripraviť dieťa na vypočutia a výsluchy príslušnými orgánmi a podporovať ho počas celého konania.
- ✓ Presadzovať najlepší záujem dieťaťa v rozhodovacom procese.
- ✓ Vo všetkých prípadoch zabezpečiť, aby prvoradým hľadiskom bol najlepší záujem dieťaťa, aby sa dodržiavali všetky procesné záruky a aby sa získal súhlas dieťaťa.
- ✓ Byť prítomný na pravidelných preskúmaníach procesov umiestňovania.

10.6. Trestné konania

Smernica o obetiach (2012/29/EÚ) obsahuje niekoľko ustanovení na ochranu obetí trestných činov (pozri najmä článok 24). Záruky na ochranu detí, ktoré sú účastníkmi trestných konaní, obsahuje aj **smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí**

(2011/93/EÚ). Obe smernice zohľadňujú normy stanovené v Usmerneniach Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí (2010).

V roku 2010 prijala Rada Európy usmernenia o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí, ktorých cieľom bolo zlepšiť prístup detí k systému súdnictva a zaobchádzanie s deťmi v tomto systéme. Obsahujú otázky týkajúce sa práva na informácie, zastupovanie a účasť, ochrany súkromia, bezpečnosti, multidisciplinárneho prístupu a odbornej prípravy, záruk vo všetkých fázach konania a obmedzenia slobody.

Usmernenia Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí prijaté Výborom ministrov Rady Európy 17. novembra 2010, dostupné na http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_SK.pdf.

Obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažný trestný čin. Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) preto obsahuje sériu zvýhodňujúcich ustanovení na ochranu obetí v období pred začatím trestného konania, počas neho a po ňom. Účastníkmi trestného konania môžu byť aj detské obeť obchodovania s ľuďmi. Opatrovník musí byť pripravený v tejto súvislosti podporiť dieťa. Smernica obsahuje osobitné záruky pre obeť obchodovania s ľuďmi počas trestného vyšetrovania

a trestného konania vo všeobecnosti (**článok 12**), ako aj konkrétne pre detské obeť (**článok 15**). V **článku 8** smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ) je ďalej stanovená zásada nepotrestania obetí:

„Členské štáty v súlade so základnými zásadami svojich právnych poriadkov prijímú potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby ich príslušné vnútroštátne orgány boli oprávnené trestne nestíhať alebo neukladať obetiam obchodovania s ľuďmi tresty za ich účasť na trestnej činnosti, ak boli k páchaniu tejto trestnej činnosti donútené v priamej súvislosti s tým, že boli vystavené [obchodovaniu s ľuďmi].“

Tieto ustanovenia majú mimoriadny význam najmä pre detské obeť obchodovania s ľuďmi na účely páchania trestnej činnosti.

V rámci systému trestného súdnictva sa detskej obeť zvyčajne prideliť advokát, ktorý jej bude poskytovať právne poradenstvo a pomoc. Úlohou opatrovníka je dohliadať na to, aby dieťa malo prístup k právnej pomoci v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi. Ak nebol pridelený žiadny advokát, opatrovník by mal požiadať príslušné orgány, aby ho prideliť.

Opatrovník by sa mal v úzkej spolupráci s advokátom prideleným dieťaťu zaoberať za to, aby dieťa v plnej miere využilo ustanovenia **smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi** (2011/36/EÚ) a/alebo vnútroštátnych právnych predpisov, a mal by trvať na ochrane práv dieťaťa ako obeť i svedka v trestnom konaní proti obchodníkovi s ľuďmi.

V trestnom konaní je úlohou opatrovníka najmä podporovať dieťa, lebo základnú právnu pomoc poskytnie advokát.

Kontrolný zoznam: možné opatrenia opatrovníka v súvislosti s trestným konaním

- ✓ Zaistiť, aby dieťa malo prístup k náležitej právnej pomoci: aby bol bez zbytočného odkladu určený kvalifikovaný právnik, ktorý bude dieťaťu poskytovať právne poradenstvo a zastupovať ho v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi.
- ✓ Pomôcť dieťaťu prijať informované rozhodnutie o účasti a spolupráci v trestnom konaní: zabezpečiť, aby detská obeť bola informovaná o otázkach bezpečnosti a ochrany a súvisiacich rizikách a aby im dôkladne porozumela predtým, ako sa rozhodne, či sa zúčastní alebo nezúčastní na trestnom konaní proti osobám podozrivým z obchodovania s ľuďmi a či na ňom bude alebo nebude vypovedať.
- ✓ Postarať sa o to, aby dieťa plne pochopilo, ktoré nároky na pomoc a ochranu sú podmienené jeho ochotou zúčastniť sa na trestnom konaní a ktoré nie, a že v budúcnosti má právo prehodnotiť spoluprácu so súdnym systémom.
- ✓ Nabádať detskú obeť, aby plne využila čas na premyslenie predtým, ako sa o danej veci rozhodne, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa.
- ✓ Podporovať dieťa, aby pochopilo všetky prijaté oznámenia vrátane oznámení od právneho zástupcu.
- ✓ Sprevádzať dieťa a zúčastniť sa na všetkých jeho výsluchoch a vypočutiach.
- ✓ Pred výsluchmi a vypočutiami pripraviť dieťa emocionálne a psychicky a postarať sa o to, aby správne pochopilo konanie a jeho výsledok.
- ✓ Hovoriť s dieťaťom o výsledku konania a rozhodnutiach súdu a vysvetliť mu ich význam pre jeho konkrétnu situáciu a budúce dostupné možnosti a opatrenia.
- ✓ V spolupráci s osobou poskytujúcou dieťaťu právnu pomoc zabezpečiť, aby dieťa nebolo trestne stíhané a/ani mu neboli uložené tresty za trestnú činnosť vyplývajúcu z vykorisťovania dieťaťa, ako je to stanovené v článku 8 *smernice o boji proti obchodovaniu s ľuďmi* (2011/36/EÚ).

„Opatrovník by mal mať právo odmietnuť vypovedať o dieťati, ak je o to požiadaný. Opatrovníci by sa takisto mali riadiť zásadou, že svojou činnosťou ani akýmkoľvek rozhodnutiami, na ktorých prijímaní sa v mene dieťaťa podieľajú, nesmú poškodiť dieťa, za ktoré sú zodpovedné. Dôležité je, aby polícia a prokuratúra poznali tieto ustanovenia a pochopili, že nie sú oprávnené vyvíjať nátlak na opatrovníka, aby konal akýmkoľvek spôsobom, ktorý je podľa neho v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa.“

Zdroj: UNICEF (2008), Referenčná príručka o ochrane práv detských obetí obchodovania s ľuďmi v Európe, Ženeva, s. 54, dostupné na: www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf.

Celkovo by opatrovník mal presadzovať najlepší záujem dieťaťa ako prvoradé hľadisko počas celého konania a chrániť práva dieťaťa, aby nedošlo k jeho sekundárnej viktimizácii. V tomto ohľade by opatrovník mal spolupracovať s právnym zástupcom, aby sa v plnej miere využili všetky existujúce procesné záruky.

10.7. Policajné vyšetrovanie

Vo všetkých prípadoch a vždy, keď je dieťa v kontakte s právnym systémom a so súdnictvom vrátane policajných vyšetrovaní, sa členské štáty nabádajú, aby uplatňovali *Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí* (2010).

Činnosti policajného vyšetrovania zahŕňajúce deti, napríklad výsluchy, vypočutia alebo prehliadky, by sa nemali uskutočniť, kým dieťa nemá opatrovníka (hoci aj dočasného) a advokáta, alebo iného kvalifi-

kovaného odborníka pracujúceho v oblasti práva (ak je to stanovené v právnych predpisoch). To isté by sa malo uplatňovať aj na činnosti súdneho vyšetrovania.

Príloha 1: Právne zdroje

Nástroje EÚ	
Charta základných práv EÚ	Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. ES C 364, 2000, zv. 43, 18. decembra 2000
Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa stanovujú normy pre prijímanie žiadateľov o medzinárodnú ochranu, Ú. v. EÚ L 180, 2013, s. 96–116
Smernica o konaniach o azyle (2013/32/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ z 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany, Ú. v. EÚ L 180, 2013, s. 60–95
Dublinké nariadenie (EÚ) č. 604/2013	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov, Ú. v. EÚ L 180, 29. júna 2013, s. 31–59
Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, Ú. v. EÚ L 315, 2012, s. 57–73
Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany, Ú. v. EÚ L 337, 2011, s. 9–26
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o prevencii sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV, Ú. v. EÚ L 335, 2011, s. 1–14
Smernica o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, Ú. v. EÚ L 101, 2011, s. 1–11
Smernica o návrate (2008/115/ES)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území, Ú. v. EÚ L 348, 2008, s. 98–107
Nariadenie Brusel II	Nariadenie Rady (ES) č. 2116/2004 z 2. decembra 2004, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, pokiaľ ide o zmluvy so Svätou stolicou, Ú. v. EÚ L 367, 14.12.2004, s. 1–2
Smernica o povoleniach na pobyt pre obeť obchodovania s ľuďmi (2004/81/ES)	Smernica Rady 2004/81/ES z 29. apríla 2004 o povoleniach na pobyt vydaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami obchodovania s ľuďmi alebo ktorým bola poskytnutá pomoc pri nedovolenej imigrácii, a ktorí spolupracujú s príslušnými orgánmi, Ú. v. EÚ L 261, 2004, s. 19–23

Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Text s významom pre EHP), Ú. v. EU L 158, 2004, s. 77–123
Medzinárodné nástroje	
Dohovor OSN o právach dieťaťa, Organizácia Spojených národov	Dohovor OSN o právach dieťaťa, Organizácia Spojených národov, New York, 20. novembra 1989, séria zmlúv, zv. 1 577, s. 3
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Varšava, 2005
Dohovor o právnom postavení utečencov z roku 1951	Dohovor o utečencoch z roku 1951, Organizácia Spojených národov, séria zmlúv, zv. 189, s. 137
Haagsky dohovor z roku 1993	Dohovor z 29. mája 1993 o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach
Haagsky dohovor z roku 1996	Dohovor z 19. októbra 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa
Iné nezáväznú právne zdroje	
Všeobecný komentár č. 6 Výboru OSN pre práva dieťaťa	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu a odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, 1. septembra 2005, CRC/GC/2005/6
Všeobecný komentár č. 12 Výboru OSN pre práva dieťaťa	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 12, Právo dieťaťa byť vypočuté, 1. júla 2009, CRC/C/GC/12
Všeobecný komentár č. 13 Výboru OSN pre práva dieťaťa	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 13, Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násillia, 18. apríla 2011, CRC/C/GC/13
Všeobecný komentár č. 14 Výboru OSN pre práva dieťaťa	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradú zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu, 29. mája 2013, CRC/C/GC/14
Rezolúcia 64/142 Usmerenia o náhradnej starostlivosti o deti	Valné zhromaždenie, rezolúcia 64/142, Usmerenia o náhradnej starostlivosti o deti, 24. februára 2010, A/RES/64/142
Rada Európy, Usmerenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí	Rada Európy, Usmerenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, prijaté Výborom ministrov 17. novembra 2010 na 1 098. schôdzi zástupcov ministrov – upravená verzia z 31. mája 2011
Rada Európy, Projekty života pre maloletých migrantov bez sprievodu	Rada Európy, Výbor ministrov, Odporúčanie CM/Rec(2007)9 Výboru ministrov členským štátom o projektoch života pre maloletých migrantov bez sprievodu, 12. júla 2007

Príloha 2: Vybraná literatúra

Defence for Children – ECPAT The Netherlands (Ochrana detí – ECPAT Holandsko) (2011), *Core standards for guardians of separated children in Europe (Základné normy pre opatrovníkov odlúčených detí v Európe)*, Leiden, <http://www.corestandardsforguardians.eu/>.

EASO (Európsky podporný úrad pre azyl) (2014), *EASO age assessment practice in Europe (Postupy posúdenia veku úradu EASO v Európe)*, <http://easo.europa.eu/wp-content/uploads/EASO-Age-assessment-practice-in-Europe.pdf>.

ENGI (Európska sieť opatrovníckych inštitúcií) (2011), *Care for unaccompanied minors: Minimum standards, risk factors and recommendations for practitioners (Starostlivosť o maloletých bez sprievodu: minimálne normy, rizikové faktory a odporúčania pre pracovníkov z praxe)*, Guardianship in practice (Opatrovníctvo v praxi), záverečná správa, Utrecht, <http://engi.eu/about/documentation/>.

Európska komisia (2013), *Missing children in the European Union: Mapping, data collection and statistics (Nezvestné deti v Európskej únii: mapovanie, zhromažďovanie údajov a štatistiky)*, Rotterdam, http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf.

Európska komisia (2013), *Práva EÚ priznávané obetiam obchodovania s ľuďmi*, Luxembourg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre vydávanie publikácií), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/eu_rights_of_victims_of_trafficking_sk_1.pdf.

Európska komisia (EK) (2010), *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade. Akčný plán týkajúci sa maloletých bez sprievodu (2010 – 2014)*, 6. mája 2010, KOM(2010)213/3, Brusel, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:SK:PDF>.

Európska komisia (EK) (2012), *Správa Komisie Rade a Európskemu parlamentu, Priebežná správa o plnení akčného plánu týkajúceho sa maloletých bez sprievodu*, Brusel, 28. septembra 2012, COM(2012) 554 final, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/SK/1-2012-554-SK-F1-1.Pdf>.

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices (Obchodovanie s deťmi v Európskej únii: výzvy, perspektívy a príklady dobrej praxe)*, Luxembourg, Úrad pre vydávanie publikácií, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/529-Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

FRA (2011), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States (Odlúčené deti žiadajúce o azyl v členských štátoch Európskej únie), porovnávacía správa*, Luxembourg, Úrad pre vydávanie publikácií, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPA-comparative-report_EN.pdf.

Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) (2007), *The IOM handbook on Direct Assistance for Victims of Trafficking (Príručka organizácie IOM o priamej pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi)*, Ženeva, Švajčiarsko, http://publications.iom.int/bookstore/free/IOM_Handbook_Assistance.pdf,

Medzinárodný výbor Červeného kríža (MVČK) (2004), *Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children (Medziagentúrne usmerňujúce zásady týkajúce sa detí bez sprievodu a odlúčených detí)*, Agentúra pre centrálnu vyhľadávanie a odbor ochrany, Ženeva, Švajčiarsko, http://www.unicef.org/violencestudy/pdf/IAG_UASCs.pdf.

OBSE (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe) (2004), *National Referral Mechanisms – Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons: A Practical Handbook (Vnútroštátne mechanizmy postúpenia – spoločné úsilie na ochranu práv osôb, ktoré sa stali obeťou obchodovania s ľuďmi: praktická príručka)*, Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR), <http://www.osce.org/odihr/13967>.

Organizácia Spojených národov (2011), *Spoločný komentár OSN k smernici EÚ – prístup založený na ľudských právach, Chrániť, predchádzať, bojovať – obchodovanie s ľuďmi*, https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf.

Organizácia Spojených národov, Úrad vysokého komisára pre ľudské práva (OHCHR) (2008), *Odporúčané zásady a usmernenia o ľudských právach a obchodovaní s ľuďmi: komentár*, http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf.

Rada Európy (2009), *Politické usmernenia Rady Európy pre integrované národné stratégie na ochranu detí pred násilím*, Štrasburg, <http://www.employment.gov.sk/files/ministerstvo/usmernenia-integrovaných-narodných-strategiách-ochranu-deti-pred-nasilim.pdf>.

Rada Európy (2010), *Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí a ich dôvodová správa*, prijaté Výborom ministrov Rady Európy 17. novembra 2010, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_SK.pdf.

Rada Európy (2011), Parlamentné zhromaždenie, Výbor pre migráciu, utečencov a vysídlené osoby, *Migrant Children: What rights at 18? (Deti migrantov: aké práva vo veku 18 rokov?)*, (správa|dok. 13505|23. apríla 2014), <http://website-pace.net/documents/19863/168397/20140313-MigrantRights18-EN.pdf/ea190a6e-1794-4d30-b153-8c18dc95669f> <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20589&lang=en>.

UNHCR (Vysoký komisár Organizácie spojených národov pre utečencov) (2006), *Usmernenia o medzinárodnej ochrane č. 7: uplatňovanie článku 1A ods. 2 dohovoru z roku 1951 a/alebo protokolu z roku 1967 o priznaní postavenia utečencov obetiam obchodovania s ľuďmi a osobám ohrozeným obchodovaním s ľuďmi*, HCR/GIP/06/07, www.refworld.org/docid/443679fa4.html.

UNHCR (2008), *Usmernenia UNHCR o stanovení najlepších záujmov dieťaťa*, máj 2008, www.refworld.org/docid/48480c342.html.

UNHCR a Rada Európy (2014), *Deti bez sprievodu a odlúčené deti, ktoré žiadajú o azyl alebo sú utečencami, po dosiahnutí veku osemnásť rokov: príležitosť na oslavu?*, Štrasburg, Francúzsko, www.refworld.org/DOCID/53281A864.HTML.

UNHCR a Medzinárodný záchranný výbor (IMC) (2011), *Praktická príručka na vykonávanie usmernení UNHCR o stanovení najlepších záujmov dieťaťa*, www.refworld.org/pdfid/4e4a57do2.pdf.

UNICEF (Detský fond Organizácie Spojených národov) (2008), *Referenčná príručka o ochrane práv detských obetí obchodovania s ľuďmi v Európe*, Ženeva, www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Child_Trafficking_low.pdf.

UNICEF (2008), *Stratégia UNICEF v oblasti ochrany detí*, E/ICEF/2008/5/Rev.1, 20. mája 2008, www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

UNICEF (2013), *Age assessment: a technical note (Posúdenie veku: technická poznámka)* (autori: Smith, T. a Brownless, L.), New York, [http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_\(English\).pdf](http://www.unicef.org/protection/files/Age_Assessment_Note_final_version_(English).pdf).

AKO ZÍSKAŤ PUBLIKÁCIE EÚ

Bezplatné publikácie:

- jeden kus:
prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- viac kusov alebo plagátov/máp:
na zastúpeniach Európskej únie (http://ec.europa.eu/represent_sk.htm); v delegáciách,
ktoré sídlia v nečlenských krajinách EÚ (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sk.htm);
kontaktovaním služby Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sk.htm);
na bezplatnom telefónnom čísle 00 800 6 7 8 9 10 11 (v rámci EÚ) (*).

(*) Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Platené publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Cieľom *opatrovníctva detí bez rodičovskej starostlivosti* je posilniť ochranu detí a najmä uspokojiť potreby detských obetí obchodovania s ľuďmi. V *stratégii EÚ na roky 2012–2016 zameranej na odstránenie obchodovania s ľuďmi* sa uznáva význam komplexných systémov ochrany zohľadňujúcich potreby detí, ktorých základom je rozsiahly opatrovnícky systém. Pri predchádzaní zneužívaniu, zanedbávaní a vykorisťovaniu sú rozhodujúce účinné opatrovnícke systémy. Úlohy, kvalifikácie a právomoci opatrovníkov sa však v jednotlivých členských štátoch líšia. Táto príručka, ktorá je spoločnou publikáciou Európskej komisie a Agentúry Európskej únie pre ľudské práva, má slúžiť ako pomôcka pri štandardizácii opatrovníckej praxe s cieľom zabezpečiť, aby boli opatrovníci lepšie pripravení zaoberať sa osobitnými potrebami detských obetí obchodovania s ľuďmi. Obsahuje usmernenia a odporúčania pre členské štáty EÚ na posilnenie ich opatrovníckych systémov prostredníctvom vymedzenia kľúčových zásad, základnej štruktúry a riadenia týchto systémov. Podporou spoločného pochopenia hlavných prvkov opatrovníckeho systému sa zasadzuje o zlepšenie podmienok detí v opatrovníckom systéme a presadzovanie dodržiavania ich základných práv.